

GÉNESIS

Nukën 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

¹ Uniotabakin ka Nukën 'Ibu Diosan uniokëxa, naïkamë 'ëo 'imainun me. ² Me uniokëxbi mëníokëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi bëánbëankibukë 'iakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaïkibëkiankëxa.

³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pékiti 'ikën. Kiaxa kikëbë ka pékiakëxa. ⁴ Usai kikëbëa pékia ka Nukën 'Ibu Diosan pékikë a upí isakëxa, upí iskin ka bëánkibukë axa amo 'imainun axa pékikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵ usai 'ia ka pékikë a nëtë kakin anëakëxa, anëanan ka bëánkibukë a imé kakin anëakëxa, usakin 'akëbë bëánkionxa pékarakë ax ka achúshi nëtë 'iakëxa.

⁶ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chaiiracha an 'umpaxkama énananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaiira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaiira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bëruakëxa. ⁸ Xabá chaiira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka bëánkionxa pékarakë ax rabé nëtë 'iakëxa.

⁹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timéti 'ikën, me éski mëratanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰ Axa éskikë a ka Nukën 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timéax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹ isi ka kiakëxa: Me mëuküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa énxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka menuax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³ Usakin 'akë 'ain béankionx pékaratëkënkë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

¹⁴⁻¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaira kuman batsisa anu ka an me pékatikama 'iti 'ikën, an imé 'ikëbi xabá 'inun nëtë 'imikë, ax ka anun nëtëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unánan uisa nëtëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶ Nukën 'Ibu Diosan ka an pékati rabé 'akëxa: 'akin ka chaira an nëtën pékati 'anan an imé pékati chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imé pékati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabáchaira kuman batsisa anu an me pékatikama 'akëxa, ¹⁸ an nëtën 'imainun imé pékati a ka nëtë xabábëa imé biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹ Usakin 'akë 'ain béankionx pékaratëkënkë ax ka, rabé 'imainun rabé nëtë 'iakëxa.

²⁰ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukëmëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aisamaira 'uakamé 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nuanti pëchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹ Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chairabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukëmëuküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina pëchiñukamaribi 'akëxa. Usakin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa, ²² usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamé 'ëoi ka kait, ñuina pëchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti 'ikën.

²³ Usakin 'akë 'ain béankionx pékaratëkënkë ax ka mapai achúshi nëtë 'iakëxa.

²⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raëkëma ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

²⁵ Nukën 'Ibu Diosan ka ënë ñuinakama uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

²⁶ Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu Dios ësai kiakëxa: Bërí kanaanuna nu iskësabi 'itánun uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima ñuinakama 'ianan, ñuina raëkëma 'imainun men niríkë ñuinakamax ka an bërúankë 'iti 'ikën.

²⁷ Usa 'ain ka uni uniokin Nukën 'Ibu Diosan asábi 'itánun nukëbënë 'imainun xanu uniokëxa,

²⁸ Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa: Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama, 'imainun axa men niríkë ñuinakama aín 'ibu kamina 'iti 'ain.

²⁹ Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka mitsun piti 'iti 'ikën.

³⁰ 'Aínbi kana ñuinakama axa men nikë 'imainun manan 'ikë pëchiñu ñuinakama 'imainun men niríkë ñuina akamabi kana menuax 'irukë in bimikama pinun 'inanin.

Kikëbë ka usai 'iakëxa, ³¹ usokin 'axun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë ñukama upíira upí 'ikë isakëxa. Usaxa béankionx pékaratëkënkë ax ka mapai 'imainun achúshi nètë 'iakëxa.

2

¹ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikë ñukama këñunbi 'akin kamabi sënëonkëxa.

² Mapai achúshi 'imainun achúshi nētēn ka Nukēn 'Ibu Diosan an 'akē ñukama sēnēonkēxa, usokin 'atankēx ka tantiakēxa. ³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē a upíokin sinánxuni a nētēx ka upíira 'iti 'ikē kiox kiakēxa, a nētēn ka kamabi ñukama uniotankēx tantiakēxa. ⁴ Ēnē banax ka usakin ka Nukēn 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokēxa kixun ñuikē bana 'ikēn.

Uni Edén kakē naēsa menu 'iá

Usakin Nukēn 'Ibu Diosan naíkamē 'ēo kēñun me uniokin sēnēonkē 'aínbi ka, ⁵ anu añu ñubi 'aima pain 'iakēxa, añu ñubi ka me mēuküax 'irukēma pain 'iakēxa, uñeribi ka Nukēn 'Ibu Diosan 'ibumiyama pain 'ikēn an me chabóti, 'imainun ka an naē mēníoti uni 'aima pain 'iakēxa. ⁶ Usa 'aínbi ka menuax mekama chabóti 'umpax shióbuakēxa. ⁷ Usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankēxun aín rēkinu rēxúnkakēxa, rēxúnkakēxēshi ka uíni uni 'iakēxa. Usai 'ika uni uniakēxa.

⁸ Usokin 'atankēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan Edén kakē naēsa me, auküaxa bari urukē, anu achúshi naēsa okin 'axun anuxun kamabi ñu bēruánti anubi ēankēxa. ⁹ A naēsa me anu ka Nukēn 'Ibu Diosan bētsi bētsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu pisabi 'inun tuati a koónun 'imiakēxa. Imianan ka naēsa me a nēbētsi a pia uni upiti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikē a 'unánan uisa ñux kara 'atima 'ikē a 'unánti aribi kónun 'imiakēxa.

¹⁰ Usa 'ain ka Edén kakē naēsa me anuax achúshi baka an naēsa a chabóti shióbukē, anuax ka amo rabé 'imainun amorabé 'inun baka saēakēxa. ¹¹ A baka achúshinēx ka Píson kakin anēkē 'iakēxa, an ka Havilá kakē mekama bēararakē 'iakēxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakēxa. ¹² A menu ka kuri upíira 'imainun i bēpín sanuíra 'ianan ka ónice kakē maxáxribi anu 'iakēxa. ¹³ Bētsi baka ka Guihón kakin anēkē 'iakēxa, an ka Cus kakē me bēararakē 'iakēxa. ¹⁴ Bētsi baka ka Tigris kakin anēkēribi 'iakēxa, ax ka Asiria

amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵ Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: ënë bërúanan mënioi kamina ënu tsóti 'ain, ¹⁶ katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Min kamina piti 'ain kamabi i bimi naësa ënu 'ikë ënë, ¹⁷ 'ën kana mi kain, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nëtënbi kamina bamakë 'iti 'ain. ¹⁸ Katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: uníxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikën. Usa 'ain kana an 'akinti bëtsi 'axúnti 'ain.

¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Diosan menua uniokë ñuinakama 'imainun ñuina pëchiñukama unin anënun uninu uankëxa. A unían anëké 'aish ka kamabi ñuinakama a piti a pitima 'imainun kamabi ñuina pëchiukama 'imainun raëkëmakama anëñu 'iakëxa, ²⁰ anëkéx ka aín anë ax anubi bërúakëxa. Usa 'aínbi ka a ñuinakama achúshinëxi a uni 'akinsama 'iakëxa.

²¹ Usa aín ka Nukën 'Ibu Diosan a uni 'aímai upiti 'uxtanun 'uxmiakëxa, 'uxmikëxa 'aímai upiti uxan ka aín putu achúshi bitankëxun aín naminbi amiribishi bëtasakëxa. ²² A putúbi ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokëxa, uniotankëxun ka a uninu bëakëxa, ²³ bëia isi, ka uni kiakëxa: jËnëx ka 'ën namibi 'anan 'ën xobi 'akë 'ikën! Aín anëx ka xanu 'iti 'ikën, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akë 'ikën. ²⁴ Usa 'ain ka unin aín xanu bikin aín papa aín tita ënti 'ikën, usa 'aish ka a rabëtaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikën.

²⁵ Usakin 'akëx ka uni 'imainun xanu chupañuma 'iakëxa, 'aínbi ka usa 'ixunbi a rabëxun rabinti sinánma 'ikën, sinanima ka usabi 'iakëxa.

3

Bëbu 'imainun xanu Diosan kakësabi oi 'isama tani 'itabati 'ucha bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan uniokë bëtsi ñuina raëkëma kamasamaira ka runu 'iakëxa, usa 'ixun ka xanu ñukákëxa:

—¿Aséribi kara Diosan i bimi naësa ënu 'ikëkama ënë pixunma anun mi kax? ² Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna piti 'ain, ³ 'aínbi kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashi pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴ Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵ Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nëtën kaina a i bimi pi a nëtënbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶ Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a piax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëênkin xanun i bimi biakëxa. I bimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷ Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kixun sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatakiakëxa.

⁸ Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakëkëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuëênkin uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰ Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuéti unëa. ¹¹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹² Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokín ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamasama 'iti 'ain. Min shikanëinshi niriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

¹⁵ 'Ën kana mixmi xanubë nishananun 'imiti 'ain, 'ën 'imikëx ka min rëbúnki 'imainun xanun rëbúnki nishananti 'ikën. Aín rëbúnkinën ka min maxkánu mi amánuxun 'aia, 'akëxun kamina aín taë tsipútunu 'anuxun 'ain.

¹⁶ Usakin runu katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanuribi kakëxa:

—'Ën kana min tuia chaiira paë tanimi bakënnun 'imiti 'ain, paën kamina bakënnuxun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bënëbë 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakësabiokin 'ati 'ain.

¹⁷ Èsakin xanu katankëxun ka bëburibi kakëxa:

—Min kamina min xanun kakëxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pian, ënë pixunma ka 'at 'ën kakëxunbi, usa 'ain ka bërí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikën; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mëëkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nëtë 'itámainun pinuxun 'ain. ¹⁸ 'Ianan ka menu ñu muxaño tubënruí 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikë ñukamabi piti 'ain. ¹⁹ Min nichakin 'itsaira ñu mëëtankëxun kamina pinuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi me 'itëkënti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itëkënnuxun 'ain.

²⁰ Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakin anëakëxa, ax ka kamabi uni axa tsókë aín tita 'itiokin.

²¹ Nukën 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bëbu aín tari pañunun 'axunkin, ²² kakëxa: Ka is, bërí ka

unix nukama achúshisa 'ikën, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikë aribi 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina a pi tsóti i bimi aribimina xëñibua 'aínbi tsónuxun pi bërúanti 'ain. ²³ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan uni Edénnua chikínkin, an uniokë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëënnun kixun ëankëxa.

²⁴ Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa amiaxa bari urukë au ain ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsíankëxa. Ax ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtokë tsi rëkirukësa 'ixuan kuainakë bëkinkin anun bamatima i bimi anua uíxbi kuantirabanan bai bëarati anu nankëxa.

4

Caín 'imainun Abel 'iá bana

¹ Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakéankëxa, bakéanx ka kiakëxa: Bërí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ² Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukén aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³ Uiti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa.

⁴ Usakian 'aia iskin ka Abelnënríbi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíra kaístankëxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuankëxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun Abelnën 'inánkë ñuina upíra 'ikë isakëxa, ⁵ 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upírama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuatemati aín xukénmi nishakëxa. ⁶ Usai 'ia ka Nukën 'Ibun kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukénmi xuatemati nishin? ⁷ Min upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántian, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸ Achúshi nētēn ka Caínan aín xukén Abel kakëxa, jnu rabëtax karanuna nitsi kuantima 'ain! Kabiani abë uri kuankin ka Caínan aín xukén Abel ami xuamati nishkë 'ixun iskëuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹ Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukén Abel 'it? Kakëxunbi ka Caínēn kakëxa:

—Kana 'unániman. ¿'Ēn karana 'ēn xukén nitsia bërúanti 'ain? ¹⁰ Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina usakin 'an? Min xukén 'anákanēn imi menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa karana oti 'ai usakin 'ēn mi 'anun kia. ¹¹ Usa 'ain kamina, mix 'atimokë 'aish ēnë menuax chikínkë 'iti 'ain, anuxun min xukēn aín imi 'apamikin 'akë me ēnuax. ¹² Minmi ñu, mëëkin 'apákëxbi ka biminuxuma 'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma, kuainbëkinishi tantima mekama oi ninuxun 'ain. ¹³ Usakian Nukën 'Ibu kakëxunbi ka Caínēn kakëxa:

—'Ēn kana min 'aisamaira okin tēmëramikëxunbi tēnë-tima 'ain. ¹⁴ Bërí kamina ēnë menua 'ë chikinin usa 'aish kana kuainbëkinishi mekama oi ninuxun 'ain, mi 'ura kana uisaran nētēnbi tantima 'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësokín kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai achúshi 'imainun rabéokin 'atimokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibun Caín 'unántiokëxa, uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶ Usakian Nukën 'Ibu kakëx ka Caín anuaxa abë banakë me ëbiani kuankëxa, kuantankëx ka Nod, kakë me amiaxa bari urukë Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rëbúnki 'iá bana

¹⁷ Usa 'ain ka Caínan xanu bitankëxun ami bëbu tuá 'inun bëchiakëxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc kakë. Usakin bëchitankëxun ka Caínan achúshi ëma 'akëxa. 'Atankëxun ka aín bëchikēnēn anēn Henoc kakín anëakëxa.

¹⁸ Henoc ax ka Iradnën papa 'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metusaelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

¹⁹ Lámece ax ka xanu rabéñu 'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin anëké 'imainun ka bëtsíxribi Silá kakin anëké 'iakëxa. ²⁰ Adánën tuakëx ka Jabal kakin anëké 'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma 'imainun ñuina chakama 'arakakëxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi bukuima aín xanu 'imainun aín bëchikë 'imainun aín ñuinakamabë mekamanu kuainbëkini pastonuax bëtsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish ka upíokin xubu oima chupa këxtú xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni 'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca 'arakakëxa. ²¹ Jabal ax ka achúshi xukéñu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka a unin rëbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë 'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana oti 'unánkë uni 'iakëxa. ²² Silánën tuá Tubal-caín kakin anëké a ka manë panshian unionan bëtsi ñukamaribi uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín ain chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anëké 'iakëxa. ²³ Achúshi nëtën ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa:

'Ën mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati 'ain:
Achúshi uni ka bënë 'iixa, a kana anbia 'ë 'aisama oisa tankëxun rëan.

²⁴ Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun rabéokin 'uchakë 'ain kana, 'ëxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ëx 'iti 'ain, kixax ka Lámece kiakëxa.

Adánñën anuishi sënëkin Evami achúshi okin bëchitëa bana

²⁵ Amiribishi aín xanubë 'itankëxun ka Adánñën achúshi bëbu tuá 'atëkéankëxa, ax ka Set kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Díosan ka bëtsi tuáribi 'ë 'inánxa Caínëan aín xukén Abel rëa 'ain. ²⁶ Usa 'ain ka Setnënríbi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë

'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

5

Adánnën rëbúnkikama 'iá bana (1 Cr 1.1-4)

¹ Ënëx ka Adánnën rëbúnkinën anëkama kuënëökë 'ikën. Uni uniokin ka Nukën 'Ibu Diosan, asaribi 'itánun 'akëxa; ² 'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukin kakëxa. A nëtéan uni uniokë, a nëtën ka Dios kiakëxa: Ënëx ka uni kakin anëké 'ikën.

³ Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakéankëxa. ⁴ Usakin 'atankëxun ka Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okin bakë bëchipakëxa; ⁵ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos treinta baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

⁶ Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuën bakë bëchikë Enós kakë ax bakéankëxa. ⁷ Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkéankëxa; ⁸ usakin bakë bëchipatankëx ka novecientos doce baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

⁹ Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakéankëxa. ¹⁰ Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkéankëxa; ¹¹ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos cinco baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹² Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Mahalalel bakéankëxa. ¹³ Usakin 'atankëx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sënëmi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkéankëxa; ¹⁴ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos diez baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁵ Mahalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Jéred bakéankëxa. ¹⁶ Usakin 'atankëx ka Mahalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ¹⁷ usokin bakë bëchipatankëx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁸ Jéred ax ciento sesenta 'imainun rabé baritiañu 'ain ka aín bëchikë Henoc bakéankëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Jéred ochocientos baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ²⁰ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos sesenta 'imainun rabé baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²¹ Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Matusalén bakéankëxa. ²² Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsóakëxa. Usa 'ain ka aín rëkuën bëchikë Matusalén bëchitankëx, Henoc ax tsóakëxa trescientos baritia, 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ²³ usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókë 'iakëxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakëxa. ²⁴ Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsókë uni 'iakëxa, usa 'ikë ka achúshi nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu Diosan bikëx nëtëakëxa.

²⁵ Matusalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakéankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Matusalén setecientos ochenta 'imainun rabé baritia tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchipatëkëankëxa; ²⁷ usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸ Lámeç ax ciento ochenta 'imainun rabé baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakéankëxa, ²⁹ a ka Noé kakin anëakëxa, ësai kikin: Nukën 'Ibun ka me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi tëmëranuxun 'ain; usa 'aínbi ka ëné tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰ Noé

bëchitankëx, ka Lámec quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchipatëkëankëxa; ³¹ usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³² Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakëankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

6

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

¹ Uni 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, usai 'ikin ka unin xanu upírabu 'inun bëchiakëxa, ² usa 'ain ka Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama upírabu isakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë xanu kara kuëënia abë kuëënani unikamax biranankëxa. ³ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'Ën kana uni xëñibutia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, unix ka namishi 'ikën, usa 'ain ka unix tsóti 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴ Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chaiirabu uni ënë menu mërakëxa, Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax asérabi rakuëma kushiirabu bërámabi nëtë ióñu 'iakëxa. ⁵ Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ënë menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa, ⁶ usa 'ain ka uni uniotankëxbi usai 'ia isi sinanakëxa. 'Itsaira anun masá sinani, ⁷ kiakëxa: 'Ën uniokë ënë menu 'ikë unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men nirikë ñukama, ñuina pëchiñu akama. ¡'Ën uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan! ⁸ Usaia abë 'ikë unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uni 'ikë isakëxa.

Noénën nunti chaira 'á bana

⁹ Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uni upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A uníxëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nètëkaman Diosan kuëenkësabi oi tsóakëxa. ¹⁰ Noé ax ka rabé 'imainun achúshi bëchikëñu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anëké 'iakëxa.

¹¹ Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ënë menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa, ¹² kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa, ¹³ usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'ën a unikama 'imainun menu 'ikë ñukama këñuti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namésokin, 'atankëxun kamina anua ñukama 'iti 'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankëkama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun ëman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin. ¹⁵ 'Akin kamina nunti chaiira a ësokin 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámiu trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ianan kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukin 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaiira uimi kaina 'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷ 'Ën kana bakan tita chaiira an me mapurukin anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akëbë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸ Usa 'aínbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikëkama 'imainun min bëchikënën xanukama aturibi nunti chaiirami 'akë anu 'aruti 'ain. ¹⁹ 'Imainun kamina nunti chaiirami 'akë anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë

'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikësaribiti tsóti 'ikën. ²⁰ Mibë ka nunti chaira anu rabé rabé, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹ 'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankëxun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²² Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

7

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ënë nëtënuax upiti tsotin, usa 'ixun kamina 'ën kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chairami 'akë anu mikamaxëshi min bakë bëchikë kamabë 'iruți 'ain. ² Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabé aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'aínbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³ Kamina timéti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ ënuax mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'uí 'ibúmiti 'ain. j'Éx kana kamabi ñuina menu 'ikë 'ën uniokë akamabi këñuti 'ain, 'ën uniokë 'ikëbi! ⁵ Noénën ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶ A nëtën bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Noé aín nunti chaira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënen xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸ A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa nuánkë ñuina

'imainun axa men nirinkékama akamabé, ⁹ ka Noébë nunti chaira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabé aín bënë 'imainun rabé aín xanu, usai 'inua Diosan kakësabi oi.

¹⁰ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'ikëbë bakan tita 'ikuatsini ukin me abira abi mapuruakëxa.

¹¹ Anua rabé 'uxé 'irukë ax dieciete nētē 'ikëbë ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. A nētēnbi ka me bákikëbë parúmpapa 'ukēmëu 'ikë 'umpax chaira chikíakëxa, usai 'imainun ka naí panarabëkëbë manámi 'ikë 'umpaxribi chaira anpēnkiakëxa. ¹² Usaia 'ikëbë ka cuarenta nētē

'imainun cuarenta imé menu nētétimisamaira 'itanun 'uñe 'ibúakëxa. ¹³ A nētēnbi ka Noé nunti chaira anu aín bëchikékama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabé 'imainun achúshi aín bëchikēnēn xanu akamabë 'iruakëxa. ¹⁴ Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkë ñuina 'imainun pëchiñu ñuina akamabëbi atsíankëxa. ¹⁵ Kamabi ñuinanëx ka Noébë nunti chaira 'aké anu rabëtax rabëtax atsíankëxa. ¹⁶ Ka 'iruakëxa achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanu achúshi achúshi ñuina, Nukën 'Ibu Diosan Noé kakësabi oi, usafa atsínkëbëtan ka nunti chaira aín xëputi Nukën 'Ibun xëpúakëxa.

¹⁷ Usa 'ain ka baka chaira 'ëké ax cuarenta nētē 'uñe 'aisamaira 'ibúakëxa. 'Ibúkëbë bakan tita 'ikuatsinkëbë mebi mapurukëbë ka nunti chaira ax menuax nunkati bëspúruakëxa. ¹⁸ Bakan tita 'ëkin abira abi mapurukëbë nunti chaira axribi, bëspúru nunkákëxa. ¹⁹ Chaira bakan tita 'ëkin ka aín bashi chairukë abi mapurukin me 'aíma 'itánun mapuakëxa; ²⁰ usakin aín bashikama maputankëx ka anuishi sënënimá mapai achúshi 'imainun rabé manámiki bakan tita 'ëi sënëankësa. ²¹ Usai 'ikin ka kamabi uni ënë menu tsókë kënuakëxa, ñuina pëchiñu 'imainun 'arakakë ñuina 'arakatima ñuina axa men niríkë ñuina akamax 'ikësaribiti bamai kënuakëxa. ²² Kamabi

ñu menu 'ikë axa tsókë 'imainun axa uinkë ñuina, akamaxbi këñuakëxa. ²³ Usaia këñúkëbëbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikëkama ax kuni këñuama 'ikën; Nukën 'Ibu Diosmi sinánkë 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikë 'imainun ñuina pëchiñu manan nuánkë, 'imainun men nirikë ñuina akamaxbi këñuakëxa; ²⁴ usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ëkin mapukë 'aish ciento cicuenta nëtë 'imi basiakëxa.

8

Bakan tita 'ikuatsianx sënëan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios Noemí sinánkëxa sinanan ka kamabi ñuina abëa nunti chaiira anu 'ikë amiribi sinánkëxa. Sinánkin ka Diosan menu suñu bëkinun 'imikëbë ka baka aín 'ëkë sënëni kuëtsékëni munu kuabuakëxa; ² usaía 'ikëbë ka me baakikë axribi xëpúakëxa, anun 'umpax me mëuküax ukë ax anuishi sënëni nëtëmainun naí manámi baakikë axribi xëpúkëbë 'uñe kushiira 'ibúkë ax anuishi sënëankëxa; ³ usai 'ikëbë ka bakan tita 'ëkë ax abira abi kuabuakëxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nëtë 'imi ëski baka kuabuakëxa, ⁴ usai 'ikëbëa mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'ikë ax diecisi-ete nëtë 'ain ka nuntj chaiira Ararat kakë me anua 'ikë ain bashi anu bakan éskibukin ëankëxa. ⁵ Éskitamainun ka baka munu kuabuakëxa, kuabúkëbë ka mapai rabé 'uxë 'irukë anun nëtë 'irutabakë anun ka bashi rëbukama manainra akamax pain iskë 'itánun mërakëxa. ⁶ Mërakë 'aían cuarenta nëtë 'ikëbëtan ka Noénën nunti chaiira ain maskuan meu 'ikë xëkuë chukúma 'akë a xëókakëxa ⁷ xëókatankëxun ka achúshi ñuina pëchiñu nónshiansa a Noénën xuakëxa; xukëx kuanxbi ka bakan tita kuabukin ënpatisamapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'aíma 'ain kuain-bëkini nuanbëkiankëxa.

⁸ Usakin ñuina pëchiñu nónshiansa a xutankëx 'ibaix-anxun ka amiribishi, Noénën numakuru achúshi me kara

éskibutia isnuxun xuakëxa; ⁹ 'aínbi ka amiribishi numakuru anu 'irutu ñubi 'aíma 'ain nunti chaiira anubi utékëankëxa, me bakan ënpatisamapan 'ain. Utékënia ka Noénën aín mékënan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakëxa.

¹⁰ Usokin 'atankëxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë pain, kaintankëxun Noénën amiribishi numakuru xutékëankëxa. ¹¹ Xukëx kuanpuni ñantabukëbë ukin, ka aín xëtan olivos kakë i pëchi xëñubëtsinkin bëakëxa. Usakin bëia iskin ka Noénën sinánkëxa baka ka éskibuti kuabutia kixun. ¹² Sinánkin ka kaíankëxa mapai 'imainun rabé nëtë, kaintankëxun ka amiribishi numakuru xutékëankëxa; xukëx kuanxbi ka numakuru utékëama 'ikën. ¹³ Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seiscientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakëxa, mekama éskibukë 'ain. Achúshi 'uxë 'ikëbë nëtë achúshi 'ain ka, Noénën nunti chaiira aín maskuan meu 'ikë aín xëkué chukúma échíkin nankin iskëxbi ka me ënpati baka éskikë 'iakëxa. ¹⁴ Usai 'itankëxa veintisiete nëtë rabé 'uxë 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka éskibukë 'iakëxa.

¹⁵ Usaia 'ian ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa: ¹⁶ Nunti chaiira anuax ka chikít, min xanu min bëchikë min bëchikënën xanu a kamabëbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakëxa. ¹⁷ 'Imainun kamina mibëa 'ikë ñuina aribi chikínti 'ain: ñuina pëchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men nirikë ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamë 'ëokin me tsitsirutanun. ¹⁸ Usakian kakëx ka Noé aín xanu, aín bëchikë aín bëchikënën xanu aín piaka akamabë nunti chaiira anuax chikíakëxa. ¹⁹ Usai chikíkëbë ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'arakatima, men nirikë 'imainun axa manan nuánkë ñuina pëchiñu akamaxribi chikíakëxa. ²⁰ Usai chikítankëxun ka Noénën anuxun Nukën 'Ibu, rabikin asábi ka kakín kati maxáx maburukin 'atankëxun anuxun ñuina upí bushi 'imainun ñuina pëchiñu upíira, akama achúshi achúshi bitankëxun Nukën 'Ibu asábi ka kakín 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. ²¹ Usokian 'aia ka

Nukën 'Ibu aín sanu upíra 'ikë anu nukutia xëakëxa, xëti ka kiakëxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu 'ikë ñukama unin 'ucha kupín kēñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuinakama 'aisamokin 'ën bēri 'akësokin kēñutëkëntima 'ain.

²² “Ënë nētë kēñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankëxun biti 'ikën; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi 'ianan, suñu bēkianan mitabutankëx baritia 'ianan nētë 'imainun imé 'iti 'ikë kiox ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa.”

9

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mēnio ñuikë bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka upíokin sinánxunkin Noé 'imainun ain bēchikékama, ësokin kakëxa: Kamina bēchipati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain. ² Kamabi ñuina ënë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuéti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, akamax mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. ³ 'Ën kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bímia píanan kamina añu kaina pisanin aribi piti 'ain. 'Ën kana akama mi 'inanin. ⁴ 'Aínbi kamina achúshi ñu ashi pitima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pitima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia.

⁵ 'Ën kana uni achúshi achúshi 'imainun ñuinaribi mitsu achúshi achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bētsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

⁶ Uin kara bētsi uni 'aia, aka bētsi unínribi 'ati 'ikën. Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin unio 'ikën usa 'ain.

⁷ 'Aínbi kamina mitsun, j'itsaira bēchipakin atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

⁸ Diosan ka ësokinribi Noé 'imainun aín bëchikëkamariibi kakëxa: ⁹ “Ka kuat, 'ën kana achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama, ¹⁰ 'imainun kamabi ñuina axa mibë nunti chaiira anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina pëchiñu, a 'arakati ñuina 'imainun 'araktima ñuina 'anan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. ¹¹ 'Ën mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantëkëntima 'ain: amiribishi kana unikama 'imainun ñuinakama këñunun bakan tita chaiira 'ëmitëkëñuxuma 'ain, bakan tita chaiira ka 'itëkëñuxuma 'aia menu 'ikë ñuinakama këñutëkëni.”

¹² Ënëx ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan 'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtanribi 'akë 'ikën: ¹³ 'ën kana nón bai naí kuin kamanu anuaxa mëratiokin nan, ax ka achúshi ñu 'ën mibëtan 'akësa 'iti 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain ka únsaran karana 'ën kuin manámi mëranun 'imin, 'imikëbë ka anu nón bai mërati 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain kana mitsubëtan achúshi ñu 'akë a 'ën sinánti 'ain, 'imainun kamabi ñuinabëtan 'akë a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita chaiira kamabi ñu menua këñui 'ëtëkëntima 'ikën. ¹⁶ Uínsaran kara nón bai kuínnu mëratia anu kana 'ën a iskin, achúshi ñu nëtétima okin 'akë ax ka unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikëbëtan 'á 'ikë kixun sinánti 'ain. ¹⁷ Ënëx ka 'ën 'unánti okin achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun ñuina menu 'ikë akamabëtan 'akë 'ikën Èsakin ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa.

Noé 'imainun aín bëchikëkama 'ia

¹⁸ Ënëx ka Noénën bëchikëkama nunti chaiira anuaxa chikíkë akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakëxa, Cam ax ka Canaán kakë aín papa 'iakëxa. ¹⁹ Ënëkamax ka Noénën bëchikë rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamë 'ëoi mekama oi kuankëxa.

²⁰ Usa 'ain ka Noénën menu ñu 'apákin pëukin naë 'atankëxun uvas 'atabakin 'apákëxa. ²¹ Achúshi nëtë 'ikëbë ka Noé uvas baka kachokin 'akë a xëatankëx paëankëxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pëtankëx xubusa okían 'akë chupa këxtú a nëbëtsi 'ukëmëu 'uxax

rakakëxa. ²² Usai 'ikë ka Cam Canaánën papa an isti 'ikëmabi chupañuma rakákë isakëxa, usai 'ikë isbiani kuanxun ka ëmanua aín xukén rabé ñuixuni chikiákëxa.

²³ Usakin ñuixunkëxun ka Sem 'imainun Jafetnën chupa chaxké, bixun ain tëxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bësukiani kaxushi kuanxun rakuakëxa. Rakubëtsini kaxutan ain papa chupañuma rakákë isti rabanan uakëxa, usokin rakubëtsini ka isima amoshi bësuaux utankëx chikiákëxa. ²⁴ Usakian aín bëchikënën 'akëx ka Noé ain paénké inúkëbë bësuaakëxa, bësukin ka aín bëchikë 'anákanëan 'akë a 'unánkëxa, ²⁵ 'unáni ka kiakëxa:

¡Mix kamina 'atimokë 'iti 'ain Canaán!

¡Min xukén rabëtan rëbúnkinën ka tëmëramikin min rëbúnki ñu mëëmiti 'ikën!

²⁶ Usokin 'axa basikëbëtan ka ësokinribi kakëxa: Chúamarua ka Nukën 'Ibu Semnën Dios 'iti 'ikën, Canaánën bëchikëkama ax ka tëmëraakin an uni ñu mëëxunkëishi 'iti 'ikën.

²⁷ 'Ën kana Nukën 'Ibu Diosan Jafet chaiira meñu 'ianan aín bëchikëkama 'uákamë 'ëoti kuëënin; 'imainun kana Semnën, rëbúnkikamabë Jafet aín rëbúnkinëx 'iti kuëënin 'aínbi ka, Canaánën bëchikëkamax tëmëraakin uni ñu mëëxuni bukuti 'ikën.

²⁸ Usaia bakan titachaiira 'ikuatsian 'ain ka Noé trescientos cincuenta baritia imi tsópaiankëxa;

²⁹ usokin kamabi ñu 'atankëx ka Noé novecientos cincuenta baritia tsótékëntankëx ñuakëxa.

10

Noénën rëbúnkikama 'iá (1 Cr 1.5-23)

¹ Ënë kamax ka Noénën bëchikë Sem, Cam 'imainun Jafet, akaman rëbúnki 'ikën, atux ka bakan tita chaiira 'ikuatsian 'ain, atunbi bëchipati tsóa a kama 'iakëxa.

² Jafetnën bakë bëchikékama ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec 'imainun Tirás. ³ Gómernën bakë bëchikékama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat 'imainun Togarmá. ⁴ Javánnën bëchikékama ka 'iakëxa Elisá, Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim. ⁵ Ēnë unikamax ka Jafetnën rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi Javán kakë 'iakëxa, aín rëbúnkinëx ka parúmpapa kuëbí tsóti 'uakamë 'ëökëxa, usai 'ika aín bananbi bananbi banai aín aintsibë timéax aín menu menubi tsóakëxa.

⁶ Camnën bëchikékama aín anë ka 'iakëxa Cus, Misraim, Fut 'imainun Canaán. ⁷ Cusnën bëchikékaman anë ka 'iakëxa Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá 'imainun Sabtecá 'imainun ka Raamá aín bëchikënnën anë Sebá 'imainun Dedán kakë 'iakëxa. ⁸ Cus ax ka bëtsi bëchikëñu Nimrod kakin anëkéñu 'iakëxa, ax painra ka uni kushiira a menu 'iakëxa. ⁹ Nimrod ax ka usai 'itia Nukën 'Ibu kuëenkëbë an ñuokë unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi bana ësai kia: Nimrod axa Nukën 'Ibu kuëenkëbë ñuira okë 'ia usaribi ka 'iti 'ikën. ¹⁰ Usa 'ain ka Nimrod ax 'apu 'ain ëma chabu Babel, Érec, Acad 'imainun Calné, ënë ëmakamax ka Sinar menu 'iakëxa. ¹¹ Sinar menuax ka Asur kakë uni ax mërakëxa, mëraxun ka Nínive, Reohobot-ir, Quélah, ¹² 'imainun ëma chaiira Resen kakë, axa Nínive amo 'imainun Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa. ¹³ Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnkikama ax ludeokama, anameokama, lehabitakama, naftuhítakama, ¹⁴ patruseokama casluhítakama 'imainun, caftoritaskama ax ka anuaxa filisteo unikama chikía 'ikën. ¹⁵ Canaán ax ka rabé bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín 'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶ Usa 'ain ka Canaánnën rëbúnkikama ax ka jebuseos, amorreos, gergeseos, ¹⁷ heveos, araceos, sineos, ¹⁸ arvadeo, semareo 'imainun hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa baritia 'inúkëbë ka cananeonën rëbúnkikama ax mekama mekama nu kuankëxa. ¹⁹ Usa 'ain ka cananeo unikama me ax Guerar kakë me ami kikiani Sidón kakë ëma, anuax kuanx Gaza kakë ëma chukúma anu sënën 'iakëxa, 'imainun ka Sodoma, Gomorra, Admá 'imainun

Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë ëma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰ Ënë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëmax ka aín aintsibë aín menubi tsóti 'ain bananbi banakëxa.

²¹ Sem, ax ka Jafetnën xukén aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchipakëxa. Kamabi Ébernën bëchikëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. ²² Semnën bëchikëkamax ka 'iakëxa Elam, Asur, Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³ Aramnën bëchikëkamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴ Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵ Usa 'ain ka Ébernën rabé okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukén ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶ Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jérah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸ Obal, Abimael, Sebá, ²⁹ Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënëkamax ka Joctánnën bëchikëkama 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹ Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëma 'imainun ka aín aintsibëbi aín menubi tsóti ain bananbi banakëxa.

³² Ënëkamax ka Noénën bëchikënnën aintsikama 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkinëx anubia aín rara tsóa menubi 'iakëxa. Baka chaira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun ëmabi 'ai anu tsókankëxa.

11

Babel kakë torre 'akan

¹ Usa 'ain ka a nëtëkaman bëtsi bëtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikë unikamax achúshi banáinshi banakëxa. ² Usai 'i ka auküaxa bari urukë a menu uni chikíkiani 'ura kuankin me barikin Sinar kakë amia mërakëxa, mërakin ka me sapan upí anubi tsótisa

mëratankëx anubi tsóti bërükankëxa. ³ Achúshi nëtën ka atúxbi timéax kanankëxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsëpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama këñun aín xubukama 'akëxa.

⁴ Usai kitankëx ka amiribishi kanantëkënkankëxa: Achúshi ëma chaiira 'anan kananuna torre ënën menma uarukin chaiorukin naíbëtan sënën 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman sinánti 'ikën a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikën kias ka kiti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax bëtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun usakian ëma 'imainun torre unikaman ënën menma chaiorukin 'akë a ubuxun isakëxa.

⁶ Ësokin unikaman 'akëbëtan ka Diosan sinánkëxa: Atux ka achúshi ëma chaiira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka ëné ñu mëéti 'ati sinánxun 'aia, bëri ka uínbi ëmitisama 'inun 'aia. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan atun ñu 'aia istisatankëx kiakëxa, bëtsi bëtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bëtsin kakëxunbi bëtsin bana kuakámati bënëti 'ikën. ⁸ Usakian Nukën 'Ibun 'imikëx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akë ëma a ënkankëxa. ⁹ A menuxun ka Nukën 'Ibun achúshi banáinshi banaiabi unikama bëtsi bëtsi banan bananun 'imiakëxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokëx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakëxa. Usokian anuxun Nukën 'Ibu Diosan uni bëtsi bëtsi banan banamikë kupín ka Babel kakin anëakëxa.

Semnën rëbúnkikama 'iá
(1 Cr 1.24-27)

¹⁰ Ënëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. Bakan tita chaiira 'ikë inúkë rabé baritia 'ain ka Sem cien baritiañu 'ain, aín bëchikë Arfaxad bakéankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëx quinientos baritia 'imi tsókin ka Semnën amiribishi xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹² Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sélah bëchiakëxa. ¹³ Usakin 'atankëx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bëburibi okin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁴ Sélahnën ka treinta baritiañu 'ixun Éber bëchiakëxa. ¹⁵ Usakin 'atankëx ka Sélah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁶ Ébernën ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bëchikë Péleg bëchiakëxa. ¹⁷ Usakin 'atankëx ka Éber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipakëxa.

¹⁸ Pélegnën ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bëchiakëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁰ Reú ax treinta 'imainun rabé baritiañu 'ixun ka Serug bëchiakëxa. ²¹ Usakin 'atankëx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²² Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bëchiakëxa. ²³ Usakin 'atankëx ka Serug doscientos baritia tsóakëxa, tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁴ Nahor ax veintinueve baritiañu 'ixun ka Téräh bëchiakëxa. ²⁵ Usakin 'atankëx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun amiribishi bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁶ Téräh ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakë bëchiakëxa.

Téradnën rëbúnkikama 'iá

²⁷ Énë kamax ka Téradnën rëbúnkikama 'iakëxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakëxa. Harán ax ka Lotnën papa 'iakëxa, ²⁸ ax ka Ur kakë anu 'ikë Caldea me anuax aín papa Téräh 'isama pain 'ain ñuakëxa. Anuaxa bakéan me anuaxbi. ²⁹ Usa 'ain ka Abramnën aín xanu

Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakëxa, ax ka Haránnën bëchikë 'imainun Iscá aín chirabakë 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Sarai ax tuakëma xanu 'aish tuáñuma 'iakëxa. ³¹ Usa 'ain ka Téráh ax Ur kakë ëma anuax Canaán kakë menu kuani kuankëxa, kuankin ka Abramkëñun aín xanu Sarai aín piaka akëñun aín xuta Lot a Buánkëxa. 'Aínbi ka Haram kakë ëma anu, bëbatankëx anu tsóti bërúakëxa. ³² Usai 'itankëx ka Téráh Harán kakë ëma anuax doscientos cinco baritia tsótankëx ñuakëxa.

12

Nukën 'Ibu Diosan Abram kakë uni kaisa

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi nëtë 'ikëbëtan Abram kakëxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ëbiani kamina ënë menuax kuantu 'ain, bëtsi menu kamina kuantu 'ain, 'ën mi ismimainun. ² Min rëbúnki kamabëtan kana achúshi ëma chaira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikë kiox kiti 'ikën, mi kupín kana kamabi menu 'ikë unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. ³ Uin kara mi upíokin 'akinia aribi kana 'ën upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'ënribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ain.

⁴ Èsokian kakëx ka Abram Nukën 'Ibun kakësabi oi Harán kakë me anuax kuankëxa. Setenta 'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikíakëxa Canaán kakë me anu kuani. ⁵ Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶ bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷ A menuax ami mërakin ka Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Ènë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usakian kakëxun ka Abramñën

achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukunrukin 'akëxa, anuaxa ami mërakë kupí.

⁸ Usai 'itankëx ka anuax chikíkiani kuanxun amiaxa bari urukë Betel kakë ëma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú pëniankëxa. Betel kakë ëma ax ka amia bari kuabúkë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi ëma. Ai kakë axribi amiaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxunribi ka Abramnën anuxun Nukën 'Ibu rabi 'atankëxun rabiakëxa. ⁹ Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kikiani kuankëxa.

Abram Egipto kakë menu tsóti kuan

¹⁰ Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a piti ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a piti ñu 'ain anu tsóti kuankëxa, anua 'ikë me anua a piti ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹ Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, ain xanu Sarai Abramnën kakëxa, ësokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíira 'ën iskëx 'ain, ¹² usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kiti 'ikën: Ënë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Ësai kikin ka 'ë minun kuëenkin mi binxun 'akánti 'ikën. ¹³ Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴ Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíira xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵ Ismainun ka Egiptonu 'ikë 'apu faraón an ñu mëxunkë unikamanribi isakëxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikiankëxa. Kakëxun ka aín unikama aín 'ikënu bëtánun kixun kakëxa kakëxun ka aín 'ikënu. ¹⁶ Usa iskin ka faraónën Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakëxa oveja, vaca 'imainun uní an ñu mëxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'in-ánkëxa. ¹⁷ 'Aínbi ka Sarai kupí, Nukën 'Ibun faraón 'atimokin tëmëramiakëxa aín aintsikama këñunbi 'anan

kamabi unikamaribi 'insínmiakëxa. ¹⁸ Usai 'ikin ka faraónën Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Uisa kupín karamina ësokin 'ën 'an? ¿Uisa kupín karamina min xanu 'aínbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹ Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kiox kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaksi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti 'ain. ¿Mi 'inantëkënmainun kamina bëríbi buánti 'ain! ²⁰ Usakin Abram katankëxun ka faraónën aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ënuua Abram aín xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

13

Abram 'imainun Lot ënanan

¹ Usa 'ain ka Abramnën Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantëkëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot axribi atubë kuankëxa. ² Abram ax ka 'iakëxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manë uxua kuríkiñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'arakakëñu 'iakëxa. ³ Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankëx ka Betel kakë ëma 'urama anu paian 'ikian Betelbëtan Ainën nëbëtsionkë anu 'iakëxa. ⁴ A mex ka anu paian anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti maxá bukunrukin 'akë a 'iakëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁵ Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama 'imainun vacakama 'ianan, an ñu mëëxunkë unikamabëbi anu 'iakëxa; ⁶ 'aínbi ka anua atux 'ikë anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuinakaman pasto piti sënénma 'iakëxa. Usa 'ain ka a rabëtax anu 'isama 'ain, ⁷ an Abramnën vacakama bërúankë unikamabë Lotnën vaca an bërúankë unikama nishanani ubionankëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókë 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Abramnën achúshi nëtën aín xukénan bëchikë Lot ësokin kakëxa: Mix kamina 'ën 'aintsi 'ibu

'ain, usa 'ain kananuna nu rabé upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bérúanké unikama nishananima nuibananti 'ikén. ⁹ Usa 'ain kamina min kuënxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbé 'ima amo kuantí 'ain. Mixmi aín tsípumi kuankëbé kana 'ëx aín rëbumi kuantí 'ain, mixmi aín rëbumi kuankëbé kana 'ëx aín tsípumi kuantí 'ain. ¹⁰ Usakian Abramñen kakëxun ka Lotnën me upí anu 'iisa Jordán kakë baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'iké a isakëxa, iskin ka Sóar 'urama 'iké ëma chukúma aribi isakëxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naësa me chaiira 'iké isakëxa. Ax ka Egipto me iskësa 'iakëxa. (Ënëx ka Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñutisama pain 'ain 'iakëxa.) ¹¹ Usa 'ain ka Lotnën kamabi Jordán kakë baka anu 'iké me sapan kaisakëxa, anuax ka anua 'iké anuax amiaxa bari uruké ami kikiani kuankëxa. Usai 'ika Abram 'imainun Lot ënanankëxa. ¹² Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakë me anubi bérúmainun, Lot ax me sapan amia 'iké ëmakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankëxa, ¹³ anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukën 'Ibumi 'uchakin bëtsi bëtsi ñu akëxa.

¹⁴ Usaia anuax Lot kuanké 'ain ka a basikëbëtan Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Anumi 'iké ënuxunbi kamina upókin aín tsípumia isanan aín rëbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari uruké amia isanan amia bari kuabúkë amiaribi isti 'ain; ¹⁵ 'ën kana kamabi me min iskë ënekama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xëñibua 'aínbi min rëbúnki kamanan 'iti 'ikén. ¹⁶ 'Ën kana min rëbúnkikama 'aisamaira menu 'iké masin bërusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi bëru tupuntisama usaribi 'iti 'ikén, 'ianan ka tupuntisamaira min rëbúnkikama 'iti 'ikén. ¹⁷ Usa 'ain kamina bërí nirukiani kuanxun 'ën mi 'inánuxun kakë me a pain isi kuantí 'ain, iskin kamina aín chaxké 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸ Usa 'ain ka Abram anua 'iké anuax aín ñukama mëniobiani niñu me Mamré kakë uni ainan 'ain Hebrón

kakë ëma 'urama 'ikë anu 'i kuankëxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankëxun Nukën 'Ibu rabiakëxa.

14

Abramnën Lot buánkankëbi bitëkëan bana

¹ Usa 'ain ka a nëtëkaman Amrafel ax Sinar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Arioc axribi ka Elasar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Quedorlaómer axribi ka Elam kakë me anu 'apu 'iakëxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakë me anu 'apu 'iakëxa. ² Ënë 'apukamax ka 'apu Bera, Sodoma kakë ëmanu 'ikë abë 'akanankëxa, abë 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakë ëmanu 'ikë abë 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakë ëmanu 'ikë 'apu abë 'ianan, Seméber kakë 'apu Seboím kakë ëmanu 'ikë 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakë ëmanu 'ikë abëribi 'akanankëxa, a ëmabi ka Sóar kakinribi anëakëxa. ³ Ënë mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárukama Sidim kakë me sapan anu timéakëxa, anu ka parúmpapa bamakë kakë ax 'iakëxa. ⁴ 'Itsa baritia 'inúkë 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabé 'imainun rabé baritia, anun an kuënkësa okin ñu 'anun 'amiakëxa, 'aínbi ka bari achúshi 'irutëkënkë anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubë 'akánanti sinánkëxa. ⁵ Usakin sinántakëx ka baritia itsi 'irukëbë, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raíri abëa 'akianankë kamabë kanankiani anua Astarot Carnaim me 'ikë anu kuankëxa, kuaxun ka anu 'ixun refaítakama a pain 'atankëxun; zuzita kamaribi, Ham kakë menuxun 'anan emitas kamaribi, Savé-quiriataim menuxun 'akëxa, ⁶ 'anan ka 'akánanti 'unairakëkamaribi abë 'akanankin abámikin Seír me anu 'ikë bashikama anubi nuibiankin 'akëxa, usakian 'akëxa kuania ka me anua El-Parán 'ikë anubi, nuibiankin 'akëxa, ax ka anu uni 'ikëma me a rapasu 'iakëxa. ⁷ Usokin 'atankëx baitsin amirbishi utëkënkín ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárukama, 'imainun abëa kuankë 'apu raíri akamabë En-Mispat, 'ikëbia Cadés kakë anu

bëbakëxa, bëbakiani kuankin ka añu kara bainua mëraia abi 'atimonan këñuakëxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikë amalecita aribi 'akëxa, 'anan ka amorreokamaribi raíri ëmakama 'akësaribi okin 'abiani kuankëxa, ax ka Hasesón-tamar me 'ikë anu 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikë 'apukama ax me sapan Sidim kakë anuax 'akanani kuankëxa. ⁹ Anuax ka ënë mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abë 'akanankëxa, ënë rabé 'imainun rabé 'apukamax ka Elam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a ëma kamanu 'ikë 'iakëxa. ¹⁰ Kamabi Sidim kakë me sapan anu ka chua me pëan pëánkikë anubia unia 'iakëxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorranu 'ikë 'apu 'akanankënuax 'iakëti kuaníbi anu nanëakëxa. Usai 'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹ Usa 'ain ka rabé 'imainun rabé 'apun suntárुकaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma rabé, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nëtënu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹² Usa 'ain ka Sodoma kakë ëmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³ Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuixuankëxa, ax ka uni achúshi Mammé aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo nibu 'iakëxa, Mammé ax ka Escol 'imainun Aner aín xukén 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abrambë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴ Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mëëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timëakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timëtankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë ëma sënénkë anu bëbakëxa. ¹⁵ Anu bëbax ñantabukëbë-

tan ka Abramñen aín unikamabëtan atun sinánkënu-mashi ratukinshi anu bukukë ami bëbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sënën 'akëxa, ax ka Damasco ëma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶ usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramñen 'ain xukënan bëchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikamaribi biakëxa.

Melquisedecnën 'upiokin Abram sinánxuan

¹⁷ Usokin 'atankëx ka Abram amiribishi utëkëankëxa, Quedorlaómer kakë 'apu akëñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakëñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upíokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸ 'Imainun ka bëtsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem ëmanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uní 'iakëxa, an ka pán këñun vino 'inánkin.

¹⁹ Upíokin sinánxunkin Abram ësokin kakëxa:

Mi ka Nukën 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí 'imainun mekama unio an 'upiokin sinánxunti 'ikën;

²⁰ 'ianan ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë ax 'upiokin ra-bikë 'iti 'ikën.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramñen an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa. ²¹ 'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashi 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

²² Usokin kakëxunbi ka Abramñen ësokin kakëxa:

—'Ën kana ësokin kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naíkëñun me unio a kan, ²³ 'ën kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi tsitëkërekikë abi anun 'ën taxaka tëkërekati bitsiman, mixmi uínsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kixax kitima kupín. ²⁴ 'Ën kana añu ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa

'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ësakin ka Abramñen Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

15

Nukën 'Ibu Diosan Abram achúshi ain bëchikë 'inánuxun ka bana

¹ Ënë ñukama 'atankëxa 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun Abram namákin iskësokian isia kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chairra 'inuxun 'aia.
²⁻³ 'Aínbi ka Abramñen kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios, ¿uisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin minbi kamina achúshi bëchikëbi 'ë 'inankëma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'ën ñukama an biti Eliézer Damasconu 'ikë uni 'ën kaniokë, an 'ëx ñukëbëtan 'ën kasuania ñukama biti 'ikën. ⁴ Ësokin kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ësakin min bëchikëñenbi ka mix ñukëbëtan min ñukamabi biti 'ikën, bëtsi unin ka min ñu bitima 'ikën.

⁵ Usokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Abram ëman, buánxun ësokin kakëxa:

—Upiokin ka naí manámia 'ispakama is, iskin kamina min tupuntisa 'ikë tupunti 'ain. Usaribi ka min rëbúnkinëx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'ikë kixun kakëxa.

⁶ Usakian kakëxun ka Abramñen usa ka aséabi Nukën 'Ibu 'ikë kixun sinánkëxa, sinánkëbë ka ax 'ëx kikësbiookin ka 'aia kixun ami sinánkëxa.

⁷ Ësakinribi ka kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ën mi Ur kakë me anua caldeo unibu tsókë anua chikiankën, ënë me xëñibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánuxun.

⁸ —Kakëxunbi, ka Abramñen ësokin kakëxa, 'ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios ¿Uisakin karana aséabi ka 'ënan ënë me 'ikë kixun 'ën 'unánti 'ain? —kixun ka Abramñen kakëxa.

⁹ 'Imainun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Ë kamina vaca xanu bërí kanikë achúshi bëxúnti 'ain, bëanan kamina achúshi cabra 'imainun achúshi carnero, rabé 'imainun achúshi baritiañu kaísun bëti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bërí kanikë achúshiribi bëanan rabëtax nikë numakuru bëti 'ain.

¹⁰ Usakian kakëxun ka Abramñën a ñuinakama Dios bëxúankëxa, bëxun ka panárabé okin tukaxun amo rabëbi bëtsi bëmánon buküankëxa; 'anan ka ñuina pëchiñu rabé a tukakinma usabi nankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxuan buküanbi ka an bamakë ñuina pikë xëtékama ñuinanën nami pikatsi kiox manánux ubakëxa, ubax anu këñubutia ka Abramñën 'ibiankëxa.

¹² Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imé Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkëbi ka achúshi chaiira bëánkibukë an bëararákëxa usakin 'akëx ka 'aisamairai rakuéakëxa. ¹³ Usai rakuétia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Min kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónuxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okin ñumëmikë 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okin 'atima okë 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sënéntamainun. ¹⁴ 'Aínbi kana 'ënriibi a ëmanu 'ikë unikama an atu bëtsi bëtsi okin tëmëramikë ariibi 'atima okin tëraminuxun 'ain, usakin 'akë 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. ¹⁵ Mix kamina 'itsa baritia tsóti kuëñnuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xënira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx kamina min rara kamabë timéti kuantí 'ain. ¹⁶ Usai cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikënën bëchikë min xuta aín bëchikënën bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi ënë menu utëkëñnuxun 'aia, usa 'aínbi ka anun 'ën amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

¹⁷ Usai ñantabukë a imé ka Abramñën isakëxa, achúshi ñute chaiira xanuxuan me 'akë usa anuaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbëtsinën inutia isakëxa. ¹⁸ Usa

'ain ka a nētēnbi Nukēn 'Ibun Abrambētan achúshi ñu 'akin kakēxa:

—Ēnē mekama kana min rēbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukē me anuax 'imainun baka chaiira Éufrates kakē anu sēnénbi kana 'inánti 'ain. ¹⁹ Ax ka quen-itakaman me 'ikēn, 'imainun ka quenizitakama, cadmo-neokama, ²⁰ hititakama, ferezeokama, refaítakaman me, ²¹ amorreokama, cananeokama, gergeseokama 'imainun jebuseokama ēnē unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

16

Abramnēn aín ñu mēēmikē xanu Agarmi bēchia

¹ Sarai an ka aín bēnē Abram tuaxunkēma pain 'iakēxa, usa 'aínbi ka achúshi xanu Agar kakē egipcía an ñu 'axúnti bēkē 'iakēxa. ² Usa 'ain ka aín xanu Sarainēn Abram kakēxa:

—Ka kuat, Nukēn 'Ibun ka 'ēx tuáñu 'iti kuēēnima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkē xanu Agar abē 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakēx aín tuákama ax 'ēn tuása 'iti 'ikēn. Ēsokian kakēxun ka Abramnēn aín xanu Sarai asábi ka kixun kakēxa.

³ Usakin katankēxun ka Sarainēn an ñu 'axunkē egipcía xanu Agar a bētankēxun Abram aín xanu 'inun 'inánkēxa, usakin ka mapai rabé bari Canaán menu tsókē 'ixun 'akēxa. ⁴ Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkē xanu Agar abē 'iakēxa, usai 'iax ka tuuakēxa; 'aínbi ka tukin tankin Sarai an ñu mēēmikē a istisamatani ami nishakēxa. ⁵ Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainēn aín bēnē Abram kakēxa:

—jMin 'ucha kupí ka Agarnēn 'ē 'atima okin isia! 'Ēnbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbi ka bērí achúshi tuáñu 'ikuani 'ēsamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukēn 'Ibux kiti 'ikēn uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikēn. ⁶ Kia ka Abramnēn kakēxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min mëkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuamati nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷ Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mërakëxa, ax ka aín rëbumi kakin anëké me anu kuantu bai rapasu 'umpax upíra 'ikë anu 'iakëxa, ⁸ anua mërakin ka ñukákëxa:

—Agar, mix kamina Sarainën ñu mëëmikë aín, ¿uinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanin?

—'Ëx kana an 'ë ñumëmikë xanu Sarai anuax abatin — kixun ka an kakëxa. ⁹ Usokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokin kakëxa:

—Kamina amiribishi kuantëkëti 'ain ami ñu mëëxunkë xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakësabiokin kamabi ñu mëëxunti 'ain.

¹⁰ Katankëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokinribi kakëxa:

Min rëbúnkinëx ka 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoti 'ikën, usa 'ikë ka uínbi tupuntima 'ikën.

¹¹ A mi tuukë ënëx ka achúshi bëbu tuá 'ikën, usa 'ain kamina bakëntankëxun Ismael kakin anëti 'ain, Nukën 'Ibun ka mix tëmërai uin kara 'ë 'akinti 'ikë kiox nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakëx ka bana kuakëma 'aish achúshi burro raëkë-masa 'inuxun 'aia;

usa 'aish ka kamabi unimi nishti 'ikën, 'imainun ka kamabi uníxribi ami nishti 'ikën;

usa 'aínbi ka aín aintsikaman 'ura xuisa tankëxi atubëbi 'iti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukën 'Ibubë banatankëx abi kiakëxa, kikin anëkin ka Diosan ka 'ë isia kikin anëakëxa, usa 'ain kana bëríbi Diosan 'ë iskëxbi ñukëma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíra 'ikë kini ax ësokin anëké 'ikën: 'Umpax upíra ñutima oi tsókë an 'ë iskë

ainan ka a 'umpax 'ikën. Ax ka Cadés 'imainun Béred kakë ëma an nëbëtsi okin bëarakë 'iakëxa.

¹⁵ Usakian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëëmikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuén tuá bakéankëxa, bakënkë ka Abramnën aín bëchikë Ismael kakin anëakëxa. ¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis baritiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakéankëxa.

17

Nukën 'Ibu Diosan abë mënionanti sinánxun Abram 'unántiorakanun kixun ká

¹ Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mëratëkënkín ësokín kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ëx kuëenkësabi 'oíshi tsóanan 'ëx kikësbíokín kamabi ñu 'ati 'ain, ² 'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa. ³ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abram rantín puruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴ —'Ënë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵ 'imainun kamina bërí Abram kakín anëké 'itima 'ain. Usa 'ain ka min anë bërí 'ia Abraham, 'ën kana mi bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'iminuxun 'ain. ⁶ 'Ën kana min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'inun 'iminuxun 'ain; min rëbúnki raírinëx ka 'apu bëtsi bëtsi ëmanu 'inuxun 'aia. ⁷ 'Ën kana achúshi ñu mibëtan 'ain 'imainun kana min rëbúnki kamabëtanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ëx min Dios xëñibua 'aínbi 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸ Mi 'imainun min rëbúnkíkama kana kamabi Canaán me anumi bërí tsókë ënë 'inánti 'ain, ax ka min rëbúnki kamaxa xëñibua 'aínbi anu tsóti 'ikë 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

⁹ Katankëxun ka ësokinribi, Nukën 'Ibu Diosan Abraham kakëxa:

—'Aínbi kamina min, achúshi ñu 'ën mibëtan 'akë ax kikësabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rëbúnki kamanribi ax kikësaibi 'iti 'ikën. ¹⁰ Ënëx ka mitsubëtan 'ën 'akë achúshi ñu 'ikën, usa 'ain ka min rëbúnki kamanribi 'ëx kikësokinbi 'ati 'ikën: usa 'ain ka kamabi unikama mitsubë 'ikë atux aín nëtokë ñu rëbu tëai 'unantiorakakë 'iti 'ikën. ¹¹ 'Unántiorakakin kamina aín nëtokë ñu rëbu aín maxaka 'ikë a tëati 'ain, ënëx ka 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu a 'unánti 'ikën, ësokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹² Bërimi ësokin 'akë ënuxun, kamina kamabi uni mix abë 'ikë unikaman bëchikënëxa bëbu tuá bakënia mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu rëbu ain maxaka tëati 'ain, min ñu mëëxunkë uni 'imainun min kuríkinënbimi bëtsi menua marukë bëtsi unibi ka aín nëtokë ñu rëbu tëakë 'iti 'ikën. ¹³ 'Ëx kikësabiokin kamina 'unánti okin bëtsi 'akësa 'akësaribi okin aín nëtokë ñu maxaka 'ën mi kakësabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu ax ka mitsun naminu 'unántiokë 'iti 'ikën, usa 'ain ka mitsun 'ëbëtan achúshi ñu 'akë ax këñú-timoi 'iti 'ikën. ¹⁴ 'Aínbi ka uix kara 'unántiorakaisama tania ax mitsunua chikínkë 'iti 'ikën, 'ën achúshi ñu 'akë a bana kikësokin 'aisama tankë kupí.

¹⁵ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ësokinribi Abraham kakëxa:

—Bërí ka min xanu ax Sarai kakin anëké 'itima 'ikën. Aín anë ka bërí Sara kakin anëké 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ën kana upíokin sinánxunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'Ën upíokin sinánxunkëx ka kamabi menu 'ikë unikama aín rëbúnki 'iti 'ikën. 'Imainun ka aín rëbúnkinëx kamabi menu 'ikë unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa.

¹⁷ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abraham rantipuruni memi bëtiki tsóbuti, ësokin sinani kuaiakëxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bëchiti 'ik?

¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun achúshi tuá 'ati 'ik? Èsakin ka Abrahamnën sinánkëxa. ¹⁸ Usakin sinánkin ka Nukën 'Ibu Dios kakëxa:

—¿Usa 'ain sapi ka, Ismaelnën rëbúnkikama atux upitax tsóti 'ikën!

¹⁹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Èn mi kakë ax ka èsakin mi kakë 'iaxa min xanu Sara ax ka achúshi bëbu tuá bakënti 'ikën, bakënia kamina min a tuá Isaac kakin anëti 'ain. Abëtan kana 'èn achúshi ñu asérabi 'ati 'ain, ax ka xëníbua 'aínbia sinánun aín rëbúnki kamabëtan 'akë 'iti 'ikën. ²⁰ Èsokin katankëxun ka aín bëchikë Ismael ñuikinribi èsakin kakëxa, 'èn kana min bana kuan, usa 'ain kana upókin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bëchikë 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rëbúnkinëx 'uakamë 'ëoti 'ikën. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabé 'imainun rabé 'apukaman kushiira aín papa 'iti 'ikën, 'imainun kana an achúshi ëma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹ 'Aínbi ka 'èn achúshi ñu mibëtan 'akë ax min bëchikë Isaac min xanu Sara ënuax achúshi baritia 'ikëbë anun 'iti nëtë 'ikëbë bakënkëbë 'èn 'akë ñu ax anubi 'iti 'ikën. ²² Usai abë banatankëxun Abraham ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa.

²³ Usai Nukën 'Ibu Dios abë banatankëx sënënkiani kuankë 'ain ka a nëtënbí Abrahamnën aín bëchikë Ismael, aín nëtokë ñu maxaka tëakin 'unántiokëxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mëëxunkë aín xubunuaxa bakënkë akama 'imainun aín kuríkinënbí marukë. Unikama aribi unántiokin aín nëtokë ñu rëbu tëaxuankëxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abëa 'ikë atun xubunu 'ixuan an ñu mëëxunkë akamaribi aín nëtokë ñu maxaka tëaxunkin 'unántiokëxa, Nukën 'Ibu Diosan usakin 'anun kakësabiokin ka 'akëxa. ²⁴⁻²⁵ A nëtëkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakëxa, 'imainun ka aín bëchikë Ismael ax bërí kani trece baritiañu 'iakëxa, a nëtën ka aín nëtokë ñu maxaka 'unántiokin tëakë 'iakëxa. ²⁶ A nëtënbíka Abraham 'imainun aín bëchikë Ismaelnëx usai 'itia kakë, usaibi 'iakëxa usa 'aish ka a nëtënbí aín nëtokë ñu maxaka tëai 'unántiorakakëxa,

²⁷ usai 'ikin ka Abrahamnën kamabi unikama abë 'ikë 'imainun aín xubunuxua an ñu mëëxunkë unikama a këñun aín xubunuaxa bakënkë 'imainun bëtsi menua aín kuríkinënbia marukë akamabi 'akëxa.

18

Nukën 'Ibu Diosan achúshi bëchikë 'inánuxun Abraham ká

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mërakëxa, mëramainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ² Tsóxunbi ka Abrahamnën rabé 'imainun achúshi uni a bétánain nikë isakëxa. Isi bënëtishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me tikatankëx, ³ nirukin ka kakëxa:

—'Ën kana mi kain kamina bënëkiani kuantima 'ain 'ën 'ibu. ⁴ Mitsux mi kuëenkëbétan kana 'ën 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupéonkë tēmú chukúmashi tantikanun. ⁵ Bërí kamina 'unanin uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun, usa 'ain kana mitsun piti bëxúnti 'ain, bëia pitankëx kamina pibiani kuantu 'ain.

Ësokin kakëxun, ka a unikaman —asabika kananuna kaínti 'ain —kixun atun kakëxa. ⁶ Usakian kakëx ka Abraham aín chupa këxtú xubusa okían 'akë anu atsíankëxa atsínkin ka Sara kakëxa:

—¡Bënëkinshi! Kamina trigo putuakë upíira veinte kilo bitankëxun pán 'ati 'ain. ⁷ Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikë anu, anua ka vaca bërí kanikë kaískin bitankëxun aín uni achúshi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka an bënëkinshi piti 'akëxa. ⁸ Usakian vaca bëna piti 'amainun ka Abrahamnën vaca xuma mëtua-kin 'akë a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikë kixun ñukákëxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun añu ñuribi kara kuëënia aribi 'inánuxun kaíankëxa, kainkëxun ka i achúshi nikë tēmúxun piakëxa.

⁹ Usakin pitankëx sënë́nkin ka a isia kuankë unikama achúshinën Abraham ñukákëxa:

—¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakëxun ka kakëxa ka —anu 'ëx 'ikë chupa këxtú xubusa okin 'akë anu 'ikën — kixun ka kakëxa.

¹⁰ Usakian kakëxun ka a isia ukë uni achúshinën kakëxa:

—Mi istëkéni kana bëtsi bari 'ikëbë utëkénti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikën. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakëxa, ax anu 'ikë aín xubu xëkuë 'urama anuaxa banaia. ¹¹ Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakëké 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakëké 'iakëxa usa 'aish ka Sara bërámabi aín pëi machakë sënë́nkë 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikë a tënëibi kuëpunchinibi kuëmumëkin tënëakëxa: ¿Uisax karana 'ëx usai 'iti 'ain? 'ën bënë 'imainun 'ëx kana bërí kaniakëké apan 'ain.

¹³ Usai 'ia 'unánkin ka Nukën 'Ibun Abraham kakëxa:

—¿Uisa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xënira 'aish kana tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin? ¹⁴ ¿Nukën 'Ibun 'akasmati ñu kara 'aíma 'ik? bëtsi bari 'irukëbë kana 'ëx mi istëkéni uti 'ain, 'imainun ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikën kixun ka kakëxa. ¹⁵ Èsai kia kuati ka Sara rakuéti 'ëx kana kuaikëma 'ain kiox kisatankëxa: Usa 'ain ka èsai kiakëxa:

—'Èx kana kuaikëma 'ain. 'Aínbi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Èn kana mix kuaia isan.

Abrahamnën Sodoma kakë ëma kupín Nukën 'Ibu Dios ñuká

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankë unikama ax nirukiani kuani Sodoma kakë ami kikiani kuankëxa. Kuankëbë ka Abrahamnën buánxun xuti axribi kuankëxa. ¹⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun sinánkëxa: “Kana Abraham kati 'ain añu karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax ka kamabi unin chaitiokë 'aish achúshi ëma chaiira 'imainun kushiira 'iti 'ikën. 'Èn kana a kupín kamabi menu 'ikë ëmakamanu 'ikë

unikama upíokin sinánxunti 'ai kixun kana kan. ¹⁹ 'Ēn kana mi kaísan usa 'ain kamina min bëchikékama 'inánan, min rëbúnkikama mi 'unánmikë bana upíokin kuakin 'unánkin uinu 'ikëx kara 'aisa 'imainun upí 'ikë a 'ati 'ikën, usakin 'akëbëtan kana 'ën usakin 'axunuxun kakë usakinbi 'axúnti 'ain.” ²⁰ Ēsakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ēsai ka Sodoma 'imainun Gomorra ëmanu 'ikë unikama ñui uni kia, atux 'atima ñuira 'ai 'uchakë, ax ka 'ucha chaiira 'ikën, ²¹ usa 'ain kana bërí anu kuantu 'ain, aséرابي kana atun 'ucha chaiira 'imainun 'atimañuira 'aia kixuan ñuia kuan. Usa 'ain kana aséرابي kara unin ñuia kuakë ax usa 'ikë 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukë uni rabé ax Sodoma ëma isi anuax kuankëxa, kuantamainun ka Abraham anu pain Nukën 'Ibubë bëruakëxa. ²³ Usa 'ain ka a 'urama okin Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukákëxa:

—¿Karamina uni 'uchañu këñun uni 'uchañumakama 'atima okin këñuti 'ain? ²⁴ A ëmanu ka cincuenta uni ñu 'atima 'ai 'uchakëma 'iti 'ikën. Usa 'ain kaina, ¿a ëmanu 'ikë unikama këñutima kupin a cincuenta unikama ënti 'ain? ²⁵ ¿Min usokin uni 'uchañuma këñun uni 'uchañukama, 'akin kamina a rabëtaxbi 'uchakësa 'ikë 'ati 'ain! ¿Usakin 'axuma ka at! Mix kamina 'apu 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi menu, ¿usa 'ixunmi usakin ñu 'akë ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua cincuenta uni 'uchañuma mërakin kana Sodoma ëmanu tsókë unikama këñutima 'ain. ²⁷ Usakian kakëxun ka Abrahamnën amiribishi katëkéankëxa:

—'Ēn ësokin mi kakëxun kamina 'ë uisabi otima 'ain, mix kamina Nukën 'Ibu Dios 'imainun kana 'ëx achúshi unishi 'ain; ²⁸ 'aínbi kara mapai achúshi uni ñu 'atima 'akëma anua cincuenta uni 'iti pishinti 'ikën. ¿Mapai achúshi unikama ñu 'atima 'akëñuma 'ain kaina ëma a këñuti 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibu kakëxa:

—'Ën cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mërakin, kana a ëma 'atimokin këñutima 'ain. ²⁹ Katankëxun ka —Amiribishi katëkëankëxa, anu sapi ka cuarenta uni ñu 'atima 'akëma 'iti 'ikën —kia ka Abrahamnën kakëxa.

Kakëx ka —cuarenta a kupín kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain —kixun Nukën 'Ibu kakëxa. ³⁰ 'Aínbi ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'ën mi katëkënkëx 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi sapi kamina treinta unishi mërati 'ain. Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun katëkëankëxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mërakin kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain. ³¹ Usaia kia ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën 'Ibu, 'ën kana ësokian kati 'ikëmabi mi kain, ¿uisa kara veinte uni 'uchañumami anua mërakëbë 'iti 'ik? Kixuan ñukákëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ën anua veinte uni mërakin kana a ëma këñutima 'ain. ³² Kia ka ënkinma Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana ësokian mi kain 'ën 'Ibu, 'aínbi kamina mix 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi kana mi katëkënxuma ënë banaishi mi kain: ¿añu karamina anua diez uni 'uchañuma atu mërakin 'ati 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mërakin kana a ëma këñutima 'ain.

³³ Ësaí pain Abrahambë banatankëx ka Nukën 'Ibu, anuax kuankëxa; ax kuankëbë ka Abraham axribi aín 'iti chupa këxtú 'akë anu utëkëankëxa.

19

Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñua bana

¹ Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë ëmanu ángel rabé bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun ëmanu atsínti xëkuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni timékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani

kuanxun ka biakëxa, bitsi aín bëmánanén memi bëtíkikin,
² ka kakëxa:

—'Ën kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karam-
 ina 'ën xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina
 tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma
 'aínshi kuanti 'ain.

'Aínbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aíshbi kananuna 'ima. Xubu ëman ënushi
 kananuna nu rabé 'uxti 'ain. ³ Kixun kakëxunbi ka, Lotnën
 amiribishi katëkëankëxa usama ka kamina kuantima 'ain
 usakian 'uran kakëxun ka a rabëtan aín xubunu abë
 kuanti sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx aín xubunu
 nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánribi anun chamiti
 ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴ Ax 'uxkëmapan 'aínbi ka a ëmanu 'ikë unikaman kam-
 abi Sodomanu 'ikë unikaman aín xubu bëararakë 'iakëxa,
 anu ka uni apan 'imainun bënëá unikamaribi 'iakëxa, ⁵ usai
 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa ëné ñantan min xubunu ukë uni
 rabé ax 'ik? ¿Kamina chikínti 'ain! ¿Atubë kananuna
 'isatanin ëné imé kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶ Usai sharati
 kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka aín xubu xëputi
 xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷ usokin xëpukin
 ka atu kakëxa:

—'Ë 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani
 kamina bërúankakanti 'ain. ⁸ Ka kuakan 'ëx kana bëchikë
 xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain
 kana a rabé mitsun kuëñkësokinmi 'anun mitsu 'inánti
 'ain, 'aínbi kamina uni rabé ëné uisabi okantima 'ain, atux
 ka 'ën kuënkëx uaxa usa 'ain. ⁹ Ësokian kakëxunbi ka
 unikaman kakëxa:

—¿Mix amo nirakëanan kamina min xubunu nu atsímiti
 'ain! Mix ënu 'ikë uni 'ixun kaina min kuëñkësokin nu
 'ati 'ain. ¿Bërí kananuna a unikama 'akima mi 'atima
 oti 'ain! Usakin kakinshi ka Lot xutunkin aín xëpútinubi
 rakankin ñatankankëxa, ¹⁰ usakian 'akananiabi ka ángel

rabé a isia kuanké an aín mēkēn mēshpakianxun bikin aín xubunu atsímiakēxa; usakin 'akinshi ka aín xubu xēpúti upíokin xēpúakēxa, ¹¹ xēpukinshi ka ángelnēn. Ēman bukukē unikama bēxuñu 'imiakēxa. Kamabi uni bēnábukama 'imainun uni apankama axbi ka bēxuñu tikiakēxa. Usai 'ikin anun atsínti xēputi barikasmatan kēx ka atux rikiankēxa. ¹² Usokin 'atankēxun ka a isia kuanké uni rabé an Lot kakēxa:

—¿Min aintsi 'ibukama kara ēnē ēmanu 'aíma 'ik? Kamina biti 'ain min bēchikē bēbu, 'imainun xanu min piaka min bēchikē an binuxun katakē uni akama kamina ēnē ēmanua chikínbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³ kixun katankēxun ka ángel rabētan Lot ēsokinribi kakēxa. Nun kananuna ēnē ēma añu kara anu axa akama kēñunbi kēñui uan, usakin 'anun ka nu Nukēn 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara ēnē ēma Nukēn 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi kēñuima kixax kia, usa 'ain kananuna nun bērí ēnē ēma kēñuin.

¹⁴ Usakian kakēx qa Lotnēn aín bēchikē binuxun kakē aín piaka 'iti uni rabé barikuankēxa, kuanxun mērakin ka aín piaka 'iti uni a kakēxa:

—¿Bēnēti nirukiani ka kuantan Nukēn 'Ibun ka ēnē ēma kēñuti 'ikēn!

'Aínbi ka aín piaka 'iti unikaman kēmēkin isa Lotnēn kaia kixun sinani kuanma 'ikēn. ¹⁵ Usai 'ión pēkarakuat-sínkēbētan, ka ángel rabētan Lot katēkēankēxa:

—¿Bēnēti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bēchikē xanu rabé akama bibiani ēnē ēma kēñúkēma 'ainshi bamatisama tani kuantu 'ain. ¹⁶ Ēsokin kakēxbia bēnēti kuaniama ka nuibakin ángel rabētan Lot, mēinkin biakēxa. Nukēn 'Ibun ka 'ain xanu 'imainun aín bēchikē xanu rabé aribi a ēmanua bamatima kupin iémikin chikíankēxa.

¹⁷ A ēmanua chikinbiaxun ka ángel achúshinēn Lot kakēxa:

—¡Bënëti kamina abákiani kuantí 'ain iéttisatani! Kuankin kamina kaxú bësukin añu ñubi isima kuantí 'ain, usai 'ikamina nirakëtima kuanshiti 'ain. Kuanshiti kamina matá mekama anu iéttisa tani kuantí 'ain. ¹⁸ 'Aínbi ka ësokín Lotnën kakëxa:

—¡Usama ka 'ën 'Ibu ka kuat, ax ka 'ura 'ikën! ¹⁹ Mitsun kamina 'itsaira 'ë 'akian, usa 'ixun kamina 'ë iénnun 'akian, 'aínbi kana 'ëx matán me kamanu kuantima 'ain, anu kuaniabia tsin bikëx kana 'ëx bamati 'ain. ²⁰ Ka kuat, ëné 'urama ka achúshi ëma chukúma 'ikën, anu kana abáti 'ain. ¡Anu iéti kuantanun kamina 'ë ënti 'ain, ax ka ëma chukúmara asérabi 'ikën! ²¹ Usaia kia ka a uni achúshinën kakëxa:

—'Ën kana minmi 'ë kakëxun kuan usa 'ain kana ami 'ë ñuixunkë ëma chukúma a këñutima 'ain, ²² usa 'ain kamina ¡Bëríbi ënuax kuantí 'ain! bënëtishi ka kuantan, mix a ëmanu bëbakëma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a ëma Sóar kakín anëakëxa.

²³ Kuankëbë pëkarakëbëa bari urukëbë ka Lot 'imainun aín bëchikë xanu akamabë bëbakëxa Sóar kakë ëma chukúmara anu, ²⁴ usaía ëmanu bëbakëbëtanshi ka Nukën 'Ibu tsi 'imainun azufre naínua 'ibúmikin Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma a këñuakëxa; ²⁵ usakin 'akin ka Nukën 'Ibu Diosan ëmanu tsókë unikama, 'imainun kamabi a menu kókë xubi ñu 'apákë ëma 'urama 'ikë akamabi këñuakëxa. ²⁶ Usai 'ikëbë kuankinbi kaxú bësukin isíbi ka Lotnën xanu, ax Sodoma 'imainun Gomorra isi kuainakëtishi bamai tashi maxáxa 'inun churishi 'iruakëxa.

²⁷ Usai 'iónxa pëkarakëma 'aínshi ka Abraham anuax Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantëankëxa; ²⁸ kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë ëma aubësukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëké ami axa naë nënkësa 'inun kuin chaiira, chikitia isakëxa. ²⁹ Èsokín ka Nukën 'Ibu Diosan ëma rabé anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñukinbi

ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a ëmanua chikíankëxa.

Moabitaskama 'imainun Amonitakaman chaitiokë kama 'ia ñuikë bana

³⁰ Usakian Nukën 'Ibu Diosan a ëma këñuan ka Lot 'itsaira rakuéti Sóar kakë ëma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchikë xanu rabé abëbi kuankëxa kuan-takëx ka bashikama anu Lot aín bëchikë xanu rabé, abë achúshi kini chaiira xubu namësa mëratan-këx anu tsóti bërúakëxa. ³¹ Anu 'ixun ka achúshi nëtën, aín bëchikë apanën sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukén 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xënira 'ikën usa 'ain ka ënë menu uni 'aíma 'ikën an nu rabé xanuati ka 'aíma 'ikën, kanaanuna 'unan kamabi menuxun ka unin xanu bixun bëchia; ³² usa 'ain kananuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paëónti 'ain, usokin 'atankëxun kananuna aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³³ Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëokë aín papa xëamixun paëónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuén bëchikë ax pain abë 'ikin aín nami 'amiakëxa, usaía abë 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikën aín rakábukë 'imainun aín nirukëbi. ³⁴ Usai 'iónx pëkarakin ka aín xukén apanën, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana nun pabë ënë imé 'ión usa 'ain kananuna nu rabëtan mixribimi abë 'inun ënë ñantán amiribishi paëónti 'ain; usakin 'atankëxun kanaanuna nu rabëxunbi aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³⁵ Usai kanantankëxun ka a ñantánbi amiribishi uvas baka paëokin 'akë aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abë 'iakëxa; 'aínbi ka Lotnën abë 'ia rakábukë 'imainun aín nirukë abi táma 'ikën. ³⁶ Usai 'itankëx ka Lotnën bëchikë xanu rabé tuuakëxa ax ka aín papanbi 'akë 'iakëxa. ³⁷ Aín bëchikë apan aín tuá ka Moab kakin anëkë 'iakëxa ax ka Moab unbunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas

unibu aín rëbúnki 'ikën. ³⁸ 'Imainun ka aín 'anákanënribi tuakëxa achúshi okin aín anëx ka Bem-amí kakë 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikën.

20

Abraham 'imainun 'apu Abimélec ñui kikë bana

¹ Usa 'ain ka anu pain 'ikë me anuax Abraham Négueb kakë me, ami kikian kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kakë ëma 'imainua Cadés kakë ëman nëbëtsiokë me aín rëbumi 'ikë me anu kuainbëkinishi bëtsi me kamanu tsókë uni 'aish usai 'iakëxa. ² A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ënë xanux ka 'ën xanuma 'ikën, ax ka 'ën chirabakë 'ikën. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerarnu 'ikë, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³ 'aínbi ka a imébi 'apu Abimélec namámikin, Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Mix kamina bamati 'ain, xanumi bikë ax ka bënëñu 'ikën. ⁴ Usakin bitankëxbi, abë 'ikëmapan 'ixun ka ësokin kakëxa: 'Ën 'Ibu, ¿min karamina añu ñu 'atima 'akëmabi 'ë bamamiti sinanin? ⁵ Abrahamnënbi ka 'ë kaxa ënë xanux ka 'ën chirabakë 'ikë kixun ka kiaxa, 'imainun ka xanuxunribi 'ë kaxa ax ka 'ën rarëbakë 'ikën kixun. Usakian kakëxun kana upí 'iisa sinánkin 'ën bian, 'aínbi kana uisabi okëma 'ain. ⁶ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibun Diosan namámikin kakëxa: 'Ën kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akëma 'ixun uisabi okëma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'ëmi 'uchanun mi 'amikëma 'ain. ⁷ 'Aínbi kamina bërí, a xanu aín bënë 'inántëkënti 'ain, ax ka an Dios kikë bana ñuixunkë 'ikën, usa 'ixun ka an mi 'ë ñukáxunti 'ikën, ñukáxunkëx kamina mix upitax tsóti 'ain; usa 'ain kamina bëríbi a uni aín xanu 'inántëkënti 'ain, ami 'inankëbëma ka min xanu 'imainun min xubunu 'ikë unikamaribi këñuti 'ikën.

⁸ Usakin koónkëxa pëkarakëma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnën an ñumëmikë unikama kuënxun ñuix-uankëxa, kamabi an namákin iskëkama. Usokian ñuixunkëxun kuati ka an ñumëmikë unikama 'itsaira rakuéakëxa. ⁹ Usokin aín unikama aín namákë ñuix-untankëxun ka 'apu Abimélecnën Abraham kuënxun kakëxa:

—¡Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën! ¿Uisakin karana 'ën mi 'atimon, uisa kupín karamina 'ë chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'ën xubunu 'ikë unika-maribi 'uchamisa tankin 'ë parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën. ¹⁰ ¿Uisokin kaina min 'ëmi sinan? Ësokin ka 'apu Abimélecnën Abrahambë banakin kakëxa, ¹¹ ësokian kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—'Ën kana ënë menu 'ikë unikaman Nukën 'Ibu Dios kikësama oi 'ikësa sinan, usa 'ixun ka 'ën xanu Sara bikin 'ë 'akánti 'ikë kixun. ¹² Asérabi kana 'ëx kin ax ka 'ën chirabakë 'ikën: ax ka 'ën papan bëtsi xanumi bëchia 'ikën 'ën titami 'akima; usa 'ikë kana 'ën xanu 'iti biakën. ¹³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë kakëxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakëx chikíkin kana 'ën uinu 'ikë ëmanu karanuna bëbai, anuax kamina mix unin ñukákëx, ax ka 'ën rarëbakë apan 'ikën kiox kiti 'ain kixun kakën.

¹⁴ Usokian Abrahamnën kakëxun ka 'apu Abimélecnën aín xanu Sara Abraham 'inántëkëankëxa. 'Inánkin ka aín 'arakakë ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mëëxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkëxa, ¹⁵ 'inánkin ka kakëxa:

—Kamina isti 'ain, ënëx ka 'ën me 'ikën; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankëx anu tsóti 'ain. ¹⁶ Usokin katankëxun ka aín xanu Sararibi kakëxa:

—'Ën kana min rarëbakë apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibë 'ikë unikaman 'unánti 'ikën min kamina aínu ñu 'aisamabi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka uíxbi 'atimatí mimi banatima 'ikën. ¹⁷ Usokian kakëxun ka

Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukáxuanekëxa, ñukáx-unkekëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukëñunbi pëxkuakëxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkë xanukamaribi tuánun 'imiakëxa, ¹⁸ Nukën 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikë kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakëxa Sara aín xubunu buánkë kupí ka usakin Nukën 'Ibu Diosan 'akëxa.

21

Abrahamnën bëchikë Isaac bakéan

¹ Usa 'ain ka ax kikésabi oia 'inun Sara Nukën 'Ibun bërúankëxa, usokëx ka ax kikésabi oi 'iakëxa, ² usa 'ain ka ax tutankëxun achúshi tuá, Abraham 'axuankëxa, usa 'ain ka kaniakëkë 'ixunbi Abraham tuaxuankëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nëtë nankë sënënkëbë bakéankëxa. ³ Usai bakënkë ka Abrahamnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakin anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴ 'imainun ka Abrahamnën aín bëchikë bakënkë mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtökë ñu maxaka tëakëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin 'anun kakésabiokin. ⁵ A nëtë kaman Abraham cien baritiañu 'ain ka aín bëchikë Isaac bakéankëxa. ⁶ Usai 'itankëxun ka Saran sinánekëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuënmikin kuaimiixa, usa 'ain ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'ëx kana achúshi tuáñu 'ai kixun 'unáni ka kuëni 'ëbë kuaiti 'ikën. ⁷ ¿Uin kara Abraham 'ën kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsíanx? Usa 'ainbi kana 'ën achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

Abrahamnën Agarkëñun aín bëchikë Ismael aín xubunua chikían ñuikë bana

⁸ Usa 'ain ka Isaac kanikëbëtan a nëtëan xuma ënti a nëtë sënënkëbëtan kamabi aín, unikamabë timëxun achúshi fiesta cha Abrahamnën 'axuankëxa. ⁹ 'Ainbi ka Saran Agar egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani kuanxun ka

Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¡An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani ënuax chikiti 'ikën! 'Ën tuá Isaac an ka nun bamakin kasunania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹ Ësokian aín xanun kakësha ka Abrahamnën anun paëkin 'itsaira sinánkëxa, uisa kupín karana 'ën bëchikë 'ën xubunua chikínti 'ai kixun 'itsaira masá sinánkëxa. ¹² Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'ain min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi ñu min xanu Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakësabi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ 'Imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin ësokin kakëxa: 'Ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'aínshi ka Abrahamnën an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xuakëxa. Xukëx ka uimi kara kuantu 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikiani kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bëtsi 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a tëmú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'ën tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuënkëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuënkín ësokin kakëxa: ¿Uisai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bënan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuaxun kamina min tuá barikin bitankëxun aín mëkënan mëinti 'ain, 'ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'iminuxun 'ain.

¹⁹ Ĕsokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

²⁰⁻²¹ Usakian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kani Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upíokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

*Abrahamnën sinántëkëntima oi Guearnu 'ikë 'apubë mënio-
nan ñuikë bana*

²² Usai 'ikë basirakëma 'aínshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunën kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham ësokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi aínu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akinia. ²³ Usa 'ain kamina, sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, ënë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'ën bëchikëkama 'imainun 'ën rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatëkënkinma 'ën mi 'akësaribi okin 'ëribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribiokin kamabi ënu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bërí tsókë me ënuxun.

²⁴ Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatëkëntima okin mi kain.

²⁵ Usa 'aínbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'ën kana mi kaisatanin min unikaman ka 'ën anua 'umpax biti kini a 'ë bikuanxa. ²⁶ Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnënribi kakëxa:

—Min kamina 'ë bërámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'ën bërí 'unanin bëríbi kamina 'ë kain. ²⁷ Usai abë banai sënëntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánk-inshi ka a nëtënbi sinanatëkëntima okin a rabëxunbi

měníokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabé oveja bitankëxun raíri këñun nimikinma amo sëtënakëxa, ²⁹ usakin 'aia iskin ka Abimélecnën ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabé oveja amo sëtënatin? ³⁰ Ësokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënëx ka mi 'inánti 'ikën ënë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé ovejakama ënë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ënëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'akë 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën. ³¹ Usokin anuxun a rabëxunbi 'akë kupín ka Beerseba kakin anëakëxa, anuax ka sinanati 'itëkëntima oi mëniónankëxa. ³² Usai anuax mëniónantankëx ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakian anëké anuax anu kuantëkëankëxa filisteo unikama menubi.

³³ Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibu Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oí tsókë a. ³⁴ Usai 'itankëx ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

22

Nukën 'Ibu Diosan Abraham aséribi kara ami sinania kixun istisa tan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ënima ami manutima aséribi sinania kixun tankin. Aín anën kuëankëxa, usakin kuënkëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu. ² Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami aséribi nuibairakë, a buani kamina kuantu 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakin, min bëchikë 'atankëxun 'ë rabin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë matánuxun kaina 'ati 'ai kixun ismimainun. ³ Usakian

koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukin Abrahamnën aín asno kaxu mëníotankëxun; anu karu tēapaxun nēakë, puruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën 'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mëëmikë uni rabé buani kuankëxa.

⁴ Usai kuankëbëa rabé 'imainun achúshi nētë 'ikëbë-tan ka Abrahamnën ënën menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵ Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mëëmikë uni rabé kakëxa:

—Ënuxun kamina asno bërúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utékenti 'ain. ⁶ Usakin aín uni rabé katankëxun ka Abrahamnën aín bëchikënën karu tēapaxun nēakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, këñun aín manë xëtókë upiokin kuë nukë bibiani abëbi kuankëxa.

⁷ Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikën? —kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën ësokín kakëxa:

—Ënu ka karu 'imainun tsi 'ikën ¿uinu kara anu 'aímai këñutanun xaroti carnero 'ik? ⁸ Èsokian aín bëchikënën ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë —Abrahamnën kakëxa. Usokín kabiani ka abëbi anuxuan ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹ Anu kuanuan Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karuribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi nēakëxa, nēaxun ka anu ñuina xarotinu nankë karu kamanan; ¹⁰ rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹ nukën 'Ibu ángelnën kuënkin naínuxun kakëxa:

—¡Abraham! ¡Abraham! ɛsokian kakɛxun ka.

—Ènu kana 'ain 'èn 'Ibu —kixun an kakɛxa. ¹² Kakɛxun ka Nukèn 'Ibu Diosan ángelnèn amiribishi kakɛxa:

—Min bëchikè uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukèn 'Ibu Diosan mixmi asérabi ami sinánkɛxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikè ñuñakima achúshira 'ikèbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian. ¹³ Kakɛx kaxú bë-sukin isi kuainakèkinbi ka Abrahamnèn carnero achúshi i pëñanakèmi aín mancha utéanx a tanain nikè mèrakɛxa; usai 'ikè mèrakin ka Abrahamnèn carnero bixun, aín bëchikè nèakè a tubuana rètankɛxun Nukèn 'Ibu Dios rabikin xaroxuankɛxa. ¹⁴ Usokin 'atankɛxun ka Abrahamnèn anuxuan usakin 'akè matá me anèkin: Nukèn 'Ibun ka nun sinánkèma ñu nu 'inania kixun anèakɛxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukèn 'Ibun ka a matánuxun 'asaribiokin 'akinia kiox kiania. ¹⁵ Usa 'ain ka Nukèn 'Ibu ángelnèn Abraham naínuxun amiribishi kuèntèkèankɛxa, ¹⁶ kuènkín ka kakɛxa:

—Nukèn 'Ibu ka kixaxa: Kana isa kamina min bëchikè achúshira 'ikèbi mi ñukákɛxun 'èn mi kakèsabiokin 'an, usa 'aish kana 'èxbi asérabi sinanatèkèntima oi kin, ¹⁷ usa 'ain kana 'èn upíokin sinánxunkín min rëbúnkinèxa. 'Aisamaira 'ispa imé naínu iskèsa usaribi 'ianan masi bëru parúmpapa kuëbínua iskèsaribi 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi èmanu 'ikè unikama ax ami nishkè akama 'èn 'amikɛxun abè 'akanankín atun abámikín 'ati 'ikèn, ¹⁸ usa 'ain ka kamabi menu 'ikè unikama atu kupin upíokin sinánxunkè 'iti 'ikèn, min kamina 'èn kakèsabiokin 'an usa 'ain. ¹⁹ Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mëëmikè uni ëbiankè anubi utèkèankɛxa. Utankɛx ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakè me anu kuantèkèankɛxa, anu ka Abraham aín aintsi 'imainun an ñu mëëxunkè unikam-abè tsóti bëruákɛxa.

Nahornèn bëchikèkama 'ia ñuikè bana

²⁰ Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnèn uni itsia Milcánënríbi aín xukén Nahor tuaxunkè a ñuia kuakɛxa.

²¹ A paian tuákè ax ka Us kakè 'iakɛxa; a 'atankɛxun ka

aín xukén Buz aribi 'akëxa, 'imainun ka bëtsiribi Quemuel kakë aribi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa. ²² Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf 'imainun Betuel. ²³ Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor aín bëchikékama 'iakëxa. ²⁴ Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amiribi bëchipakëxa, ënekamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

23

Sara ñukë maínkan ñuikë bana

¹ Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia, ² ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriat-arbá, kakëbia Hebrón kakin anëké ëma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain 'itsaira masá sinani iakëxa. ³ Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu mëníoti 'aíma 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabë banakëxa:

⁴ —Banakin ka ësokin kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu mëníonun 'ë maruti 'ain.

⁵ Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶ —¡Usama ka 'ën 'Ibu kamina! 'Ën kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubë 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uni Nukën 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë ka mi 'akinia ax kushiira 'ixun usa 'ain kamina min xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíira 'ikë istankëxun anu mëníoti 'ain, uinu 'ikë unínbi ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikën kamina 'ati 'ain. ⁷ Èsokian kakëx nirukin ka Abraham asábi ka kixun hititakama kai atumi ñanákin, ⁸ ësokin atu kakëxa:

—Mitsun asérabi 'ën xanu ënu mëníoti kuëenkin kamina Sóharnën bëchikë Efrón a 'ë ñukáxunti 'ain.

⁹ Macpelánu 'ikë kini aín me sënënkënuua 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'Ën kana uiti kara aín kupí 'ikë atibi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ënë menu 'iti 'ain. ¹⁰ Usaia Abraham kia kuakin ka Efrón hitita uni ax atubë tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakian kaia ka a ëmanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹ —jUsama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'Ën kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'Ën aintsikamanribi ka kamaxunbi 'ën me ënë mi 'inainshinuxun kaia kuatia. Usa 'ain kamina min xanu anu maínti 'ain.

¹² Ësokin kakëx ka unikamami ñanati 'itëkënkín ka Abrahamnën, ¹³ ësokin atun kuamainunbi Efrón kakëxa:

—j'Ën kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ësokin mi kain uiti karamina kuëënin min me kupí atibi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakin mi pain kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

¹⁴ Usai kia ka Efrónnën kakëxa:

¹⁵ —Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën 'Ibu: Me aín kupí ka cuatrocientas manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kananuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bërí anu min xanu mainikuanti 'ain.

¹⁶ Usakian kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi uiti kara aín kupí 'ikën atibi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aintsi hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin banatanun rërëkaxuankëxa.

¹⁷ Usokin ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabúkë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham maruakëxa, ¹⁸ usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raíri uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ënë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

¹⁹ Usokin marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maíankëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia,

Canaán kakë me anubi 'iakëxa. ²⁰ Usokin 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín 'Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu maínti marukë me 'iakëxa.

24

Abrahamnën achúshi xanu aín bëchikë Isaac barixua ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Abraham ax kaniakëkë 'ikë, Nukën 'Ibu an 'ati kamabi ñu sinánxunkë 'iakëxa. ² Achúshi nëtën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëxuni abë tékë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'ën kisinu nankin kamina, ³ sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ënë me bërúankë an ka 'ën bëchikë Isaacnën ënë menu 'ikë xanukama binun ëntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ënu, ⁴ usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'ën nëtë anu kuantankëxun 'ën aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuantu 'ain.

⁵ Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Ëx kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëxbia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿añu 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántëkënti 'ain?

⁶ Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—¿Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'ën bëchikë anu buántima 'ain! ⁷ Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'ën aintsikaman menua chikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'ën rëbúnkikama ënë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'ën bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸ Xanu achúshinëx mibë, uisama tankëbëbi ka 'ën mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, ¿usa 'ain kamina uisaxunbi anu 'ën bëchikë buántima 'ain!

⁹ Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰ Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an ñumëmikë unían nankë barikin biakëxa, xanu aín aintsikama 'ináni kuantu akama

bianan ka mēkēn rabé camelloribi a ñu mēēxunkē uninan biakēxa, usakin 'inánkēxun bitankēx ka raíri unikama abē kuantí bibiani Nahor kakē ěma, Mesopotamia kakē menu 'ikē anu kuankēxa. ¹¹ Usai 'itsa nētē 'ikiani kuantankēx ka Nahor kakē ěma rapasu pain bēbakēxa, bēbakēbēbi ka bari xupinbuakēxa. Usai xupibukēbē ka anu 'ikē xanu chipashkamax aín chumu bēi 'umpax biti anu uakēxa. Aia ka unikaman anua 'umpax biti rapasu bukuxun aín camellokama tantimikin isakēxa, ¹² usai anu bukuxun iskēxbia xanukama ukēbētan ka Nukēn 'Ibu abē banakin kakēxa: 'Ēn 'Ibu 'imainun 'ēn ñu mēēxunkē uni Abraham aín Dios kana ěsokin mi ñukatin, usa 'ain kamina bērí 'ēn 'ati ñukama upí 'inun 'ē 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'ēn a ñu mēēxunkē uni aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³ Anua 'umpax biti rapasu kana bēban, usa 'ain ka ěnu 'ikē xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴ Achúshi xanu chipash 'ēn kakēxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'ēn min 'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakēxun ka 'ē kati 'ikēn: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camellokamaribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min kaískē uni aín xanu 'iti 'ikēn. Usa 'ain kana 'ēn 'unánti 'ain min kamina 'ēn ñu mēēxunkē uni upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵ Usai abē banai sēnénkēma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñutē 'akē tēxanu nanxun tuinbētsinia isakēxa. Ax ka Rebeca Betuel kakē uni aín bēchikē xanu 'iakēxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornēn bēchia 'iakēxa, ax ka Abrahamnēn xukēnan bēchikē 'iakēxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibē 'ikin tankēma pan 'iakēxa; uinu 'ikē unibēbi 'ikēmapan 'iakēxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankēxun, aín me ñutē 'akē nanopátankēxun buchuobiani kuankēbēbi ¹⁷ ka uni ax abákiani kuantankēx a nukui nirakēkin kakēxa:

—'Ē karamina min me ñutēnua 'ikē 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸ —Kakëxun ka xanun kakëxa, kamina min xëati 'ain usakin kakinshi ka me ñutënuua mëkën rabëtan bikin nanpákin xëanun 'inánkëxa. ¹⁹ 'Inánkëxun xëai sënënia ishi ka Rebecanën kakëxa:

—Min camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuëenkësokian xëanun. ²⁰ Katankëxun ka bënëkinshi aín me ñutë 'akënu 'ikë 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akë anu maniakëxa, usakin manitankëxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xëanun bixuankëxa. ²¹ Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakëxa, an ka unántisa tankëxa asérabi kara Nukën 'Ibun ax kuëenkësabi oi kuania upókin 'akianxa kixun.

²² Usokin 'umpax camellokaman xëai sënënkëbëtanshi ka a unin kuri seis gramo 'ëñësa bixun xanu a rëñumiakëxa. 'Anan ka mëkënu mëñuti kuri cien gramosa aribi mëñumikin, ²³ kakëxa:

—'Ë kamina kati 'ain mix karamina uin bëchikë 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikën 'ën unikamabë kana anu ënë imé 'uxti 'ain. ²⁴ Kixuan ñukákëxun ka Rebecanën kakëxa:

—'Ëx kana Abrahamnën xukén Nahor an Milcámi bëchia Betuel kakë uni aín bëchikë 'ain. ²⁵ Nun xubunu ka anu 'iti 'ikën usa 'ain kamina ënë imé anu mikama 'uxi kuanti 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

²⁶ Usa 'ain ka a unin rantinpuruni tsóbukin Nukën 'Ibu, ²⁷ asabi ka kakin: ¡'Ën 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëaxa kiox kiakëxa! ²⁸ Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín titan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'iixa akamabi ñuixunkin kakëxa. ²⁹ Usakin aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, ³⁰ usai ka mëñusuti aín chirabakën aín pëñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama

ñuia kuabiani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mëmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, ³¹ kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi ënu bërúanxun bëaxa. ;Mix kamina ëman ënu bërútima 'ain, 'ën kana anumi nukúti mitsu mëníoxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mënion usa 'ain kamina 'ën xubunu 'i kuantí 'ain!

³² Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukampain nanpátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. ³³ Usai 'iax sënëan aín piti 'inánkëxunbi ka Abrahamnën ñu mëmikë unin kakëxa:

—'Ën kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—Ësokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

³⁴ Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ëx kana, Abraham an ñu mëëxunkë uni 'ain, ³⁵ Nukën 'Ibun an ka an 'ë ñu mëëmikë uni 'itsaira ñuñu 'inun 'imiaxa: usa 'ixun ka 'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë panshian, uni an ñu mëëxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello 'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶ Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakëkë 'ikëbi 'inánxa, usa 'ain ka 'ën ñu mëëxunkë uni an aín bëchikë kamabi aín ñukama 'inánti sínánxa. ³⁷ 'Ën ñu mëëxunkë unin ka sinanatëkënkima, an kakësabiokin 'anun 'ë kaxa: 'Ën bëchikë kamina 'ëx anu tsókë Canaán me ënua xanu bimitima 'ain. ³⁸ Usa 'ain kamina 'ën papan menu kuantankëxun, anua aín aintsikama 'ikë anua achúshi xanu 'ën bëchikë barixuni kuantí 'ain. ³⁹ Kixuan kakëxun kana 'ën kan: 'Ën 'Ibu, ¿xanu 'ikë xanu achúshinëx 'ëbë uisama tankëbëtan karana añu 'ati 'ain? ⁴⁰ Kakëxun ka ësokian 'ë kaxa: 'Ëx kana Nukën 'Ibu kikësoi abë nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikën, mia kuania bërúanun bërúankëx kuanxun kamina achúshi xanu 'ën aintsin bëchikë xanu 'ën bëchikë bixunti

'ain, ax ka 'iti 'ikën, 'ën papan aintsin 'ibun bëchikëbi. ⁴¹ Usa 'ainbi kamina 'ën aintsikaman aín bëchikë xanu chipash mibë uisamatankëbëbi mix sinanatëkëntima kikë bana usaibi asábi bërúti 'ain. ⁴² Usa 'ain kana bërí 'ën anua 'umpax biti kini anu bëbaxun abë banakin ësokin Nukën 'Ibu kan, 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios; Asérabi kamina 'ëx ënu uti 'ë 'akian, ⁴³ usa 'ain kana bërí anuxun 'umpax biti kini a rapasu 'ixun mi ñukatin: uinu 'ikë xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'ën ësokin kati 'ain: 'Ë kaina min 'umpax ñutëñu 'ikë a 'amitima 'ain, ⁴⁴ ësokin 'ën kakëxun ka 'ë kati 'ikën: Asabi ka kamina min xëati 'ai kixun 'ë kanan min, camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'ë kakë xanu ax ka min kaískë uni a 'ën ñu mëëxunkë uni aín bëchikënën xanu 'iti 'ikën. ⁴⁵ Ësokin ñukákin 'ën këñúkë 'aímabi ka 'ën iskëxbi Rebeca ñutë tuíanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin menu tsóntankëxun bitsia kana kan: Min 'umpax kaina 'ë xëanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶ Kakëxun ka an bënëkinshi aín ñutë, nanpákin 'ë kaxa: Kamina xëati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xëamiti 'ain, katankëxun ka 'ë xëamianan 'ën camellokamaribi 'umpax xëamiaxa. ⁴⁷ Usakian 'aia kana 'ën ñukan: ¿Mix karamina uin bëchikë 'ain? kakëxun ka an 'ë kaxa: 'Ëx kana Betuelnën bëchikë xanu 'ain, ax ka Nahornëan Milcámi bëchia 'ikën. Ësai kia qana achúshi rëñuti ñu bitankëxun rëñumianan kana rabé aín pëñanuribi pëñumian usakin 'ai, ⁴⁸ rantinpuruni tsóbukin kana Nukën 'Ibu rabikin kan; an 'ë ñumëmikë Abraham aín Dios, min kamina 'ë bai upitan an 'ë ñumëmikë uni aín bëchikë xanu achúshi aín aintsikaman bëchikëbi bixunun kixun 'ë bëan. ⁴⁹ Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain kaina 'ën mi kakë ënë an 'ë ñu mëmikë ax kikësa okin 'ati 'ain, kamina 'ë kati 'ain aña karana 'ën 'ati 'ai kixun ka uni an kakëxa.

⁵⁰ Ësokian kakëxun ka Labán 'imainun Betuelnën kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka kamabi ñu ësokin axa, usa 'ain kana-

nuna nun mi asábi ka katankëxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹ Ka kuat, ënu ka Rebeca 'ikën; kamina bibiankin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumëmikë uni aín bëchikënen xanu 'iti 'ikën, Nukën 'Ibun kakësabi oi. ⁵² Ësokian kakëxun kuati ka Abrahamnën ñumëmikë uni rantinpuruni memi bëtiki tsóbukin, Nukën 'Ibu asábi ka kixun kakëxa. ⁵³ Usai 'i nirukinshi ka na békë ñukama churupakin biakëxa, ax ka 'iakëxa kuri, manë panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupíkë, a bikin ka Rebeca 'in-ánkëxa. 'Inánan ka aín rarëbakë këñun aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakëxa. ⁵⁴ Usakin na buánkë ñukama a pain 'inántankëxun ka pitia nanxunkë a pitankëxun xëakëxa, abëa kuankë a uni kamabëtan usakin 'ai ka a imé anu 'iakëxa:

—Usai anu 'uxnéti pëkarakëbë nirukin, ka a unin kakëxa: Kana kuantëkënti 'ain, anua an 'ë ñu mëëmikë uni 'ikë aín xubunu. ⁵⁵ Ësai kiabi ka Rebecanën rarëbakë apanën aín titabëtan kakëxa:

—Nun sinánkëx ka ënë xanu nubëpain mapai rabé nëtë nubë 'iti 'ikën, 'itankëx ka mibë kuanti 'ikën. ⁵⁶ Ësokian kakëxunbi ka uni an kakëxa:

—'Ëx kana ënu 'itsa nëtë 'i ukëma 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx ënu uti upí 'imiaxa, usa 'ain kamina 'ëx kuantëkëntanun 'ë xukanti 'ain anua a 'ën ñu mëëxunkë uni aín xubunu. ⁵⁷ Kakëxun ka anu 'ikë unikaman kakëxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuënti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain. ⁵⁸ Ësokin katankëxun ka Rebeca kuënxun ñukákëxa:

—¿Ënë unibë kaina bëríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuanti 'ain —kiox ka ax kiakëxa.

⁵⁹ Kixuan kakëxun ka an bërúankin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëëmikë unikama këñun xuakëxa.

⁶⁰ Usai kuania ka Rebeca upíokin sinánxunkin ësokin kakëxa:

“Nukaman chirabakë, jmin rëbúnkinëx ka 'aisamaira
tupuntisama 'iti 'ikën!

jusa 'ixun ka min rëbúnki kaman

axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun
ëmakama biti 'ikën!”

⁶¹ Èsokin kakin sënëonkëx ka Rebeca 'imainun an nikinkë
xanu akamabë kuani camellonu 'iruakëxa, usai
'irukiani ka Abrahamnën ñu mëëmikë uni akam-
abë kuani kuankëxa. Usai ka an Abraham ñu
mëëxunkë uni Rebeca anua bibiankin buánkëbë
'iakëxa.

⁶² Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nëtën
anua 'umpax 'ikë anuax kuankëxa, ax ka 'iakëxa axa
tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëké kini anu 'iakëxa,
ax ka Négueb kakë me anu tsókë 'iakëxa. ⁶³ Anuax
ka achúshi nëtën nitsi kuanxun xupibukëbëtan iskinbi
ka. Unikama camellonën 'ai amikikuatsini rikuatsinia
isakëxa. ⁶⁴ Usakian ismainun ka Rebecanënrìbi au kuantì
ami bësui tsóxun Isaac 'uranxunbi mërakëxa, usakin
mëraishi ka anúan kuankë camello anuax 'ibúakëxa ⁶⁵ usai
'ibukinshi ka an buánkë uni a ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë uni kara axa numi kikuatsini ukë ux 'ik?

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikën —kixun ka
unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun
bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin
aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixu-
ankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuantankëxun ka Isaac-
nën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë
anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka
biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira
kuëëankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'itsaira kuëëni ka
aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkënimá
manúakëxa.

25

*Abraham 'imainun Queturánën rëbúnkikama 'ia bana
(1 Cr 1.32-33)*

¹ Usa 'ain ka Abrahamnën bëtsi xanu biti sinánkin, Queturá kakin anëké a biakëxa. ² Bitankëxun ka amiribi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac 'imainun Súa. ³ Jocsán ax ka Sebá 'imainun Dedán aín papa 'iakëxa. Ënë kamax ka Dedánën rëbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë asureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴ Ënë kamax ka Madiánën bëchikë 'iakëxa Efá, Efer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ënë unikamax ka Queturánën rëbúnkikama 'iakëxa. ⁵ Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnën ñukama biakëxa. ⁶ Usakin 'anan ka bëtsi xanumia 'akë, aín bëchikëkama Abrahamnën aín ñu 'itsamashi 'inánkëxa, usokin 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën maían

⁷ Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco baritia tsótankëx, ⁸ ka uni 'ikësabi kaniakëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokëkama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa. ⁹ Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uni aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰ A mex ka Abrahamnën hitita unikamanan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹ Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan Isaac upíokin sinánxuankëxa, usa okían 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bërúakëxa. “Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëké anu.”

*Ismaelnën rëbúnkikama 'iá bana
(1 Cr 1.28-31)*

¹² Ēnë kamax ka Ismaelnën bēchikē Abrahamnën bēchikē egipcía xanu Agar, an Sara ñu 'axunkē amia bēchikē 'iakēxa, ¹³ ēnēx ka aín rēkuén bēchikē a pain 'akēxa bakéan a 'iakēxa: Nebaiot, ax ka aín bēchikē apan 'iakēxa; 'atankēxun ka bētsiribi 'akēxa Quedar, Adbeel, Míbsam, ¹⁴ Mismá, Dumá, Masá, ¹⁵ Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. ¹⁶ Ēnēkamax ka Ismaelnën bēchikē mapai rabé 'imainun rabé akaman anē 'ikēn, usa 'ain ka atun anēnbi anēnbi aín me anēanan ax anu 'ikē aribi anēakēxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinēx ain menu menu atun 'apuñu 'iakēxa.

¹⁷ Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakēxa, ñui ka aín chaitiokékama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokékama maían anubi maíankēxa. ¹⁸ Usai ax ñua ain rēbúnki kamax anubi tsóti Havilá kakē me Egipto 'ukēmanan anun, Asirianu kuani kuantí anubi tsóti buküakēxa. Usai 'i ka anuax aín xukén kamabēbi 'atimonani nishanani anubi buküakēxa.

Esauñen ain bēchikē apan usai 'iti 'ikēbi Jacob marua ñuikē bana

¹⁹ Ēnē banax ka usai kara Abrahamnën bēchikē Isaac ax 'iakēxa, kixun ñuikē bana 'ikēn. ²⁰ Isaacnën ka cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakēxa, ax ka Betuelnën bēchikē Labánën chirabakē 'iakēxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kakē me anu tsókē 'iakēxa. ²¹ Usa 'ain ka Rebeca tuakēma xanu 'iakēxa, usa 'ain Isaac an ami bēchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankēxa. Usakian ñukákēxun ka Nukēn 'Ibun an ñukákē a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakēxa. ²² Usai tui ka aín pukunu rabé tuá 'irukē 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkēxa: “Ēnēxa ēsai 'ikēbē karana 'ēx, ¿uisa 'aish basi tsóti 'ain?” Usakin sinánbiani ka Nukēn 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankēxa,

²³ usakian ñukákēxun an kakēxa:

“Min pukumēu ka tuá rabé 'ikēn,

ax ka rabé ëma 'iti 'ikën,
 usa 'aish bakënkëma 'aishbi ubionania. Achúshinëx ka
 kushiira 'aish bëtsisama 'iti 'ikën, aín apan ax ka
 aín 'anáka meu 'iti 'ikën, usa 'ain ka 'anáka ax
 kushiira 'inuxun 'aia.”

²⁴ Èsokian kakë basirama 'aínbi ka Rebeca aín nëtë
 sënënkëbë, rabé tuá bakëankëxa. ²⁵ A paian Rebeca
 bakënkë ax ka ranshin 'aish raninbaë 'iakëxa, usa 'ikë ka
 a tuá Esaú kakin anëakëxa. ²⁶ Usai 'ikin aín apan Esaú aín
 taë tsiputu tuinbëtsini aín 'anáka chikíakëxa, usaía 'ikë a
 ka Jacob kakin anëakëxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabé
 bakënkë 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakëxa.

Esaú 'imainun Jacob 'ia bana

²⁷ Usa 'ain ka a tuá rabé kaniakëxa. Usai kanitankëx
 ka aín rëkuén bëchikë Esaú ax ninua ñuira okë uni
 'iakëxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mënin sinaínshi uni
 'iakëxa, usa 'ain ka aín xubunuashi ñu mëi tsóti kuëeni
 'iakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaacnën aín bëchikë Esaú a 'itsaira
 nuibakëxa, aín ñuakë pikin, usakian aín papan aín rëkuén
 bëchikë a nuibamainun ka Rebecanën aín tuá Jacob aribi
 'itsaira nuibakëxa.

²⁹ Nëtë itsin ka Jacobnën purutusa piti ñu nëish okin
 'aruanbi ka Esaú uran ninu ñu bari nibaiti panax. ³⁰ Ukin
 kakëxa:

—'È karamina min piti pansionkinmi 'akë tëxëra 'in-
 ántima 'ain, kana numin bamatisa tanin. (Usa 'aish ka
 Esaú ax aín kuai anë EDOM kakin anëkë 'iakëxa.) ³¹ Min
 kamina —'Èx min apansa 'ixun min biti ñukama 'ën binun
 'ë 'imiti 'ain, —kixun ka Jacobnën kakëxa.

³² Kakëxun ka Esaúnën kakëxa:

—Uisa 'ixun kaina, 'èx panax numin bamatisa taniabi
 isëshiti 'ain, minmi min xukën apan 'ikëbi 'akinkëxma
 kana min apan 'èx 'itima 'ain.

³³ —Kia ka bëríbi kamina Nukën 'Ibu Diosan ismain-
 unbi aséribi sinanatëkëntima okin 'ë kati 'ain —kixun

Jacobjän aín xukén karaishiakëxa. Usokian kakëxun ka Esaúnän sinanatëkëntima okin kakëxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakëxa. ³⁴ Usokian kakëxun ka Jacobnën aín piti purutusa nëish okían 'arukë a këñun pán pinun kixun aín xukén Esaú 'inánkëxa, usokian 'inánkëxun pianan xëatankëx ka nirukiani a kaimashi 'ën kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankëxa.

26

Isaac 'imainun Rebeca Guerar kakë ëmanu kuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'ikë anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kakë 'imainun an iskë kakin anëké 'iakëxa, a rapasu 'aínbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribiti a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'ikë Guerar kakë ëma anu kuankëxa.

² Anu 'ikë 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ësokin kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu karamina 'iti 'ai 'ën mi kakë anu kamina 'iti 'ain, ³ usa 'ain kamina ënë menu pain tsóti 'ain. 'Ëx kana mibë 'iti 'ain 'imainun kana mi upíokin sinánxukin mi 'imainun min rëbúnki kamaribi ënë mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin 'ati 'ain. ⁴ 'Anan kana 'ën min rëbúnkikamaribi naínua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'itánun 'imiti 'ain, 'imainun kana ënë me kamabi mi 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'ikë unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúnki kamasaribi 'inun, ⁵ ësokinribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okin 'akëxa.”

⁶ Ësokian kakëx ka Isaac Guerar kakë ëma anu tsóti bërúakëxa, ⁷ usai bërutankëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuékin ax

ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuékin paránti sinánxun kakëxa.

⁸ Èsokin anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsóti bërúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nètën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëênkin 'ikútia isakëxa. ⁹ Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun katánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu 'ik, ¿aséabi kat? Min xanu 'aínbi karamina, ¿ax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kiox këmëi kian?

—Èn kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mi kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰ Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina nu ësokin an? 'Èn mi iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

¹¹ Usakin katankëxun ka Abimélecnën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okin 'akë 'iti 'ikën.

¹² Usa 'ain ka a barin ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun. ¹³ Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë panshíanñu 'iakëxa. ¹⁴ 'Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëëxunkë uniñuribi 'iakëxa, usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë filisteo unikama nutsu ami nishkin 'atima okëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unikaman a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Abimélecnën Isaac ësokin kakëxa:

—Bëríbi kamina ënuax kuantu 'ain, mix kamina 'aisamaira ñuñu ënu 'ain nuxnu mix 'ikëσαι ñuñuira 'aímabi.

¹⁷ Ĕsokin kakëx ka anuax chikíkiani kuanx Isaac Guerar kakë ëmanu 'ikë me sapan anu tsóti bërúakëxa. ¹⁸ Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikamabëtan amiribishi naëtëkëankëxa, usokin 'atankëxun ka aín papan anëasabi okin anëtëkëankëxa.

¹⁹ Achúshi nëtën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kini achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíira mërakëxa. ²⁰ Usakin 'umpax atun pain mërakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bërúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kias Isaacnën ñuina an bërúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan mëanani abë nishanankëxa. Usaia anun rabanan mëëanankë ka Isaacnën a 'umpax. “Anuax mëëanankë kakin anëakëxa.” ²¹ Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi kini itsi anua 'umpax biti 'atëkëankëxa, usokin 'akëbi ka filisteo unikaman amiribishi ubiotëkënkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtsibë “nishanax isanainsama tankë usokin anëakëxa.” ²² Usaia aín unikama 'itëkënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuani chikíakëxa, usai chikíkin ka aín unikama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsóti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín unikama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëëananiama iskin Isaacnën anuax mëënantëkënimu upitax tsoti kakin anëakëxa, usakin 'atankëx ka ësai kiakëxa: Bërí ka Nukën 'Ibu ënu nu ëanxa, usa 'ain kananuna ëné menuax nishananima ñuñuira 'iti 'ain.

²³ Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa.

²⁴ “Anu bëbaxa ñantabukë a imé ami mërakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

'Ëx kana min papa Abraham aín Dios 'ain.

Usa 'ain kamina rakuétima 'ain; 'ëx kana mibë 'ain.

Usa 'ain kana 'ën uni Abraham a kupín upíokin sinánx-unkin,
min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain.”

²⁵ Ësokian kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakin Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokin 'atankëx ka a menubi 'i bërúakëxa, bërúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëëmikë unikama 'amiakëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶ Usa 'ain ka achúshi nëtën, Abimélec Guerar kakë ëma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia ukëbë ka an 'unánkë unikama an bana ñuixunkë Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol akamaribi abë ubakëxa. ²⁷ Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mit-subë 'iabi 'ë min ëmanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸ Ësokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikën: ²⁹ min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakin 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'ën menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánx-unkin 'akinia. ³⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaiira 'ati sinánxun, a pitikama pain aín unikama 'amitankëxun kuëenkin atubëtan pianan xëakëxa. ³¹ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirui ka sinanatëkëntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanantankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuantu 'ain kixun amiribishi atubë isanantëkëxuma kakëxa, kakin ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokin kuantanun xuakëxa.

³² A nëtënbi ka an ñu mëëmikë unikama Isaac kai ubakëxa, ukin ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkinbi

anua mēran kixun kakëxa. ³³ Usakian mērakë ka Isaacnēn anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakin anēakëxa. Usa 'ain ka a ēma Beerseba kakin anëkë 'iakëxa.

³⁴ Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. ³⁵ Usokian a xanu rabé aín tuá Esaúnēn bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuēnima uisa kupín kara usakin bëtsi unibunēn xanu 'ēn tuákēn biaxa kiox masá nuituti nishi tsóakëxa.

27

Isaacnēn Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax kaniakëti 'upiokin ñu istisama 'ain bëru 'iakëxa. Achúshi nētēn aín rēkuēn bëchikë Esaú kuēnxun kakëxa:

—¡'Ēn bakë bëchikë!

—Kia ka kamina 'ë kati 'ain papan —kixun Esaúnēn kakëxa.

² —Kamina 'ë kaniakëtia isin —kixun ka Isaacnēn kakëxa —, 'ëx kana bëtsi nētēnbi ñuti 'ain. ³ Usa 'ain kana 'ëx kuēnin, kamina min kanti kēñun min pia bibiani ninua ñuina barixun 'ë 'axuni kuantu 'ain. ⁴ 'Abëtsinxun kamina nēishokin 'arubëtsinkin, uisakin 'arukë karana písa tani usakin 'abëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. Usokin 'abëtsinkin bëkë pitankëxun ñukëmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵ 'Aínbi ka ësokian kaia ax anu 'ixun Rebecanēn uisakin karaisa Isaacnēn Esaú kaia kixun kuakëxa. Usakian aín papa kakëxa, ninu ñuina barixuni kuankëbëtan ishi ka, ⁶ Rebecanēn aín tuá 'anáka Jacob a ësokin kakëxa:

—Ka is, 'ën kana min papan abë banakin, ësokin min xukén Esaú kaia kuan: ⁷ Ñuina 'atankëxun kamina nëishokin, uisa okin 'arukë karana pisa tani usakin 'arubëtsinkin 'ë pinun bëxúnti 'ain, usakin 'akë pitankëxun kana Nukën 'Ibu ismainunbi ñukëmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸ Usa 'ain kana mi kain, 'ën bakë tuá kamina upíokin kuati 'ain, 'ën mi kamainun: ⁹ Kamina anua ñuina 'arakakëkama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabé kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'ën kana min papa ax kuënkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰ Usakin 'ën 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹ Kakëxunbi ka Jacobnën ain tita kakëxa:

—Min kamina 'unan 'ën xukénax ka aín naminu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹² 'Ën papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana ami kuai kixun sinánti 'ikën; usakin 'ën 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³ Èsokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'Ën bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima ënu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën kakësabiokin, cabra bërí kanikë rabé bitsi kuantí 'ain.

¹⁴ Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabé bitsínkin aín tita bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxuankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵ usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsínkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa. ¹⁶ Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká, éskaxun nankë anúnribi upíokin ramápukin Jacob aín pëñanu 'anan aín tëxanuribi

tërabuankëxa, ¹⁷ usakin 'atankëxun ka aín titan piti nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

¹⁸ 'Inánkëx anua 'ikë anu atsínkin ka Jacobnën aín papa ësokin kakëxa:

—¡Papan anu kaina 'ain!

—Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'ën bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

¹⁹ —'Ëx kana Esaú, min rëkuén bëchikë a 'ain —kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa—. 'Ëmi 'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'ën 'abëtsinkë ñuina nami piti 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upiókin sinánxunkin kati 'ain.

²⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mërabëtsian, 'ën bakën?

Kakëxun ka min Diosan ka 'ën bënëkinshi mëranun 'ë 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

²¹ Èsokian kakëxunbi ka Isaacnën katëkëankëxa:

—Nërira kamina uti 'ain, mi ramëkin asérabi kaina 'ën rëkuén bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

²² Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënun 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: “Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pënranisa min pëñan 'ikën.” ²³ Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikën, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukën apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upiókin sinánxunuxun pain, ²⁴ amiribishi ñukátëkëankëxa:

—¿Asérabi karamina mix 'ën bëchikë Esaú a 'ain?

—Kixuan ñukákëxun ka 'ëx kana Esaú 'a 'ain —kixun Jacobnën kakëxa.

²⁵ Èsokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'Ën bakë bëchikë, pinun kamina mi 'abëtsinkë ñuina nami 'arukë 'ë 'inánti 'ain, a pitankëxun kana mi upiókin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mëtëxtankëxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnën, uvas baka 'akë aribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka Isaacnën pianan xëakëxa, ²⁶ usokin pianan xëai sënén-tankëxun ka kakëxa:

—É 'urama ukin kamina achúshi okin 'ën bëmánanu 'ë bëtsuku kati 'ain.

²⁷ Èsokin kakëx bëtsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnën chupa Isaacnën xëakëxa. Xëkin ka èsokin kakin upíokin sinánxuankëxa:

“Ènë chupan 'ishax ka 'ën bëchikënan 'aish. Abë ninu nikë 'ishasa 'ikëa, Nukën 'Ibu upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.

²⁸ Usa 'ikë ka Nukën 'Ibu Diosan min ñu 'apákë chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikën, 'ibúmikëxun ka min ñu 'apákëkama menua chabóti 'ikën, usakin 'akëxun ka min trigo bëru 'itsaira 'imianan a mi xëati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikën.

²⁹ Usa 'ikë ka 'aisamaira unin mi ñu mëëxunti 'ikën; bëtsi menu 'ikë unikamaxribi ka mi bëtánain rantinpuruni 'iti 'ikën.

Mix kamina min xukénkaman 'apu 'iti 'ain;

¡Usa 'ain ka atux mi bëmánon rantipuruni 'iti 'ikën!

Uin kara mi 'aisama oia ax ka 'atima okëribi 'iti 'ikën, 'imainun ka uin kara mi upíokin sinánxunkin 'akinia axribi upiti bukui upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.”

³⁰ Usakin Isaacnën upíokin sinánxuankëxa Jacob, chikíkiani anua aín papa 'ikë anuax kuankëbëshi ka Esaú axribi ñuina 'abëtsinkin bëi uakëxa. ³¹ Utankëxun ka anribi ñuina nami nëish okin 'aruakëxa, 'arubëtsinkin bëxun ka aín papa èsokin kakëxa:

—Papan kamina niruti 'ain, nirukin kamina min bëchikënéan 'abëtsinkin bëxun mi 'aruxunkë nami ènë piti 'ain, pitankëxun kamina min upíokin sinánxunkin 'ë kati 'ain.

³² Kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Ëx kana Esaú min rëkuén bëchikë a 'ain, —kixun ka kakëxa.

³³ Ësokian aín bëchikënën kakëx ka Isaac ratuti sinánkasmai aín bana, bëtsi tërëkin aín bëchikë kakëxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an 'ë 'abëtsinxun ñuina nëishokin 'aruxun bëxunkë ax 'iax? 'Ën kana mix uisama pain 'ain kamabi pian, pitankëxun kana 'ën a upíokin sinánxuan usa 'aish ka bërí ax upíokin sinánxunkë bëru-axa.

³⁴ Ësokian aín papan kakëxun kuati, ka Esaú munuma nishi kuënkëni iankëxa:

—¿Kuënkëni ini ka kiakëxa, papa 'ëribi kamina min upíokin sinánxunti 'ain! ³⁵ 'Aínbi ka Isaacnën kakëxa:

—Min xukén 'anákanën, uxun paránkëxun kana minan 'ikëbi, upíokin sinánxunkin a 'inan. ³⁶ —¿Usaia këmëxun ñu biti 'unanxun ka Jacob kakin anëakëxa! —Kiax ka Esaú kiakëxa—. ¿Bërí ka an 'ë rabéokin ësokin 'akë 'ikën! Bëráma ka 'ëx aín apan 'ikëbi an 'ë bikuani 'ën apan 'iaxa, bërí ka amiribishi biaxa 'ëmi upiokin sinánxunti aribi. ¿'Ëribimi upiokin sinánxunti bana kara 'aíma 'ik? ³⁷ Ësai kia ka aín bëchikë apan Isaacnën kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana kamabi ñu 'anuan kushi 'inánun Nukën 'Ibu Dios Jacob ñukáxuan; usa 'ain ka kamabi aín aintsikamax a ñu mëëxunkë 'iti 'ikën, 'imainun ka an trigo 'apákë 'aisamaira 'ianan ñu bimiñu aín baka xëati 'aisamairañu 'iti 'ikën. ¿Añu karana 'ën bërí mi 'inánti 'ain 'ën bakën? ³⁸ Ësokian kakëxun ka Esaúnën amiribishi ñukátëkënkkin munuma banakin kakëxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukën 'Ibu Diosan upíokin sinánxunti 'ikë papan? ¿'Ëribi kamina upíokin sinánxunkin kati 'ain ësokin aín papa kai ka!

Esaú munuma kuënkëni amiribishi iankëxa.

³⁹ Usaia 'ia kuankin ka Isaacnën aín bëchikë kakëxa:

“Ka kuat, mix kamina me anua ñu 'apákēbi 'irukēma a menu 'ianan

anua 'uí 'ibucēma me anu 'inuxun 'ain.

⁴⁰ Usai 'i kamina min manē xětokē anun 'akanani mēanani tsóti kamina min xukén 'anáka an ñu mēēmikē 'inuxun 'ain;

usai 'i kamina min rēbúnkikama kushitēkēnti aín, ēnē menuax chikíax kamina mibi tsónuxun 'ain.”

Jacob amia aín xukén Esaú nishkēx abá ñuikē bana

⁴¹ Usakian 'akē 'ain ka Esaúnēn ami xuatemati nishkin Jacob istisama tankēxa aín papan upíokin sinánxunkin kakē kupín, 'imainun ka sinánkēxa: “Ēnuax basiramashi kana 'èn papa ñukēbē 'itsaira masá nuituti nitéxēti 'ain, usai 'ikin kana 'èn xukén Jacob rēti 'ain.”

⁴² Usakian Esaúnēn sinánkēbētanbi ka Rebecanēn 'unánkin, aín tuá 'anáka Jacob kamitankēxun ěsokin kakēxa:

—Ka kuat, min xukén Esaú ka 'aisamairai mimi nishkin mi 'ati sinania usa 'ain kana mi kain.

⁴³ Kamina 'èn kakēxun upíokin kuati 'ain; usa 'ain kamina bēribi abati Harán, menu kuantu 'ain kuanx kamina 'èn rarēbakē apan Labán aín xubunu 'i kuantu 'ain. ⁴⁴ Usai kuantankēx kamina anu pain 'i kuantu 'ain, min xukén apan axa mimi xuatemati nishkē a inúkian ⁴⁵ min 'akē a manutamainun. Usa 'ain kana 'èn amiribishi utékēnun mi kamiti 'ain. ¡'Ēx kana 'èn tuárabē achúshi nētēn ishi a rabētaxbi bamati kuēeniman!

⁴⁶ Ěsokin pain aín tuá katankēxun ka Rebecanēn Isaac ěsokin kakēxa:

—'Ēx kana ěnē hitita xanu rabé Esaúnēa bia ěnēbē tsóti atsan, usa 'ain kana abē 'isamatanin. Jacobnēn ribia achúshi hitita xanu Canaán ěnua bikēbē karana 'ěx uisari ěnu tsóti 'ain, kana ěnu tsótima bamati 'ain.

28

¹ Usakian aín xanun kakëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob, kuënxun upíokin sinánxunkin ësokin kakëxa: Min kamina uisaxunbi, Canaán me ënua uinu 'ikë xanubi bitima 'ain. ² Kamina Padán-aram, anua min xuta Betuel 'ia me anu kuantu 'ain, anu kuantankëxun kamina anua min kuku Labánnën bëchikë xanukama achúshi biti 'ain. ³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'ia timënun 'imiti 'ikën, 'imianan ka min rëbúnki kamanuax 'aisamaira ëma 'ai uni 'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴ 'Imianan ka mi 'inánan, min rëbúnkikamaribi upíokin sinánxunkin Abraham kásabiokin, ënë me 'ibuanun anu nu bërí bëtsi menu 'ikë uni 'ikësaí tsókë ënë mi 'inánti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan Abraham 'inánuxun kásabiokin.

⁵ Èsokin katankëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob a Padán-aram anu xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jacob Labánnën xubunu bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

Esaúnën xanu bia ñuikë bana

⁶ Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnëan aín, xukën 'anáka Jacob a upíokin sinánxunkin mëníotankëxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upíokin sinánxunkian ënë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷ 'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësaí oi kuankë aribi sinánkëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëñiama 'unánkëxa; ⁹ usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banaí kuankëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka bëráma Canaán menua bikë xanu rabé axribi aín xanu 'iakëxa.

Betel kakë me anuax Dios Jacobmi mërä ñuikë bana

¹⁰ Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuantu bai a bibiani anun kuankëxa. ¹¹ Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu bëbakëxa. Anu bërúxun ka amia katamëti achúshi maxax bitankëx aín maxkámi ami tēkëpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹² Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi kuarutankëxa naínu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuarumainun raírinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³ Usakin namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun ësokín kakëxun kuakëxa: 'Ëx kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun min rëbúnkikama anumi 'uxi rakákë me ënë 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'ëoi me putu iskësaira 'i aín tsipumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabúkë amiki amami amami kuankanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upókin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkikama kupí. ¹⁵ 'Ëx kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'ën mi bërúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ënë menubi mi bëtëkënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'ën kakësabiokin 'axuntankëxuma ëntima 'ain.

¹⁶ Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: “Asérabi ka ënë menu Nukën 'Ibu 'ëbë 'ikën kixun kana 'ën 'unánkëma 'ain.” ¹⁷ Usa 'ain kana 'itsaira rakuëan, 'imainun kana sinan: Ënë mex ka upíra 'ikën. “Jëñëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka naíkamë 'ëo manámi 'ikë aín xëputi 'ikën!”

¹⁸ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu tēkëpimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okin nitsiánkëxa, usakin 'atankëxun ka ënëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xëni bitankëxun ami anpënkakëxa. ¹⁹ A menu ka bëráma achúshi ëma Luz kakin anëké 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtsiokin anëkin Betel kakin anëakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan

xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰ Anuax ka Jacob ësai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bërúanan, 'ën piti ñu 'inánan 'ën pañuti chuparibi 'ë 'inánti 'ikën, ²¹ usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaibi 'ikëma kuankëbë ax 'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²² 'Ën kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukën 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi asérabi manukima uisa ñukama kaina 'ë 'inani a mësú mi 'inánti 'ain.

29

Jacob Harán kakë ëmanu bëba

¹ Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amiaxa bari urukë me ami kikiani kuankëxa.

² Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabé 'imainun achúshi anu timéax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kininua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³ usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timékëbëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapuakëxa.

⁴ Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain?

Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵ —¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëankëxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa. ⁶ Kakëxun ka Jacobnën —Asérabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëankëxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'ikë —kixun an ñuina bërúankë unikaman kakëxa—. Kakëbëbia aia iskin ka

ñuina bërúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikën, bari ka 'urapain 'ikën anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina 'umpax 'amibiankin pasto pinun buaniman?

⁸ 'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timëkëbëtan kuni kananuna an bërúankë nukaman 'umpax 'aminuxun, xaxu chaira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminuxun kaínti 'ain.

⁹ Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bërúankë 'iakëxa. ¹⁰ Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'ikë kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; ¹¹ usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. ¹² Usai 'i sënëkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ëx kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, èsokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. ¹³ Usokian aín bëchikënënen aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuani 'ikë akama ñuixuankëxa. ¹⁴ Usakin ñuixuntankëxa sënënia ka Labánnëribi unánmikin kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aínsi 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëëa ñuikë bana

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bërúakëxa. ¹⁵ Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ëx min aintsi 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupíoti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶ Labán ax ka xanu bëchikë rabéñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anëké 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anëké 'iakëxa. ¹⁷ Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíira 'iakëxa. ¹⁸ Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëëankëxa, kuëënkin ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabé baritia 'imikin mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹ Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbi kana bëtsi uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bërúti 'ain. ²⁰ Usokin mëníotankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu mëäkëxa, usakin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'it-samarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëënkin tankëx.

²¹ Usakin ñu mëëkëbë mapai achúshi 'imainun rabé baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ë kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëëxunti kakë aka inúaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

²² Usokin mëníotankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikin achúshi fiesta 'akëxa. ²³ 'Aínbi ka Labánën a imé birakamibiankin aín bëchikë Lía bibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka a imé Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. ²⁴ Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'ën bëchikë ñu mëëxuni abë 'iti 'ain.

²⁵ Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Líabëa uxnéké 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë ësokin 'an? ¿'Ën karana Raquel kupín mi ñu mëëxunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán?
²⁶ Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Ënuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukén apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëëniman.
²⁷ Usa 'ain kamina anun mi Lía bikë nëtë mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënëntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. ²⁸ Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Lía bikë nëtë mapai achúshi nëtë sënënkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'in-ánkëxa. ²⁹ Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bihá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bërúankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbé 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira kuëëankëxa aín xukén Lía 'akësamaira okin, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabé baritia pain ñu mëëxuni anu pain 'iakëxa.

Jacobnën bëchikëkama 'ia bana

³¹ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobnën Lía kuëëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. ³² Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa, a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx tëmërai nitsia isaxa. Èsokin sinánkin ka aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bërí 'ën bënë n 'ë kuëënkín nuibati 'ikë kixun sinánkëxa.” ³³ Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ën 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atëkënun 'ë 'imiaxa. ³⁴ 'Imainun ka amiribishi tuatëkëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí ka 'ën bënë 'ë 'itsaira kuëëni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana

rabé 'imainun achúshi tuá 'axuan. ³⁵ Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatëkëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain. Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatëkënimá ñomëakëxa.

30

¹ Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun sinani aín xukén Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—'Émiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

² 'Aínbi ka Jacobnën nishkin kakëxa:

—¿'Ëx kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuëënima.

³ Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbi tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax ën tuása 'iti 'ikën. ⁴ Èsai abë banatankëxun ka Raquelnën Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa, ⁵ abë 'ixun ka Jacobnën achúshi okin ami bëchiakëxa. ⁶ A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ènë tuá ka Dan kakin anëkë 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën ñukákëxun kuakin nuibakin ënë tuá 'ë 'inánxa. ⁷ Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobnën Bilhámi bëchitëkëankëxa, ⁸ usakian ami bëchitëkëan ka Raquel kiakëxa: Ènë tuá ka Neftalí kakin anëkë 'iti 'ikën, 'ëx kana 'ën xukén apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bërí 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bërí tuáñu 'ain.

⁹ Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënénkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánën aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰ 'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobnën 'akëxa, ¹¹ usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¡'Ën sinánkëma 'aínbi ka èsai 'iaxa! Usa 'ain ka

ënë tuá Gad kakin anëké 'iti 'ikën. ¹² Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobnën amiribishi aín ñu mëëmikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitëkéankëxa, ¹³ usakian bëchitëkéan ka Lía kiakëxa: ¡'Ëx kana chúamarua tani kuëënin! Usa 'ain ka xanu rafri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëënia kiax kiti 'ikën. Usa 'ain ka ëné tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka achúshi nëtën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkéké mëraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buánxuankëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa:

—'Ë kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi bët-sira 'inántima 'ain. ¹⁵ Kakëxunbi ka Lían aín xukén kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¡Usa 'aínbi kaina 'ën tuakëan bëké kaxorisa bimi ënëribi 'ë bikuantisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan bëké kaxorisa bimi ëné kupín ka Jacob ëné imé mibë 'uxti 'ikën —kixun ka Raquelnën aín xukén kakëxa. ¹⁶ Usakian kakë ñantabukëbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mëraikin kakëxa:

—Bërí kamina ëné imé 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupión kaxorisa bimi 'ën tuákën bëké anun.

Usa 'ain ka a imé Jacob Lábë 'uxakëxa.

¹⁷ Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxuankëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupin. ¹⁸ Usa 'ain ka Lía kiakëxa: Ëné tuakëx ka Isacar kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishiixa an 'ë ñu mëëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín. ¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxuankëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'ítánun, ²⁰ usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíira 'inaishiixa. Usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'ën kana mapai

achúshi 'imainun achúshi okin tuáxuan. Usa 'ain ka ëné tuá Zabulón kakin anëké 'iti 'ikën. ²¹ Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomëkin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anëakëxa.

²² Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa. ²³ Usokian sinánxunkëx ka aín rëkuén tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtënxuanxa. ²⁴ 'Ë sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmai rabinkë a 'ë mënioxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

²⁵ Usa 'ain ka nëtë itsi 'ikëbëtan Raquel aín tuá José bakënkë 'ain, Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ën menubi kuantëkëntanun kaina 'ë xutima 'ain, ²⁶ Usa 'ain kamina 'ën bëchikë 'imainun 'ën xanu rabé 'ë 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mëékian, usa 'ain kamina buántanun 'ë xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ën mi ñu mëëxuan kixun.

²⁷ Kakëxunbi ka aín kuku Labánën kakëxa:

—Usama ka 'ëbëbi 'i kamina bërúti 'ain. 'Ën kana 'unanin Nukën 'Ibun ka 'ën sinánkëxun mix ënu 'ëbë 'ain 'itsaira 'ë 'akinia usa 'ain. ²⁸ Usa 'ain kamina 'ë kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

²⁹ Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ën min ñu mëëa kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bëruan kixun 'unan; ³⁰ 'ëx ukëmapan 'ain ka min ñuina 'arakakëkama 'itsamashi 'iakëxa, usa 'aínbi ka 'ën bërúaia Nukën 'Ibu 'akinkëx bërí 'aisamaira min ñuina 'ikën; 'aínbi karana, ¿Uínsaran 'ënanbi ñu mëi 'ën xanu 'imainun 'ën bëchikë kamanan ñu 'arakati 'ain?

³¹ —¿Uiti mi kupíoti kaina kuënti 'ain? —kixun ka Labánën aín piaka karaishikin kakëxa.

—'Ē kamina kuríkinèn kupíotima 'ain —kixun ka Jacobnèn katèkèankèxa—. Mixmi 'èn usakin kamina 'ati 'ai kixun kakèx kuèènkèbè kana amiribishi min ovejakama bërúain kuantèkènti 'ain kixun ka aín kuku kakèxa: ³² usa 'ain kamina bërí 'è anua min ñuina 'arakakèkama 'ikè anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunankama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo sèténati 'ain. Ax ka anúnmi 'è kupíoti 'iti 'ikèn. ³³ Usa 'ain ka uinsaran kaina uisatanin a nètèn utankèxun isti 'ain; 'èn ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskèxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shikèsa 'ianan tunan 'ènanu 'ain kamina 'èn kana minan mèkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴ —Ēsokian kakèxun ka asabika, min sinánkè ax 'ikèn —kixun Labánèn kakèxa.

³⁵ Usokin katankèxun ka Labánèn a nètènbi aín ñuinakama amo sèténakin chibu aín bènè shiòshio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukèsa akama kèñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo sètèanaxun aín, bèchikèkaman bërúanun kixun 'inánkèxa. ³⁶ Usokin 'abiani ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobè banakè anuax kuani rabé 'imainun achúshi nètè 'ikiani kuankèxa.

Usai kuankian èbiankèx ka Jacob ax aín kukua kuantamainun aín ñuina raírikama bërúai anu bërúakèxa. ³⁷ Usai anu bërúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikè kixun sinánkin i pèñan paxa álamo kakè, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu pikutanun ratápakèxa; ³⁸⁻³⁹ usokin 'atankèxun ka i pèñan xukakèkama, anua ñuinakamax 'umpax xèai timékè anu nitsíankèxa. Ax ka anua ñuina aín bènèkama aín xanubè mèrananx 'ikè 'iakèxa, 'imainun ka i nitsínkè iskian 'akèx, ñuinakama ax aín tuá shiònshion, 'ianan raírinèx tsákatsaka 'imainun raírinèxribi tunan 'iakèxa. ⁴⁰ Usa 'ain ka Jacobnèn aín kuku Labánèn ñuina aín bènèkama shiòshio 'imainun tunan akama ukébètan an 'anun kixun anu èankèxa. Usakin 'akin ka Jacobnèn 'ain kukun ñuinakama anuabi

ainan 'iti 'amo sētēnakëxa. ⁴¹ Ñuina xuábukama ain xanu imikë tunanën 'akëtibi ka Jacobnën 'i pēñan xukakë a uinu kara ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴² 'aínbi ka únsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pēñankama nitsiama 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánna 'inun ëanan, xuaira 'aish upíibu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³ Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kuríkiñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina ovejakama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

31

Jacobnën 'ain kuku Labánnuax abáti sinan bana

¹ 'Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx ka anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ² Usai 'ain bëchikëkama a ñui kimainun ka Labán axribia ami nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka bëráma 'akinsa okin 'iisama 'ikën. ³ Usai ami 'ikania iskin ka Nukën 'Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantëkënti 'ain min papan menubi, anua min aintsikama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'ën mi bërúanti 'ain.

⁴ Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karana 'ën ñuinakama bërúain anu kamina uti 'ain ësokin kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa, ⁵ 'aia ka ësokin kakëxa:

—'Ën kana bërí 'unan mitsun papan ka bëráma 'asa okin bërí 'ë 'upiokin isima; usakin 'aiabi ka 'ën 'Ibu Diosan ënkinma 'ë 'akinia kixun kana 'unan. ⁶ Mitsúnbi kamina 'unanin 'ën kana min papa 'upiokin ñu mëëxunkin añu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, ⁷ 'imainun kamina mi rabéxunbi 'unan an ka 'ë 'itsokin paránxun ñu mëëmixonbi

'itsamashi kupíokian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'ë 'amikëma 'ikën; ⁸ usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina pukukësa anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina shiön shiönkama anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shiön shiön kuënëñu 'iakëxa. ⁹ Usakin ka Diosan 'ë 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

¹⁰ Achúshi nëtën, kana ñuinakama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imé namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiönshiön 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. ¹¹ Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'ën anën 'ë kuëanxa, kuënkëxun kana ësokin kan: Ënu kana 'ain. ¹² Èsokin kakëxun ka ángelnën 'ë kaxa: Kamina 'upiokin isti 'ain, aín bënëkaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'ën kana 'unánin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. ¹³ 'Ëx kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mërá a 'ain, anuxun kamina achúshi maxá 'ënan 'inun upíokin nantankëxun xënisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'ë kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bërí kamina nirukiani ënuax kuantu 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakëan me anubi kuantëkënti 'ain.

¹⁴ Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa:

—Nun papan xubunua an kasunania nukaman biti achúshira ñubi ka 'aíma 'ikën. ¹⁵ Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokin nu 'akëxa. ¡'Imainun ka nu mi 'inánuxun a kupioimi tënun mi 'imiakëxa! ¹⁶ Asérabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakësabiokin 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷⁻¹⁸ Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mëníotankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantékëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankin ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabé akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín 'arakakë ñuinakama ñu mëëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuankëxa. ¹⁹ Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bërúanan anuxun aín rani chaxkëti kanikë kama tëai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mëkamakin biakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán arameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹ Usai abáti kuankin ka kamabi aín ñukama buani kuankëxa. Kuani ka bënëtishi baka achúshi Éufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nuia bana

²² Anuan kuankë rabé 'imainun achúshi nëtë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. ²³ Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuanti biakëxa, bibiani atubë kuani ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë kuankin, ka Galaad kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. ²⁴ 'Aínbi ka a imé Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikin kakëxa: 'Ën kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

²⁵ Èsokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokin a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, ²⁶ usai anu 'inëti pëkaraxun ka Labánën munuma banakin ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokin sinanx kaina 'è paránbëtsini uban? ¿Min kamina 'ën bëchikëkama 'akanankin bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkin bëan! ²⁷ ¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakinbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'Ën kana 'ëmi kakëxun upiokin mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kuëënkín 'atankëxun mi xukë 'itsían. ²⁸ 'Ën bëchikë rabé upíokin katankëxun xukín bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'ën babakama këñunbi abákian. ¿Ax ka 'ën iskëx sinánñuma uni 'ikë-saimi 'ikë 'ikën! ²⁹ 'Ën kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ënë imé min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kakima upiokinshi kati 'ain. ³⁰ 'Ën kana 'unan mix kamina min papan xubunu kuantëkéinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabikë 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹ Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ëx kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchikë kamami min kushínbi 'ë bikuantisa. ³² Usa 'ain ka 'ëbë 'ikë uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, ¿ax bamati 'ikën! Nubë 'ikë unikaman ka asérabi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu 'ën bëkë kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabikë ñukama mëkama bëtsinkë bëkë 'unánma 'ikën. ³³ Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'ikë xubusa okían 'akë anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchikë Lía 'ikë anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunkë xanu rabé 'ikë anuribi atsíankëxa, atsínkinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'ikë anuax chikiti ka Raquel anu 'ikë anuribi bari atsín-bëkiankëxa, ³⁴ usaía anuribi aín papa atsínkëma 'aínshi ka an rabikë aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën

kaxunu 'aké anu unëishi akamanan tsóbuakëxa. Usaia 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵ Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ëx min bërunubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bërí kana 'ëx xanux 'ikësabi 'ikin pëi machakë 'ain. Èsokian kakëx ka Labán an rabikë aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶ Usaía 'ia isi xuamati nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a èsokin kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini ukë kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷ Kamabi 'ën ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'ën békë mëran? ¿Mëraxun kamina abëmi 'ikë unikama 'imainun 'ëbë 'ikë unikaman isnun ënu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'ikë a rabëtan kara usakin ñu 'axa! ³⁸ 'Ëx minu veinte baritia ñu mëëkin kana, achúshirabi min ovejakama 'imainun min cabrakama aín tuá napënkiax bamanun 'imikëma 'ain; usakin 'imikima kana upiókin bërúankin min carnero achirabi rëxun piama 'ain; ³⁹ usa 'ixun kana 'ën min ñuina 'arakakëkama axa pianankë ñuinakaman pinuxun rëtëké uisaxunbi mi bëxunkëma 'ain, usa 'ixun kana 'ën a kupín mi kupióké 'itsían; nëtë 'imainun imébia ñuinanën min ñuina 'arakakë nëtënkë 'ain min 'ë kakëxun mi kupióké 'itsían. ⁴⁰ Usa 'ain kana nëtëan xanan 'akëx bamatisa tanan; iméribi matsin 'akëx tëmërai bamatisa tankën, 'imainun kana 'uxtisaira tankinbi tënëakën. ⁴¹ 'Ëx kana veinte baritia min xubunu 'iakën, ësai kana 'ëx 'iakën; min bëchikë xanu rabé bixun kana catorce baritia mi ñu mëëxuankën; 'imainun kana min ñuinakama bërúankin mapai achúshi 'imainun achúshi baritia ñu mëakën; 'aínbi kamina usakin 'ë kupiókatsi kixun 'ë kupíoma 'ain. ⁴² 'Ën kana 'unan min kamina min xubunua añu ñubi 'inanxumabi 'ë xukë 'itsían, usakinmi 'ati 'ikëbi ka 'ën xuta Abraham aín Dios

'imainun, 'ën papa Isaacnën a rabikë Dios axribi 'ëbë 'ixun mi ñu mëëxuni tëmërai masánuitutia iskin 'ë 'akianxa, usa 'ixun ka mi ënë imé namámikin ax 'ëbëribi 'ixun 'ë kaxa.

Jacob 'imainun Labán uisai karanuna 'iti 'ai kiox mënionan ñuikë bana

⁴³ Usa 'ain ka Labánën Jacob ësokin kakëxa:

—Xanu rabé ënëx ka 'ën bëchikë xanu 'ikën; 'imainun ka tuákama ënëx 'ën xutakama 'ikën; 'imainun ka ovejakama ënëxribi 'ënan 'ikën; þkamabi ñukama ënëx ka 'ënan 'ikën! Usa 'ain kana, çuisa karana 'ën bëchikë xanu rabé 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴ Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kiox kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai kananuna 'iti 'ai kiox kanankë 'iti 'ikën. ⁴⁵ Usai kanantankëx sënénkin ka Jacobnën achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶ nankin ka abë 'ikë unikama kakëxa:

—þKamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Èsokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburúkin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timëxun pikankëxa maxáxkama maburúkin bukúnkë anuxun.

⁴⁷ Anuxun ka Labánën aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakín anëakëxa, anëmainun ka Jacobnënríbi aín bananbi anëkin Galaad kakín anëakëxa. ⁴⁸ Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bërí ka ësokin maxáxkama bukunrukë ënën nu rabëtan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionankë a 'ikën. Usa 'ain ka anuax kanantankëxun Galaad kakín a me anëakëxa, ⁴⁹ anëanan ka Mispá kakínribi anëakëxa, anuax ka Labán kiakëxa:

—Usa 'ain ka Nukën 'Ibun nu rabé bëtsibë istëkënananiamabi bërúanti 'ikën. ⁵⁰ 'Ën bëchikë xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti

ka 'aíma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain 'ën bëchikékama kaina min nētēnuxun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'ën bëchikë ěnkin bëtsi xanu biti karamina sinani kixun.

⁵¹ Katankëxunbi ka Labáněn karaishikin Jacob kakëxa:

—Ka kuat, ěnu ka nun maburukin nankë maxáx 'ikën 'imainun ka 'ën nunan 'itiokinribi nankë maxáx kama aribi 'ikën. ⁵² Usa 'ain kananuna nu rabëxun ěsokinnu ñu 'akë ěnë sinani 'ëxribi 'ima 'imainun mixribi ěnë inubiani nitima 'ain, 'atimanu bërútima kupí nitima 'ain. ⁵³ Usokin kakëx ka min xuta Abraham 'imainun 'ën xutókë Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabé oti 'ikën kiti 'ikën.

Usokin kakëxun ka Jacobněn Nukën 'Ibu Dios aín papa Isaacněn rabia an ismainun sinanatékëntima oi kikin rabiakëxa. ⁵⁴ Usai pain kanantankëxun ka matá me anu maxax bukunrukun nankë anuxun, aín 'arākakë ñuina rë-tankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin asábi ka kakin xarokëxa xarokëxa, tēxëia bikë a ka Jacob 'imainun Labáněn abëa 'ikë unikama kuëntankëxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkëxa.

⁵⁵ Usai atubë anu 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi Labán niruakëxa, nirukin ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchikë xanu rabé aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankëx 'ikuanti 'ai kixun kakëxa, kabiani ka amiribishi anuaxa ukë aín me anubi kuantëankëxa.

32

Jacob 'imainun Esaiú mërana ñuikë bana

¹ Usai anuax aín kuku 'imainun abëa ukë unikama kuankëbëbi ka Jacob anuax kuankëxa, kuankëbëbi Nukën 'Ibu Diosan ángelkamax ami chikirakëti anúan kuankë bai anu mërakëxa. ² Mëratia isi ka Jacob kiakëxa: “Ěnëx ka Nukën 'Ibu Diosan suntárukama 'ikën.” “Usai 'ia ami mërakë kupín ka a me Mahanaim kakin anëakëxa.

³ Usokin 'atankëxun ka Jacobnën aín unikama kuënxun Seír kakë me anua kuantanun xuakëxa, xukin ka min xukén Jacob ka aia kixuan aín xukén apan Esaú chaniotanun kixun xuakëxa, ax ka Edom kakë me anu tsókë uni 'iakëxa, ⁴ xukin ka ësokin katánun kakëxa: 'Ën xukén apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukén Jacob ka ësokin mi kanaanun kiaxa: 'Ëx kana 'ën kuku Labánbë 'itsa barin tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ovejakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Èsokin kana mi kamin mixmi 'ën xukén 'Ibu 'ikë, kupin min karamina 'ë upókin kuania biti 'ai kixun mi kamin.”

⁶ Èsokian kakëx kuanx utëkënkín ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kanaanuna min xukén Esaúnu kuan, usa 'ain ka axbi mi bitsi aia, ukin ka cuatrocientos aín unikama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira rakuékin, masá nuitukin sinánkëxa. Sinánkin ka rabé tsaman 'inun aín unikama amorabé sëtënakëxa, 'anan ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello akamaribi usaribi okin amo rabé sëtënakëxa, ⁸ ësokin sinánkin: “Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax abáti 'ikën.”

⁹ Usokin 'atankëxun ka: “Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa, 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios, min kamina 'ëx amiribishi 'ën menu kuanan 'ën aintsikamanu, kuantëkënia ismina upitax kuantanun 'ë 'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰ 'ëx kana upíma 'ain minmi 'ë bërúanan upókin 'akinkë 'aínbi. 'Ëx kana Jordán kakë baka ënë, añu ñubi bëíma 'ën tsatishi tui anx min kakëx sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu 'imainun an 'ë ñu mëëxunkë uniñu 'ain, akamax ka rabé ëmanu 'ikë unisa 'ikën. ¹¹ Usa 'ain kamina mix kikësabiokin 'akianan 'ë iémiti 'ain, 'ën xukén Esaúnën 'ë 'ati sinani kana rakuétin. 'Imainun ka 'ë 'akin xanukama 'imainun tuákamaribi 'ati 'ikën. ¹² Mix kamina asérabi 'ë upókin 'akianan, 'ën rëbúnkikamaribi masi

bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish tupuntisamaira usaribi 'itánun 'imikatsi kiakën.”

¹³ A imé ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukén apan Esaú 'inainshiti amo sëtënakëxa: ¹⁴ doscientas cabra, veinte chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero, ¹⁵ treinta camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun diez asno aín bënë.

¹⁶ Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'in-ánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabé, 'inánkin ka ësokin kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura 'uratani kuantí 'ain. ¹⁷ Èsokin ka ax pain rëkuënkiankë a kakëxa:

—'Èn xukén Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu mëemia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun uinan kara mit-sun békë ñuinakama ënëx 'ikën kixun kakëxun, ¹⁸ kamina ësokin kati 'ain: Ènëx ka mi 'inaishitia, 'èn ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'èn 'Ibu Esaú. Min xukén Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹ Èsakin ax pain rëkuënkiankë a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuankian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—'Èn xukén apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰ Kanan kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú 'aia.

Èsokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “Èn ënë ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'èn xukén, 'ëmi nishima upíokin sinani 'ëbë nuibananti 'ikë kixun kana 'ënbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'ë upíokin biti 'ikën.” ²¹ Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rëkuémikin xuakëxa, xutankëx ka a imé aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bërúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²² Usa 'ain ka a 'imébi Jacob anu 'uxnéti nirukin aín xanu rabé këñun an ñu 'axunké xanu rabé 'imainun mapai rabé 'imainun achúshi aín bëchiké akama pain Jaboc kaké baka sikankëxa, ²³ sikankiani ka aín ñuina kamabëbi kuankëxa.

²⁴ Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bërúankëxa, bëruanbi ka a imé achúshi uni an usakin sinánké 'aímabi ami mërati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai; ²⁵ tananankinbi ka a unin Jacob an kanantisama kushiira 'iké 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa, tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa. ²⁶ Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—'Ë kamina ënti 'ain, ka pëkarakuatsinia. Ësakan kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upíokin sinánxunkëxuma kana mi ëntima 'ain.

²⁷ —¿Uisa kara min anë 'ik? —kixun ka a unin ñukákëxa.

—'Ën anë ka Jacob iké —kixun ka kakëxa. ²⁸ Ësokian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bërí ka min anë Jacob kaké 'itima 'ikën. Min anë ka Israel kaké bërí 'iti 'ikën, mix kamina Nukën 'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bërámabi bëtsi unikamaribi usaribi okin kanánkën.

²⁹ —Bërí kamina 'ë kati 'ain, uisakin anëké karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënribi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'ën anë 'ë ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upíokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bamakëma 'ain.”

³¹ Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíkiani kuaníbi ka abëa tananankëxuan unin aín chitëxkënu tinkirinkaké a tani ikëtishi munu kuankëxa. ³² Usa 'ain ka bërí nëtënbi Israelnën rëbúnkikaman aín chitëxkëmia 'iké ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirikaké 'iakëxa usa 'ain.

33

Jacob 'imainun Esaú amiribishi nuibanantëkëan bana

¹ Anuax kuankian Jacobnën 'uranxun iskëxbi ka aín xukén Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanu rabé Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa.

² Èsokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabé a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inanxun ka Líaribi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José ëankëxa.

³ Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánanan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabé oi 'ikiani kuankëbë ka 'ain xukén apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa.

⁴ Usaia 'ikëbë abákiani kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tēpatsakin aín xukén biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabëtaxbi iankëxa. ⁵ Usai 'itankëx sënëni chairuk-inbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mërakëxa, mërakin ka ñukákëxa:

—Ui kara ¿ënë kamax 'ik?

—Ënëx ka an mi ñu mëëxunti ënën bëchikëkama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa. ⁶ Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabé axribi ai, aín tuakamabë 'urama obëtsini rantinpurini tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷ Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë usaribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín tita Raquel axribi us-airibi 'iakëxa. ⁸ Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—¿Uisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rëkuémikin xukë 'ën iskë ax 'ik? —Ax ka uisokin kaina min 'ëmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹ —Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—'Ĕx ribi kana ñuinañu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰ Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katëkëanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bërí mi 'inaishikë ñuinakama ënë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upiokinmi 'ë bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'ë upíokin bian usa 'ain ka minmi 'ë bikë ax asábi 'ikën. ¹¹ 'Ĕn kana mi 'inaishiti ñukama bëkë ënëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuira 'inun 'ë 'imíaxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Ĕsakian Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹² 'Aínbi ka kiakëxa:

—Asabi ka ënuax kananuna kuantí 'ain. 'Ĕx kana rëkuékiantí 'ain.

¹³ Kakëxun ka Jacobnën ësokin kakëxa:

—Mix kamina 'ën nuibakë xukën 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka bënëtishi atsanía 'imainun kana sinanin 'ën ovejakama 'imainun vaca tuáñu akamaxribi atsani ka achúshi nëtéinshi kamáxëshi bamati 'ikën; 'ianan ka kamabi ovejanën tuakamaxribi bamati 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain kamina mix pain rëkuékiantí 'ain; an mi ñu mëëxunti ënën ka munu kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakëkamaribi munu kuanía uba-mainun kamina kuantí 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakë me 'ikë anuax mëranantí 'ain. ¹⁵ —Kia ka asábi ka — Esaúnën kakëxa—, usa 'ain kana 'ën uni raírí 'ëbëa ukë ënë mibë kuanun mi ënxunbiantí 'ain.

'Aínbi ka Jacobnën katëkëankëxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'ëmi sinan? ¹⁶ Usa 'ain ka Esaú a nëtënbi, Seír kakë me anu kuantëkëankëxa.

¹⁷ Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakë me au kuankëxa, anu ka achúshi xubu aín unikama ax anu 'iti 'amiakëxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakëxa. Usokin 'atankëxun ka a

me Sucot kakin anëakëxa. (Sucot kikë bana ax ka mapanati okë ki kikë 'ikën.) ¹⁸ Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaibi 'ikëma chuámashirua Canaán menu bëbatankëx Siquem kakë ëma a 'ukëmanan anu 'iti 'atankëx anu 'iakëxa. ¹⁹ Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakë, aín bëchikë Siquem kakë aín me cien kuríki manë kupí maruakëxa, marutankëx ka anubi tsóakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka anu 'ixun basikëbëtan anuxun Dios rabiti achúshi ñu 'akëxa, 'atankëxun ka El-elohé-Israel kakin anëakëxa, (ax ka Israelnën a rabikë Dios ki kikë 'ikën).

34

Siquemnën Dina nënën mëa ñuikë bana

¹ Líamia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nëtën Siquem kakë ëmanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ² 'aínbi ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëéntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemnën ñatanxun abë uxkin nënën mëakëxa. ³ Usokin 'atankëx anun 'itsaira kuëenkin ka uisaxun karana ënë xanu biti 'ai kixun sinánkëxa.

⁴ Sinánkin ka Siquemnën aín papa Hamor ësokin kakëxa:

—Ënë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntima 'ain. 'Ën xanu 'iti kana ënë xanu bisatanin.

⁵ Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemnën nënën mëëkë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbi ka aín bëchikë nukëbënëkama aín ñuina bërúaiia kuankëkama ax pain rikuatsintanun kixun kafankëxa, kainkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶ Usokin Jacobnën kainkëbëbi ka Hamor Siquemnën papa ax Jacobë banai kuankëxa. ⁷ Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikëkaman 'ura kuaënxañ rikuatsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaía 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisamairai nishakëxa nishi ka kiakëxa, usakian 'akë ax

ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usakin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iata, kiata ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi ka usakin 'atimabi usakin ñu 'ata kiakëxa. ⁸ Usaia nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ësokin kakëxa:

—'Ën bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuëënia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹ usa 'ain kananuna nukaman mitsun bëchikë xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsunribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰ Usokin bitankëx kamina nubë tsóti bërúti 'ain. 'Ëx anu tsókë me ënëx ka mitsunanribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina ënu tsóti bërúanan mitsux kuëënkín ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankin maruti 'ain.

¹¹ Usakian aín papan kaia kuankin ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ësokin kakëxa:

—'Ën ribi kana mitsu kain. Kamina 'ën papan kakëx kuëënti 'ain, añu kaina kuëënin a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹² Nun kananuna bëtsi uni 'itsamashi kupíokin 'axëkë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuëënia min chirabakë kupín uiti karamina kuëënin atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuëënin akamabi mitsu 'inánun 'ë kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³ Èsokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nënën mëëkë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ ësokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtökë ñu aín maxaka a tëakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu kain, kamabi nukëbënë unikaman ka nun 'akësaribi okin mitsunribi min nëtökë ñu rëbu aín maxaka tëakë 'iti 'ain. ¹⁶ Usai 'itankëxun mitsun nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsun bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi ëma 'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësokín

mitsun nětokë ñu aín rëbu maxaka tëakëbëtama, ënuax chikiti kuankin nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸ Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa. ¹⁹ Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakin aín nětokëñu aín maxaka tëakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bëchikë Dina kuëëankëxa. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰ usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a ëmanu atsínti xëkuë, anuxuan uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a ëmanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹ —Ënë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu ënu 'ixun maruti 'ikën nun mex ka atux anu tsótisa chairacha 'ikën, usa 'ain kananuna nukaman atun bëchikë biti 'ain bimainun ka atún-ribi nun bëchikëbë birananti 'ikën. ²² Usai 'i kananuna achúshi ëmaishi 'ai atubë tsóti 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuëënia, atux ka nun aintsi bëbu kamanribi atun 'akësaribi okin aín nětokë ñun maxaka tëati kuëënia. ²³ Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna asabi ka 'iti 'ikë kixun kiti 'ain, kikëbë ka atux nubë tsóti bërúti 'ikën. ²⁴ Kixuan kakëx ka kamabi a ëmanu 'ikë unikama sun-táruti kuainsa uni bënábu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kixun kikankëxa, Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem ax kikësabi oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nětokëñu maxaka tëakankëxa.

²⁵ 'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bëchikë Dinan rarëbakë ax rabé 'imainun achúshi nětë 'ikëbë a ëmanu kuankëxa, unikama aín nětokë ñun maxaka tëakë aín paë nětétisa 'aímabi, kuanxun ka manë xëtokë bibianxun a rabéxunbi anu 'ikë unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikë kënuakëxa. ²⁶ Këñuanan ka aín manë xëtokën Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnën xubunua bibiankin

buánkëxa. ²⁷ Usakian 'akë 'ain ka Jacobnën bëchikë raíri kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakëkamanënbi nikiani kuankin a ëmanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënën mëëké a sinánkin. ²⁸ 'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun ëmanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹ bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰ Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnën Simeón 'imainun Leví kakëxa:

—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ëx 'aisama bërútin. Bërí ka ënë menu tsókë unikamax 'ëmi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timéax kananxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'itsamashi nun aintsikam-abëbi 'ain. ³¹ Ësokian kakëxunbi ka aín bëchikëkaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

35

Nukën 'Ibu Diosan Jacob Betelnuxun upíokin sinánxuan bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Ënuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsóti kuantí 'ain. Anuxun kamina min xukén Esaúmi rakuéti abákëbëa mimi mërá Dios a achúshi maxá maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni kuantí 'ain.”

² Ësakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu 'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami rabikëkama a 'ë bëxunkanti 'ain, bëanan kamina nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain. ³ Ësokin katankëxun ka kakëxa bëríbi kananuna Betel menu kuantí 'ain, kuantankëxun kananuna achúshi maxá maburukin 'atankëxun anuxun

Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'ë 'atimakin sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'ë 'akinia uinu karana kuani anu-abi. ⁴ Èsokin kakëxun ka Jacob atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaira encina kakë a tëmú maíankëxa, ax ka Siquem kakë ëma 'urama 'iakëxa.

⁵ Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan atu 'urama 'ikë ëmakama 'itsaira rakuënun 'imiakëxa, usokëx rakuëkin ka Jacob 'imainun aín bëchikëkama nuiama 'ikën. ⁶ Usai ka Jacob 'imainun abëa kuankë unikamax achúshi ëma Luz kakë 'ikëbi Betel kakinribi anëkë anu bëbakëxa, ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷ Anu bëbatankëxun ka maxá bukurukin, 'atankëxun a me El-Betel kakin anëakëxa (Betel kikë ax ka Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín xukënan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa anuax Jacobmi Nukën 'Ibu Dios mërä a me 'iakëxa. ⁸ Anu atux bëbakë 'ainbi ka an Rebeca bërúankë xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë i 'ani tanain maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa, usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin anëakëxa!

⁹ Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utëkëankëxa, utëkënkëbë ka amiribishi ami mërätëkëkin Diosan upíokin sinánxuntëkëankëxa, ¹⁰ sinánxunkin ka ësokin kakëxa:

“Mix kamina Jacob kakë bërí 'ain,

'ainbi kamina bërí usokin anëkë 'itima 'ain;

usa 'ain ka bërí min anë Israel kakë 'iti 'ikën.” Usokin ka

Diosan aín anë itsi nankin anëakëxa,

¹¹ anëkin ka ësokin kakëxa:

'Ëx kana Dios kamabi kushiñuira a 'ain;

usa 'ain kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uakamë 'ëoi

bukuti 'ain,

min rëbúnkikamaribi ka bëtsi bëtsi ëma 'ai aín 'apuñu

'apuñu bukuti 'ikën.

¹² 'Ēn kana kamabi me ěně min xuta Abraham 'imainun min papa Isaac 'inánkĕn, usa 'ain kana mi 'inántankĕxun min rĕbúnki kamaribi 'inánti 'ain.

¹³ Usai abĕ banatankĕxun Jacob ěbiani ka Nukĕn 'Ibu Dios anuax kuankĕxa, ¹⁴ kuankĕbĕtan ka achúshi maxá chaxké bitankĕxun nitsinkin 'unántiokin nankĕxa, anu-axa Nukĕn 'Ibu Diosbĕ banakĕ a menu; usakin 'atankĕxun ka ěnĕx ka Dios 'axunkĕ 'ikĕ kixun xĕni 'imainun uvas baka aribi ami anpĕnkakĕxa, ¹⁵ usakin 'atankĕxun ka a me Betel kakin anĕakĕxa.

Raquel ņua ņuikĕ bana

¹⁶ Usai anu 'itankĕx ka Betelnuax kuankĕxa; 'aínbi ka Efrata 'urapain 'aínbi Raquel tĕmĕrai aín tuá bakĕankĕxa. ¹⁷ Bakĕni tĕmĕraia ka an bakĕmikĕ xanun kaĕxa: “Kamina rakuĕtima 'ain bĕbu tuá itsi kamina bakĕan usa 'ain.” ¹⁸ 'Aínbi ka ņuti 'uramashi 'aish anuishi sĕnĕni ashiti kushin uinkin aín tuá Ben-oní kakin anĕakĕxa, 'ikĕbi ka aín papan Benjamín kakin anĕtĕkĕankĕxa. ¹⁹ Anuax kuaníbi ka Raquel ņuakĕxa, ņukĕ ka anun Efratanu kuantanti bai 'ipítinu maíankĕxa ax ka bĕrí Belén kakin anĕkĕ ěma 'ikĕn. ²⁰ Usakin anu mainxun ka Jacobnĕn achúshi maxá a iskin a sinánti anu 'unántiokin nankĕxa, a maxá ka anua nan 'ikĕ anua Raquel maían 'ikĕ iskankĕxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka Israel amiribishi kuantĕkĕankĕxa kuantankĕx ka anuxun ņuina bĕrúantia 'akĕ achúshi torre Ēder kakĕ a inubiani kuantankĕx anu tsóti bĕrúakĕxa. (Ēder kikĕ ax ka anuxun ņuina bĕrúankĕ ki kikĕ bana 'ikĕn.) ²² Usai kuantankĕx ka anu 'itsa baritia Israel tsóakĕxa, usai anu tsókĕbĕbi ka achúshi nĕtĕn Rubén anuax abĕ 'inuxun xanu bari kuankĕxa kuanxunbi ka Bilhá mĕrax abĕ 'iakĕxa, ax ka aín papa an ņu 'axunkĕ xanu 'ikĕbi aín xanu 'iti raiokin bia 'iakĕxa. Usai 'ikĕ kuatankĕx ka aín papa 'itsaira nishakĕxa.

Jacobjnän bakë bëchikëkama 'ia bana
(1 Cr 2.1-2)

Jacobjnän bëchikëkama ka 'iakëxa mapai rabé 'imainun rabé. ²³ Jacobjnän Líami bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Rubén ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví, Judá, Isacar 'imainun Zabulón. ²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë 'iakëxa José 'imainun Benjamín. ²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá amiribi bëchiakëxa aín anë ka 'iakëxa Dan 'imainun Neftalí. ²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Lía ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë ax ka Gad 'imainun Aser kakë 'iakëxa; ënë kamax ka Jacobjnän Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakéan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷ Achúshi nëtën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë ëma 'ikëbia Arbá kakin anëanan Hebrón kakinribi anëké anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta baritia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹ Usa 'aish ka Isaac uni 'ikësabi kaniakëti xënira 'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokëkama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa.

36

Usai Esaúnën rëbúnkikama 'ía ñuikë bana
(1 Cr 1.34-54)

¹ Ënëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakinribi anëké uni aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ² Esaú ax ka Canaán kakë uni aín bëchikë xanu rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uni aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uni heveos aín baba aribi biakëxa, ³ a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴ Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakin anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchiakëxa; ⁵ 'imainun ka Oholibamá anribi bëchiakëxa

bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ënë kamax ka Esaúnëan Canaán kakë me anu pain tsókë 'ixun bakë bëchipa 'ikën.

⁶ Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikëkama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsóti kuani, aín xukén Jacob abë ënanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷ usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun ñuinakaman piti pasto sënénma me 'iakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikiani kuankë Seír kakë anu tsóti bërúakëxa.

⁹ Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënëokama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaitiokëkama axa bashi ami kikiani kuankë me Seír kakë anu tsókë a unikama 'iakëxa. ¹⁰ Ënëx ka Esaúnën bëchikënën anëkama 'ikën: Elifaz Adánën tuá Esaúnën ami 'akë; 'imainun Reuel Basematnën tuá Esaúnën ami bakë bëchipakë 'iakëxa. ¹¹ Ënë kamax ka Elifaznën bëchikëkama 'iakëxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹² Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkë Timná kakin anëké 'iakëxa; an ka achúshi tuá 'axuntankëxun Amalec kakin anëakëxa. Ënë kamax ka Esaúnën aín xanu Adá ami bakë bëchipa aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹³ Ënë kamaxribi ka Reuelnën bakë bëchikëkama 'iakëxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ënë kamaxribi Basemat Esaúnën xanuitsi aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹⁴ Oholibamá axribi ka Esaúnën xanu itsiribi 'iakëxa, usa 'ain ka amiribi bakë bëchiakëxa, aín anë ka ënëkama 'iakëxa Jeús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bëchikë 'imainun Sibón aín baba 'iakëxa.

¹⁵ Ënë kamax ka Esaúnën rëbúnki axa 'apu 'ia a 'ikën: Akamax ka Esaúnën bakë bëchikë apan Elifaz aín rëkuén bëchikë 'iakëxa, a 'apukamax ka 'ikë Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶ Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ënë kamax ka

Elefahnën aintsikaman 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka ënë unikamax Adá aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁷ Ënëx ka Esaúnën bëchikë Reuel aín bakë bëchikëkama axa 'apu 'ia a 'ikën, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ënë kamax ka Reuelnën aintsikama 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Esaúnën xanu Basemat aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁸ Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánën bëchikë xanua Esaúnën bia aín tuakamaxribi aín aintsikaman 'apu 'iakëxa, Jeús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹ Ënë unikamax ka Esaú 'ikëbia Edom kakë aín rëbúnkikaman 'apu 'iakëxa.

²⁰ Ënë unikamaxribi ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹ Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúnki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²² Ënë kamax ka Lotánnën bëchikëkama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánnën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³ Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ ënë kamaxribi ka Sibónnën bakë bëchikëkama 'iakëxa. Aía a 'imainun Aná, Aná ënën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíra shióbukë mërakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bërúankin. ²⁵ Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶ Ënë kamax ka Disónnën bëchikëkama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷ Ënë kamaxribi ka Ésernën bakë bëchikëkama 'iakëxa Billhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸ Ënëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹ Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰ Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unaira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹ Ënë unikamax ka Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, israel unikamaxa atun 'apunu 'isama pain 'ain. ³² Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu

'apu 'iakëxa aín ëmax ka Dinhaba kakin anëké 'iakëxa. ³³ Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribi 'apu Bosrá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aíshbi ñukë 'ain Husam ax 'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵ Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë ëma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Samlá axribi a ëmanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁷ Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Saúl axribi 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë ëma baka kuëbí anu 'ikë uni 'iakëxa. ³⁸ Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribi 'apu 'iakëxa. ³⁹ 'Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribi 'apu 'iakëxa, aín ëmax ka Pau kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakëxa. ⁴⁰ Ënë unikamax ka Esaúnën aintsin rëbúnki aín anëkama 'ikën, 'imainun anua tsóa aín men anëkama 'iakëxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹ Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴² Quenaz, Temán, Míbsar, ⁴³ Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakëxa.

37

¹ Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsóti bërúakëxa. ² Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

José 'imainun aín xukéenkama 'ia ñuikë bana

Usa 'ain ka José ax bënë 'aish diecisiete baritiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama ain xukéantu, Billhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xanumia aín papan

bëchia akamabëtan bërúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukénkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³ Usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëëankëxa, aín xukénkama 'akësamaira okin, ax kani-akëkë 'ixun bëchikë kupin ka usakin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíira upíokin kuënëokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëëankëxa. ⁴ Aín papan atu 'akësamaira okin kuëënia 'unani ka aín xukén apankamax Josémi xuatemati nishi nutsi a istisama tani abëbi banatisama tankëxa.

⁵ Usakin aín xukénkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka aín xukénkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka atiaira xuatemati ami nishakëxa, ⁶ ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukénkama ësokin kakëxa:

—Ësokin kana namá mi ñuixumainun kamina kuakanti 'ain. ⁷ 'Ën kana ësokin namán nukamax kananuna achúshi naënu 'ian, anuxun kananuna trigo bimi nëakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka 'ën trigo nëakin bikë ax upiti nitsimëkë 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakëkë 'iaxa.

⁸ Ësokian ñuixunkëxun ka aín xukén apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuira 'ianan an nu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakiñ ain namákë ñuixunkëx ka atiaira ami xuatemati aín xukénkama nishakëxa.

⁹ Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amir-bishi namátëkënxun aín xukénkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ësokin kakëxa:

—¿'Ën kana namátëkënkín bari, 'uxë, mapai rabé 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkiá isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰ Ĕsokin ka Josénèn namátankëxun aín papa këñun aín xukéantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ësokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukénkamabë isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tëtúbuti 'ai kixun sinanin?

¹¹ Usa 'ain ka aín xukén apankama 'aisamairai ami xuatemati nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ënë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukénkaman José marua bana

¹² Achúshi nètèn ka Josénèn xukénkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari. ¹³ Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnèn aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuat, min xukénkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pími. Usa 'ain kamina anua isi kuantu 'ain.

Kakëxun ka Josénèn —Asábi ka kana isi kuantu 'ain — kixun kakëxa.

¹⁴ —Kakëxun ka Jacobnèn asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukénkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë kamina isi kuantu 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Ĕsokin kaxun ka Jacobnèn aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xuakëxa, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu bëbakëxa, ¹⁵ bëbax kuaníbi ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mërakin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

¹⁶ —'Ën xukénkama bari kana uban —kixun ka Josénèn kakëxa —. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'ë katima 'ain?

¹⁷ —Ënuax ka kuanxa Dotánnu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uni an kakëxa.

Kakëx ka José aín xukénkama bari Dotán kakë ëma 'urama anu kuankëxa. ¹⁸ Mërabëtsini aia 'urakëo isi ka aín xukénkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kiox kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kiox kikankëxa. ¹⁹ Uisa karanuna oti 'ain kiox ka bëtsibë bëtsibë ain xukénkama kanankëxa:

—¡Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! ²⁰ Kiox tsuákirui ka kananuna rëti 'ai kiox kanankëxa; rëtankëxun kananuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëx kananuna kiti 'ain, ñuina raékëman ka piäxa. Usakin 'atankëxun kananuna uisai kara aín namákë ax 'ia kixun isti 'ain.

²¹ Kia ka aín apän Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iémiti 'ikë kixun sinánkin aín xukénkama kakëxa:

—Kananuna rëtima 'ain. ²² Kananuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kananuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ënu nipati 'ain, usa 'ixun kananuna nun xukén 'atima 'ain.

Ësokin ka Rubénnën Aín xukén José 'ati kuëenk-inma kakëxa, an ka aín papanubi ubantëkëntisa tankëxa; ²³ usaía aín xukénkama kikëbëbi ka José aín xukénkama anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukénkaman ñatanxun aín tari pañubianké a pëmikin biakëxa, ²⁴ bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

²⁵ Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Buküakëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'inínti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egipto menu maruti ubani kuani uakëxa. ²⁶ Usaia rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukénkama kakëxa:

—¡Añu ñu karana nun xukén rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukén bamakë unëti 'ain? ²⁷ Usakin 'akë 'imainun kananuna ismaelita

Génesis 37:28   113   Génesis 37:36

unikama rikuatsinkë ënë maruti 'ain, usa 'ain kananuna rëtima 'ain, ax ka nun xukén 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukénkama asábi ka kiox kanankëxa. ²⁸ Usakin kininu nipakë basimashika an ñumarukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bi-tankëxun, aín xukénkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egipto kakë menu buánkëxa.

²⁹ Usa 'ain ka Rubén ax aín xukén José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'aíma okëxa, 'aíma oika ratuti sinánkasmai nitéxëti bëríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. ³⁰ Masá nuitubakëxa anua aín xukénkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'ën bërí 'ati 'ain?

³¹ Usa 'ain ka Josénën xukénkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari pëmikë anun a shiakëxa; ³² usakin 'atankëxun ka aín papa ësokín kamiakëxa: Ënë kananuna mëran. Ënëx kara min bëchikë José aín tarima 'ikë kamina upíokin isti 'ain.

³³ Kakëxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakëxa: Ënëx ka 'ën bëchikënën tari 'ikën. Bëtsi ñuina raëkëman sapi ka piaxa. ³⁴ Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitéxëti 'itsaira iankëxa, aín bëchikë bamakësa sinani. ³⁵ Usaia aín papa uínbi manumisamai nitéxëkëbëtan ka aín bëchikë xanu 'imainu nukëbënë kaman uisoxun karana aín masá nuitukë a manumiti 'ain kixun sinánkëxa, 'aínbi ka an usokin kuëenmiti kuëenanma 'ikën; kuëenima ka aín bëchikënën rabanan 'itsaira ini kiakëxa: 'Ën sinánkë ënë nëtënux karana 'ëxribi 'ën bëchikë 'ikësaribiti ñutima 'ain, ñutankëx kana anua uni ñukë 'ikë anuax 'ëx abë mërananti 'ain.

³⁶ An ñu marukë madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa, buánxun ka sun-

tárunën kushi Potifar kakë a maruakëxa, ax ka Egiptonu 'ikë 'apu aín suntárunën kushi Capitán 'iakëxa.

38

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

¹ Usai 'itankëx ka Judá aín xukén kamanuax chikíakëxa, chikíkiyani kuatankëx ka achúshi uni Hirá kakë aín xubunu 'iakëxa, ax ka Adulam kakë ëma anu 'ikë uni 'iakëxa, ² kuantankëx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakë aín bëchikë 'unánkëxa, 'unántankëxun ka aín xanu 'iti biakëxa usakin bitankëx ka, ³ abë 'iakëxa, abë 'itankëxun ka aín xanu ami bëchiakëxa bëchixun ka Er kakin anëakëxa. ⁴ Usakin ami bëchixun ka amiribishi aín xanu ñuit-simitëkëankëxa: Usokin ñuitsimixun ka aín bëchikë a bakënia Onán kakin anëakëxa. ⁵ Usakin 'atankëxunbi ka amiribishi bëchitëkëankëxa, bëchixun ka Selá kakin anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë ëmanu 'ain.

⁶ Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸ Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan aínu kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukénan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukén apan ñukë 'ain rëbúnki 'iti 'ikën.

⁹ 'Aínbi ka Onánën tuá bakënkëkama ax ka 'ën bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin sinánkin ka aín xukénan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nëtokë ñu ëmainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukén ñukë axa a kupín aín rëbúnkiñu 'iti kuëanma 'ikën.

¹⁰ Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuankëxa.

¹¹ Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuantu 'ain, anuxun kamina 'ën bëchikë Selá kanitamainun kaini kuantu 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukénkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹² Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakë ëma anuxuan carnero rani tëakin mëniokë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa.

¹³ Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai kuankë kuakëxa, ¹⁴ usai a ëmanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamëkë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo chupan bëpamëti unin 'unántimaisa kiox 'itankëx, anun Enaim kakë ëmanu atsínti anu tsóakëxa, ax ka anun Timnat kakë ëmanu kuantu bai anu 'iakëxa. Usa 'ain ka ësokin sinánkëxa Selá ax ka bërí kanikë 'aish cha 'ikën, 'aínbi kana abë biranankëma pain 'ai kixun ka sinánkëxa.

¹⁵ Usaia anu aín chupan bëpamëax tsókë iskin ka Judánën sinánkëxa ax isa achúshi xanu bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë a 'ikë kixun. ¹⁶ Usai 'ikë ukinbi mërai ka Judá anúan ukë bai a ëni amo nirakëti abë banakëxa, banakinbi ka 'unánma 'ikën ax ka aín bëchikënen kasunankë xanu aín piaka a 'ikë kixun 'unánima abë banakin ka kakëxa:

—¿'Ëbë kaina 'itima 'ain? Kixuan kakëxun ka xanunribi ñukákin kakëxa:

—¿Añu ñu kaina 'ëbë 'inuxun min 'ë 'inánti 'ain? Èsokin ka xanunribi kakëxa.

¹⁷ —'Ën kana mi bëmiti 'ain 'ën 'arakakë carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánën kakëxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakëxa—, 'aínbi kamina añu ñuñu kaina 'ai a pain 'ë 'inánbianti 'ain, minmi 'ë kakë a 'ë bëmi kuanxun.

¹⁸ —¿Añu ñu mi ënxunti kaina kuëënin? —kixun ka Judánën ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka min tēñuti 'imainun anúnmi 'unánti orakakë a 'imainun min tuinkë tsati akamina 'ë ënxunti

'ai —kixun xanun kakëxa. Usai abë banatankëxun a ñukákëkama 'inántankëx ka abë uxakëxa, usai abë 'ixun ka Judánën aín bëchikënën kasunankë xanu tuuókëxa. ¹⁹ Usai abë 'ikiani kuanxun ka Tamarnën anúan rakuanan bëpamëké a bianan xanu raëmëkën pañuti chupa pëxuan nanbiankë a pañutëkéankëxa.

²⁰ Usai 'ikë basiramashi ka Judánën aín 'unánkë uni adulamita akëñun aín cabranën tuá achúshi xuakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naënxankë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'aíma okëxa.

²¹ Anu bëbaxun 'aíma okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa: —¿Unu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë ëmanu kuanti bai 'ipitiu tsókë 'isonkë ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ënu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'aíma 'ixanxa —kixun atun kakëxa. ²² Ësakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantëankëxa kuanxun ka kakëxa:

—'Ëmi a ñuikin kakë xanu a kana mërakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuisa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'aíma 'ixanxa kixun 'ë kaxa.

²³ Ësakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'ën 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'ëmi kuaítima kupí ka 'ën ñu kamabë bërúti 'ikën, 'ën këmëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mërakima 'inankëma 'ain.

²⁴ Usai ax 'ikë rabë 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iaxa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—¿Bitankëxun kamina a xanu nénkanti 'ain!

²⁵ 'Aínbi ka unikaman chikinbëtsinki bëkëxunbi ka xanun aín kuku ësokin kamiakëxa: Ënë ñukama 'ibu an ka 'ë tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara ënë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati ënëx 'ikë kixun 'unánti 'ain. ²⁶ Kiaxa kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni

kiakëxa: An upíokin 'akëbëtanbi kana 'ën 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'ën bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka únsaranbi abë 'itëkëanma 'ikën.

²⁷ Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nëtë 'ikëbë rabé tuá naachikiakëxa. ²⁸ Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín mëkën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxëanën mëtëkërë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa: Ènëx pain ka bakënti 'ikën. ²⁹ Usakin 'akëxun ka a tuakën aín mëkën atsímitëkëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukén apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachikimikë xanun Fares kakin anëtankëxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰ Usai 'ian ka aín xukén ñuman panshianën mëtëkërë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

39

José 'imainun Potifarnën xanu 'ia

¹ An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bërúankë aín kushiribi 'iakëxa. ² Usai an ñu mëëmikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bërúankin 'akiankëxa. ³ 'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëía ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëëkë ñukamax upí 'iakëxa. ⁴ Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bërúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bërúanun kixun ami ëankëxa. ⁵ Anúan Potifarnën José aín xubu 'imainun aín ñukama bërúanun ënkë nëtëkaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë kamabi upí 'inun. ⁶ Usakin ami ënkëxuan Josénën aín ñukama bërúankëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bërúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamíax upíira uni 'iakëxa, ⁷ usa iskin ka basikëbëtan anua tèkë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëëankëxa, kuëënkin ka achúshi nètën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Èbë kamina 'iti 'ain kixun. ⁸ Kakëxunbi ka kuëënkima Josénën ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min bënëen ka kamabi aín ñukama 'ëmi ëanxa, usa 'ain ka 'ëx ënu 'ain, aín ñukamami sinántima 'ikën. ⁹ Ènë xubunu ka 'ësaribi uni 'aíma 'ikën; usa 'ain ka 'ën ñu mëëxunkë unin a ñu kamina 'atima 'ain kixun kakëma 'ikën, mix kamina 'ain xanu 'ain; ¿usa 'ain karana 'ëx 'atima ñuira 'ai Nukën 'Ibu Diosmi 'uchati 'ain?

¹⁰ Kamabi nètën ubíokin anun kuëënkin abë 'inun kanan a rapasua 'inun kakëxunbi ka Josénën kuaisama tankëxa. ¹¹ 'Aínbi ka achúshi nètën José xubunu 'ikë ñu mëëti 'ai anua uixi 'aíma 'ain atsíankëxa, ¹² 'aínbi ka atsíniabi xanuxun aín chupa bikin kakëxa:

—'Èbë kamina 'iti 'ain kixun.

Usakin kakian aín chupan bikëx ratuti abákiani chikíkin ka aín chupa xanun mëkënubi ëbuiankëxa. ¹³ Usai 'ikin timabiani chikíkin aín mëkënubi aín chupa ëbiani chikíkëbëtan ka ¹⁴ aín xubunu 'ikë an ñu mëëxunkë unikama kuënkëenkin kakëxa:

—Ka kuat, 'ën bënëen ka ënë hebreo uni achúshi ñu mëënun kixun bëaxa usa 'aíshbi ka bërí 'ëmi kwaitisatania. Usa 'aish ka 'ëx mëu 'ain 'ëbë 'ikatsikiax atsíanxa atsínkin bikëx kana 'ëx munuma kuënkëan, ¹⁵ usai 'ëx munuma kuënkënia küati ratuti chikiti abákin, ka aín chupa 'ënu ëbianxa.

¹⁶ Usai 'itankëxun ka Josénën chupa upíokin nankëxa, an ñumëmikë 'ain bënë aín xubunu 'utamainun. ¹⁷ Usaia 'ikë basimashi ka xubunu aín bënë bëbakëxa, bëbaia ka aín xanun ami manánkin kakëxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mëënun békë ax ka 'ëx anu 'ikënu 'ëbë 'ikatsikiax atsíanxa, ¹⁸ atsínkëbë 'ëx munuma kuënkënia küati ratuti chikíkin ka aín chupa ënu ëbiani

abáxa. ¹⁹ Ĕsokin ka min ñu mëëmikë unin 'ë 'aia, Ĕsokian aín xanun kakëxun kuati ka Josénën ñu mëëxunkë uni asérabi usai ikëxa sinani 'itsaira ami nishakëxa, ²⁰ usai xuamati ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárúkama kakëxa, kakëxun bixun ka anua 'apun uni sipuakë anu sipuakëxa. ²¹ Usakin José sipuakë 'aínbi ka Nukën 'Ibu abë 'ixun bërúankin 'akiankëxa, 'akinkëx ka upí nuituñu 'iakëxa, usa 'ikë ka an sipu bërúankë aín kushi an 'unánkëxa, ²² usa 'unánxun ka José abëa sipunu 'ikë unikama bërúanun kixun anëakëxa. Anëkëxun ka Josénën kamabi ñu anu 'ikë a 'anun ñunuakëxa, ²³ usakin 'amainun an sipu bërúankë aín kushi an Josénën 'akë ñukama isama 'ikën, usakin ka Nukën 'Ibun 'akinkëxun aín ñu mëëtikama upíokin 'akëxa.

40

Josénën uni rabé aín namákë ñuixuan bana

¹ Usai 'itankëxa basikëbë ka an uvas baka xëati Egipto menu 'ikë 'apu 'inánkë a 'imainun an pán 'akë uni aín kushi rabé axribi, an ñu mëëxunkë 'apu Egiptonu 'ikë ami 'atimati banai ami 'uchakëxa. ² Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikë 'apu ax a uni rabé ami 'aisamairai nishkin an 'ain xëati iskë aín kushi 'imainun an pán 'akë iskë aín kushi kuëntankëxun, ³ anua suntárúkaman kushi 'ikë capitán 'ain xubunua 'ikë sipu anu a rabébi xuakëxa, ax ka anua José sipuakë anubi 'iakëxa. ⁴ Usa 'ain ka suntárunën kushi capitánën an bërúanun kixun José 'inánkëxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkë unikaman kushirabé 'iakëxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakë 'iakëxa.

⁵ Achúshi imé ka sipunu 'ikë uni rabëtan namákëxa, an uvas baka 'apu xëati 'inánkë 'imainun ka an 'apu pán 'inánkë aín kushi a rabëxun namákëxa, a namákënëx ka achúshi achúshinëx usaía 'itiñu 'iakëxa. ⁶ Usa 'ain ka José

pëkaran sipunu 'ikë unikama isi uakëxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókë a rabé mërakëxa; ⁷ usa iskin ka ñukákëxa;

—¿Uisakatsi kaina bërí masá nuitukë bëmánanshi 'ain?

⁸—Nu rabéxun kananuna ënë imé ësokin namán, 'aínbi ka uisakin namákë kara ax 'ikë kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikën kakëxun ka Josénën.

—¿Diosan kara uisakin namákë kara min namákë ax 'ikë kixun mi ñuixuntima 'ik? —Kixun atu kakëxa katankëxun ka Josénën—. 'Ë kamina min namákëkama ñuixunti 'ai kixun kakëxa.

⁹Usakin kakëxun ka an 'apu aín xëati 'inankë aín kushi an pain aín namákë ñuixunkin José ësokin kakëxa:

—'Ën kana namákin uvas i achúshi isan, ¹⁰ ax ka rabé 'imainun achúshi pëñanñu 'iaxa. 'Imainun ka uvas i ax kotankëx uábuaxa, usai 'itankëx ka aín uábukë ax aín tëxkanñu 'inun uvas 'itankëx pëkëaxa. ¹¹ Usai 'ian kana 'ën 'apun ami xëakë xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakëxun kana xampamibi 'ënbi buánxun 'apu aín mékënnubi 'inan. ¹² Ësokian ñuixunkëxun ka Josénën kakëxa:

—Min namákë ax ka ësa 'ikën: rabé 'imainun achúshi i pëñanmi namákë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë ñui kikë 'ikën, ¹³ usa 'ain ka ënuax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apun minmi an kuëenkëma ñu 'axunkë a istankëxun amiribishi min ñu mëëtinu mi nantëkënti 'ikën, usakin 'akëxun kamina min 'asábiokin 'apu xampami aín xëati 'inánkë abi 'atëkënti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina mia usokëxun min 'ëmiribi sinánti 'ain, sinánkin kamina 'apu faraón 'ëribia ënua chikínun kati 'ain. ¿Usa 'ain kamina 'ëribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵ 'Ëx kana mékama bëtsinkin hebreo unikama anu 'ikë menua bëa 'ain. Usa 'aish kana 'ëx ñu 'atima 'akëma 'aish sipunu 'iti kuëënima.

¹⁶ Ĕsokian Josénèn 'upiokin ñuixunia kuakin an pán 'aké aín kushi anribi 'ënribi kana Ĕsokin namá kixun kakëxa:

—'Ĕnribi kana Ĕsokin namákin rabé 'imainun achúshi tasá pán uxua 'ën maxkánu nankë isi pëkian. ¹⁷ Manámia 'ikë tasánua 'ikë pán ax ka batokin mëskukin 'aké ax ka faraónan 'iaxa, aínbi ka ñuina pëchiñukaman tasá 'ën maxkánua 'ikë a piaxa. ¹⁸ Usakin kakëxun ka Josénèn kakëxa:

—Minmi namákë ax ka Ĕsa 'ikën: rabé 'imainun achúshi tasámi namákë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikën, ¹⁹ usa 'ain ka Ĕnuax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apu faraónèn minmi an kuëenkëma ñu 'aké isti 'ikën, istankëxun ka achúshi inu mi bëntanun 'amiti 'ikën, usakin bëntania ka xëtëkaman min nami piti 'ikën.

²⁰ Usai 'ikë rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka 'apu faraónèn anúan aín titan tuá nëtë 'ikëbëtan achúshi fiesta chaiira 'akëxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakëxa. Usakin kamikëxa aín kushibu timëan ka 'apu faraónèn an xëati 'inánkë unikaman kushi 'imainun an pán 'akë unikaman kushi sipunua binun xuakëxa. ²¹ Xukëxun bitsínkin bëia ka an aín xëati 'inánkë unikaman kushi aín ñu mëëtinubi bëráma 'akësabi okin nantëkéanan ka faraónèn aín xëati 'inántëkënun anubi nankëxa; ²² 'aínbi ka an pán 'aké aín kushi aribi Josénëan aín namákë ñuixunkësabi okin inu bëntanxun tëtëskanun 'amiakëxa. ²³ Usakin aín namákë ñuixunkëxbi ka an 'apu 'ain xëati 'inánkë uni ax Josémi sinanima ami manúakëxa.

41

Josénèn 'apu faraónèn namákëkama ñuixua bana

¹ Usa 'ain ka rabé baritia inúkëbëtan. Achúshi imé faraónèn, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pëkiakëxa, ² usakian an namákin iskëxbi ka baka mëüküax, mapai achúshi 'imainun rabé vaca 'upíira 'imainun xuairabu

ax chikítankëxun basi xo chaxkébu a 'ukëmëuxun pia isan. ³ Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atima 'aish chumínkëkama mapai 'imainun rabé vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëtëruí nirakëakëxa. ⁴ Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkëkama an mapai 'imainun rabé vaca upíirabu 'imainun xubabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratúkuatsianx bësuakëxa, ⁵ 'aínbi ka amiribishi 'uxtékëankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istékëankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabé aín bimi upíirabu 'aish koia isakëxa. ⁶ Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax békikin suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷ akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabé bimi upíirabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸ 'Aínbi ka a pékaran anun masánuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónën usakian namákëkama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbi ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹ Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bërí kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰ Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ënëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹ Achúshi imé kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'ënanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹² Èsokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an suntárunën kushi ñu mëëxunkëribi

anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³ ¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iaxa! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëétinu atsímáinun ka bëtsi aribi inu bëntanxun tëtsekamiaxa.

¹⁴ Usokian ñuixunkëxun ka faraónën José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamiakëxa. Usakian kamikë ka Josénën mëníokakin aín bu tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa.

¹⁵ Usaia bëbakë ka faraónën kakëxa:

—'Ën kana ësokín namán 'aínbi ka an 'ën namákë 'ë ñuixunti 'aíma 'ikën, usa 'aínbi kana 'ën kuan, mín isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'aín kaina mín 'ën namákë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁶ Kakëxunbi ka Josénën —ax ka 'ënbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

¹⁷ Usokian kakëxun ka 'apu faraónën José katëkëankëxa:

—'Ën namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, ¹⁸ usakin 'ën nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabé vaca upíira 'aish, xuairabu an basi xochakëbu a mëuxun pia isan. ¹⁹ Usakian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküaxa. ¡Uinsaranbi kana 'ën usa vaca 'atima Egipto me ënua iskëma 'ain! ²⁰ Ënë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikíkë mapai rabé 'imainun rabé vaca upíirabukama a eaxa; ²¹ 'aínbi ka usakin eaxi uínbi 'unántisama 'iaxa, usa 'aish ka bëráma 'ikësabi chumínkëira 'iaxa.

Usokín namati kana bësuan, ²² 'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upíirabu koia isan. ²³ Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabé trigo bimi ami bari urukë amiax bëkikin suñun 'akëx bëküax chushi ësikikë 'ianan nëmëkë

koaxa. ²⁴ A trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa an ka mapai 'imainun rabé trigo bimi upírabu a piaxa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun ñuixuan, 'ainbi ka atu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵ Usakian kakëxun ka faraón Josénën kakëxa:

—Minmi 'apu 'ixun rabéokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa taniã añu kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶ Mapai achúshi 'imainun rabé vacakama upírabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi upírabu ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën.

²⁷ Mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'imainun 'atima axa bëtsi kaxú chikíkë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa amiaxa bari urukë amiax bëkikian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸ 'Ën mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiaxa.

²⁹ Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabé baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën, ³⁰ usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka uínbi Egipto menu ka 'aisamaira piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹ Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákëa kokë bëráma iása 'itima 'iti 'ikën. ³² 'Ën 'apu minmi rabé okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'aia, usa 'ain ka ënuax basimashi 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain sapí kamina 'ën sinánkëxun basikinmaishi uni achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an ënë Egipto menu 'ikë unikama an bërúankin isti anëti 'ain. ³⁴ Mix 'apu

'ixun kamina ësokin 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuankian unin 'apákë trigo bimi bikë ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukú-mashi biti 'ikën, bikin ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵ Usa 'ain kamina min kati 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabé baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën, ax ka usokin kamabi ëmakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni ëmanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶ Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me ënu tsókë unikamax.

José Egipto menu 'apu ía bana

³⁷ Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸ usaía kia ka faraónën aín unikama ësokin kakëxa:

—¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ësaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mërati 'ain? ³⁹ Èsai kitankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'aíma 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina ënë ñukama 'unanin. ⁴⁰ Èsokin katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina ënë menu 'ikë unikaman min kakësokin 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Èx kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti 'ain. ⁴¹ Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu 'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. Èsokin kakinshi ka, ⁴² faraónën 'apu 'ixuan mëñukë a ëchikinshi aín mëñusuti bitankëxun Josénën mëkënu mëñumiakëxa. Usakin mëñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíra upí a pañumianan aín tëuti kuri 'akë a

tëñumiakëxa. ⁴³ Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë caballonën nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bërí ka kamabi unix aín bëmánanuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuantí bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénëx kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴ Usakin 'atankëxun ka faraónën kakëxa:

—'Ëx kana 'apu 'ain, usa 'aínbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain aínu ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵ Usa 'ain ka 'apu faraónën bëtsiokin anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenat-panéah kakín anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potifera kakë Sacerdotenën bëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶ Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta baritiañu 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax chikí-tankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiñu 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸ usa 'ikë ka Josénën ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabé baritia sënëmikin timënun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë ëmanua anu bukúnti 'akë anubia trigo bukunun 'amiakëxa. ⁴⁹ Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi parúmpapa kuëbínua masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰ Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima bari-tia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabéokin bëchikë 'iakëxa. ⁵¹ A paian bëchikë aín rëkuén bëchikë a ka Manasés kakín anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan tëmëra-iabi 'ë manumiaxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi

manunun 'ë 'imiäxa.” ⁵² Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anëäkëxa, anëtankëx ka kiäkëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka anuax 'ëx tëmërakë me ënuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sënëankëxa, ⁵⁴ usaía 'ikëbë ka José kikësabi oi mapai 'imainun rabé baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi añu ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Usaia raíri mekamanu 'imainun ka, Egipto menushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵ usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'aíma 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuanxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuantí 'ain, kuanxun kamina añu 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶ Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'aíma 'ain Josénën anua trigo bukunkékama xéókanun kixun kakëxuan xéókakëbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nëtën numi chaiira 'ain a piti 'aíma 'iakëxa. ⁵⁷ Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'aíma 'ain Egipto menua José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a piti 'aíma 'ain uakëxa.

42

Josénën xukénkama Egipto menu kuan

¹ Usa 'ain ka Jacobnën Egipto menu ka trigo äxa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín bëchikékama kakëxa: ¿Añu kaina anuxun mitsúxbi bëtsibë bëtsibë isanankin 'akanin? ² Èsokin ka 'ë kakanxa Egipto menu kaisa trigo äxa. Usa 'ain kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo marui kuantí 'ain, a píínu nukamax bukunun.

³ Èsokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai rabé Josénën xukénkama trigo marui kuankëxa; ⁴ 'aínbi ka

Jacobjän aín bëchikë Benjamín, Josénën xukén a atubë kuantanun xuama 'ikën, anu kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin. ⁵ Usa 'ain ka Jacobjän bëchikë kamax anribia trigo marui kuankë unikamabë kuankëxa. A nëtë kaman ka kamabi Canaán menu a piti ñu 'aíma ain numi chaira 'iakëxa.

⁶ Usaia 'imainun ka José ax Egipto menu 'apu 'ain, unikama trigo maruti anëké 'iakëxa. Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa. Marukëbëbi ka aín xukén kamaxribi ami bëbai nirakëti aín bëmánanën me tikai rantinpuruni tsóbuakëxa. ⁷ Usai anu nukutia iskin ka Josénën ëné unikamax ka 'ën xukén 'ikë kixun 'unánkëxa; 'unánkinbi ka, atu 'unánkëmasa 'ixun, munuma banakin atu ñukákin kakëxa:

—¡Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kananuna Canaán menuax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸ 'Aínbi ka an 'unánkëxunbi aín xukénkaman José 'unánma 'ikën. ⁹ Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukénkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utunanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ëné ëma 'ikë kixun isi ukan.

¹⁰ —Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa—. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan.

¹¹ Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹² —Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa—.

Mitsux kamina këmë kuatsini 'utunanishi uan. ¹³ Usakian kakëxunbi ka atun katëkéankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabé 'imainun rabé xukén 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán

kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukén 'anáka itsi nun papabë bëruaxa 'imainun ka nun xukén 'anákaира ax nubëma 'ikën. ¹⁴ Ësokian kakëxun ka Josénën amiribishi katëkëankëxa:

—jKana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ënë me 'ikë kixun 'utuanan añu kara ënu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵ usa 'ain kana 'ën mitsu ësokin tanin: 'Ënbi kana 'apu faraónën anën mitsu kain ënuax kamina min xukën 'anákaира ax pain utamainun úxbi chikítima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain ka mikama achúshinën a bitsi kuantu 'ikën. A bitsia kuantamainun ka raírinëx sipuakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kikë ënëx kara aséرابи 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kikë aséرابима 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Ësakin kana faraónën anën mitsu kain.

¹⁷ Ësokin pain katankëxun ka rabé 'imainun achúshi nëtë Josénën atu sipuakëxa, ¹⁸ usakin sipuaxunbi ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—'Ëx kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: ¹⁹ usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bërúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuantu 'ain.

²⁰ Kuantankëxun kamina min xukén 'anáka 'ë bëxúnti 'ain, a békëbëtan kana aséرابи kamina mitsux këmëkëma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain kamina mikamax bamakë 'iti 'ain. Usaia kikëbë ka usa ka 'iti 'ikë kiox kikankëxa, ²¹ 'ainbi ka atúxbi bëtsibë bëtsibë kanankëxa:

—Aséرابи kananuna nun xukénbë 'atimonankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa tëmëraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi bërí tëmërain. ²² 'Imainun ka Rubénën kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakën nun xukén 'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi kamina mitsun

kuakanma 'ain, usa 'ain sapika nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

²³ Usai atux kia Josénën kuatiabika 'unánma 'ikën, ax ka bêtsían usai ka kia kixun kamainun banakëxa. ²⁴ Usakin aín xukénkama kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utékénkin ka atu kakin, amo nitsinakin Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. ²⁵ Usokin 'amitankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuokin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiribi atun pisha 'ukëmëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti 'ain, 'anan kamina kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánti 'ain. Ësokian Josénën kakëxun ka an kakësabiokin aín unika-man 'akëxa.

²⁶ Usakian pishanu purukin trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷ Usai anuax kuanbaiti ka ñantánbukëbë anua imé uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshinën pain aín pisha asno piminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukinbi ka, aín kuríki pishanu bërakankin 'arukë mërakëxa. ²⁸ Usakin mërai ratúkin ka aín xukén achúshinën raíri kakëxa:

—¡Ka kuat, 'ën kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'Ën pishanubi ka 'ën kuríki 'ikën! Ësakian bêtsin kakëx ka raírinëx ratuti bërëi 'itsaira rakuéti a xukén kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ësai 'iti nu sinánxukin ësokin nu ax?

²⁹ Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkin kakëxa, a ëmanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin nux isanuna këmëkianxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰ —A ëmanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmë kuatsini ënë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukan. ³¹ Usai kiabi kananuna ësokin kan nux kananuna uni mënin sinánñuishi, 'ain usa

'aish kananuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³² katankëxun kananuna ësokinribi kan nux kananuna achúshi papañushi mapai rabé 'imainun rabé xukén 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka nun papabë Canaán menu bëruaxa kixun kananuna kan. ³³ Èsakin kakëxun ka an nukama kaxa: Bërí kuni kana asérabi kaina mikamax upisininñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa 'ain kamina min xukén achúshi 'ënu ëbianti 'ain ëbiantin kamina trigo 'itsamashi min aintsikama buánxunti aín, ³⁴ 'aínbi kamina min xukén 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sínánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukén 'anáka axa upí 'inun ënti 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵ Usa 'ain ka atun ëmanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakinbi Josénën xukén atun kuríki a 'ukëmëuküa pisha chukúmaratsunua mërakëxa, achúshi achúshi atun pishanua. Usokin pisha chukúmaratsunua kuríki mërai ka a xukénkamaxbi aín papabëbi ratúkankëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Jacobnën kakëxa:

—Mitsun kamina bëchikëñuma 'ë 'imin. José ka nubëma 'ikën, 'ianan ka Simeónëxribi ka nubëma 'ikën, ¡'imainun kamina Benjamínribi 'ë bërí ëmibiankasin kin! ¡Èsakin 'akin kamina 'ë bëchikëñuma ënkanin! ³⁷ Usaia kia ka Rubénnën aín papa kakëxa:

—'Ën bërúanun kamina Benjamín 'ën mëkënu ënti 'ain usa 'ain kana 'ënbi mi bëxuntëkënti 'ain. Bëxunkëxuma kamina, 'ën bëchikë rabé ënë 'ati 'ain. ³⁸ Usai kiabi ka Jacobnën aín bëchikë kakëxa:

—'Ën bëchikë aín 'anáka ënë 'ikëbi kana mitsukëñun xutima. Aín xukén José ka ñuakëxa usa 'ain ka aratsushi tikiaxa. Mitsubë kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikëbë

kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakë 'iti 'ain 'ëx kaniakëkë 'aish 'itsaira masá nuituti ñukëbë.

43

Aín xukén kaman Benjamín Egipto menu buan

¹ Usa 'ain ka nëtëkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakëxa, ² usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë kamabëtan Egipto menua buánkë trigo a pikëx këñúkëbëtan aín bëchikëkama kakëxa:

—Amiribishi kuantankëxun kamina trigo chukúmasi marutëkëni kuantu 'ain.

³ 'Aínbi ka Judánën kakëxa:

—Asérabi ka anu 'ikë unin an nukama kaxa: Min xukén 'anáka bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain. ⁴ Usa 'ain kananuna min nubë, kuantanun xukëbë trigo maruikuanti 'ain; ⁵ 'aínbi kananuna minmi nubë kuantanun xukëbëma kuaniman. A unin ka nu asérabi kaxa: Min xukén 'anáka a bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain.

⁶ Èsokian katëkënkëxun ka Jacobnën kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina 'ë 'itsaira 'aisama on? ¿Uisati kaina nun xukén 'anáka ka anu 'ikë kixun a uni kan?

⁷ Kakëxunbi ka atun katëkëankëxa:

—A unin ka uisa unikaraisanuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun aintsi 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: ¿Min papa kara ñukëma pain tsótax? ¿Min xukén itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákësabi okin an kakë banakama kan. ¿Uisaxun karanuna min xukén 'anáka kamina bëti 'ain kixun kakëxun 'unánkë 'itsían?

⁸ Usa 'ain ka Judánën aín papa Jacob kakëxa:

—Nux upitax tsóti kuëenkin kamina nun xukén 'anáka 'ën bërúanun xuti 'ain, xukëbë kananuna bëríbi kuantu 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bëchikë kamaribi ñutima 'ikën. ⁹ 'Ën kana a tuá bërúanti 'ain; 'ë kamina axa uisai kara 'ikëbëtan kati 'ain. 'Ën a tuá bëtëkënimama kana anun tsókë nëtëkaman 'ëx min

'uchokë 'iti 'ain. ¹⁰ Ēnuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabëti kuantankëx ukë 'itsían.

¹¹ Usa 'ain ka aín papan ësokín kakëxa:

—Anun nun ënëñu mëníoti bëtsi ñu ka 'aíma 'ikën, usa 'ain kamina ësokín 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain. Ēnë menuxun uniokë ñu upíira: bál samo kakë sanuira chukúma 'imainun buna rëpa chukúmashi 'imainun ro tsëpasa 'imainun i baka 'akë ro akëñun ro ua upíira nun menua 'ikë aríbi buánti 'ain. ¹² Buánkin kamina nëtë itsínmi buánkë usamaira kuríki këxtuira buántankëxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankëxunbia 'inantëkënsamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aríbi 'inánti 'ain. ¹³ ¡Usa 'ain kamina! min xukén 'anáka bibiakin buántankëxun a uni istékëni kuankanti 'ain. ¹⁴ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukén sipunu 'ikë a ënun sinánmikin Benjamín utékënun upíokin sinánmiti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën bëchikëkama nëtékëbë, bëchikëñuma 'ëx 'iti 'ain.

¹⁵ Usakian Jacobnën kakëxun ka aín bëchikëkaman anu 'ikë 'apu 'inaishiti kuantí ñukama bianan, pishami kuríki këxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankëxa. Kuantankëx ka anua José 'ikë anu bëbakëxa, ¹⁶ usaía bëbaia ka Josénën Benjamín atubëa kuankë isakëxa, iskin ka an aín xubu bërúankë uni a kakëxa:

—Ēnë unikama kamina 'ën xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rëtankëxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukëbëtan bërí 'ëbëtan piti 'ikën.

¹⁷ Ēsakian kakëxun ka aín ñu bërúankë unin aín kushin Josénën kakësabiokin anbi aín xubunu atu buánkëxa,

¹⁸ 'aínbi ka Josénën xubunuax ratuti kánani kikankëxa:

—¡Ēnëx ka këmëkin nu békë 'ikën! Bëtsi nëtën trigo marukin 'inankëxunbia nu 'inantëkënkë kuríki a kupín sapika nu bëxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun

xukima tëmëramianan kupímashi nukamabi ñu mëëmiti 'ikën, nun ñuinakama këñunbi.

¹⁹ Usa 'ain ka nukuti aín xubu xëputi 'urama oí a rapasu kuani nirakëkin an ñu bërúankë uni abë banakin. ²⁰ Atun kakëxa:

—¡Uisati, kara Nukën 'Ibu! Bëtsi nëtën kananuna asérabi trigo marui uan, ²¹ 'aínbi kananuna ënuax kuantankëx anu nu imé uxti anu nukuxun nun pisha rëchurupakinbi, kananuna pisha bërakankin achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukë mëran, a kuríki ka kamabi 'iaxa. A kananuna bërí 'inántëkënti bëan, ²² bëanan kananuna nun kuríkiribi anun trigo maruti bëtëkëan. 'Aínbi kananuna uin kara a painun 'inánkë kuríki nun pishakamanu 'arutëkëanxa kixun 'unánkëma 'ain. ²³ Kakëxun ka an ñu bërúankë unin atu kakëxa:

—Kamina 'itsaira rakuékantima 'ain. Mitsun Dios min papabëtan rabikë an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukë 'iti 'ikën, 'ën kana anúnmi trigo kupiókë kuríki a bian usa 'ain kamina 'iṣsaira rakuétima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuétima 'ain.

Esokin katankëxun ka an ñu bërúankë unin Simeón sipunua chikínbëtsinkin aín xukën kamanu bëakëxa; ²⁴ usakin 'axun ka atu kamabi Josénën xubu 'ukëmëu ubankëxa, uantankëxun ka anúan tachukati 'umpax 'inántankëxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkëxa. ²⁵ Usa 'ain ka a 'inainshiti békë ñukama mëníokin, José ka bari maníkëbë atubëtan pi uti 'ikë kixun 'unánxun kaíankëxa.

²⁶ Usakian kainkëxa aín xubunu bëbaia ka atúan 'inainshitia uankë ñukama a 'inánkëxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bëmánan memi bëtiki tsóbuakëxa. ²⁷ Usai 'ia iskin ka Josénën atu uisa karaisa kixun ñukákëxa ñukátankëxun ka ësokinribi kakëxa:

—¿Uisa kara min papa, a ñuikinmi 'ë kakë kaniakëkë ax 'ik? ¿Kara bëríbi tsótax? ²⁸ Kixuan ñukákëx ka akama tëtúbuti aín chixunu sënën kuabuti ami 'ikin kakëxa:

—An mi ñu mëëxunti, nukaman papa ka anu 'ikën. Bëri bi ka tsótaxa.

²⁹ Usakian kakëxun a rapasunua israkinbi ka Josénën aín xukén Benjamín 'ain papan akëñun aín titami bëchia a mërakëxa mërai ka kiakëxa:

—¿Ënëx kara mitsun xukén 'anáka a ñuikinmi 'ë bëráma kakë a 'ik? ¿Nukén 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikën 'ën bakën! Ësakin kaíshi, ³⁰ ka José aín xukén isi 'itsaira kuëñibi aín inkë urukëbë tënëtisamaira tani. Bënëtishi abákiani kuanx anua 'ikë anu atsíanx iankëxa.

³¹ Usai intankëx sënëntankëx bëchukakiani kuani ka kiakëxa: ¿Aín piti kamina ënë kama mëtikati 'ain! ³² Usa 'ain ka an kakësabiokin an ñu 'axunkë unikaman José axa 'apu 'ikë abiribi mesanu aín piti nanxuanan aín xukénkama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkë egipcio unikama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa atun ka hebreo unikamabëtan mëskuxun piama 'ikën.

³³ Usa 'ain ka Josénën aín xukén apankama 'anan Benjamín uinu kara tsóti 'ikë kixun kakëxa. Katankëxun ka aín xukénkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sënëonkin atu upíokin sënëínra 'itánun anu tsónun kakëxa usakian 'akëx ka sinánkasmai uisa kupín kara ësokín nu 'aia kias bëtsibë bëtsibë isanankëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Josénën an anuxun pikë mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukén Benjamín raíri 'inánkësamaira okín aín piti cha 'inánkëxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukénkamax pianan xëai 'itsaira kuëñankëxa.

44

Josénën manë xampa ñuikë bana

¹ Usakin 'atankëxun ka Josénën an ñu bërúankë aín kushi kakëxa:

—Ĕnĕ unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'itánun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bĕrakankin 'aruxunti 'ain. ² 'Anan kamina 'ĕn xampa manĕ uxua 'akĕ aribi aín xukĕn 'anákanĕn pisha bĕrakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokĕ kuríki akĕñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josĕnĕn 'amikĕxun ka an ñu bĕrúankĕ unikaman 'axuankĕxa.

³ Usai 'iónxa pĕkarakĕbĕ barin urukin pĕkabĕtsinkĕbĕtan ka Josĕnĕn an ñu mĕĕxunkĕ unikama kuantanua, aín xukĕnkama aín ñu mĕnífoti 'akinun kixun 'amiakĕxa 'amixun ka aín xukĕnkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakĕxa. ⁴ Usai kuania ĕma ĕbiani urakiankĕ 'aímabi ka Josĕnĕn an ñu 'axunkĕ uni kakĕxa axa kuankĕ unikama akamina nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akinkĕxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manĕ uxua 'akĕ xampa amia ⁵ 'ĕn ñu mĕĕxunkĕ unin xĕanan anun ñu tankĕ a mĕkaman? ¡Mitsun kamina 'atimakin 'an!

⁶ Ĕsakian kakĕx kuanxun ka an ñu bĕrúankĕ uni an nukúkin, usakian kakĕ bana abi ñuikin atu kakĕxa, ⁷ usakian kakĕxun ka atun kakĕxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? ¡juínsaranbi kananuna nun ĕsokin ñu 'akĕma 'ain! ⁸ Nux kananuna Canaán nĕtĕnuaxbi nun pishanua mĕrakĕ kuríki a 'inantĕkĕni uan. ¿Uisaxun karanuna manĕ xampa mĕkamanan kuri ami ñu mĕnxunkĕ unin xubunua mĕkamati 'ain? ⁹ ¡Usa 'ain sapi ka an mi ñu mĕĕxunti ĕnĕkama achúshinĕx bamakĕ 'iti 'ikĕn, uin pishanua kara manĕ xampa mĕraia a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mĕĕxunkĕ 'iti 'ain!

¹⁰ Usokian kakĕxun ka an José ñu mĕĕxunkĕ uni aín kushin atu kakĕxa:

—Mikamax kikĕsa ka 'iti 'ikĕn, 'aínbi ka uin pishanu kara manĕ xampa 'ikĕn ax kuni 'ĕn ñumĕmikĕ uni 'iti 'ikĕn; usa 'aínbi ka aín patsanĕx 'uchakĕma 'iti 'ikĕn.

¹¹ Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkinshi menu, nanpákin rëchuruakëxa. ¹² Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, barikin ka aín xukén apanmixun aín xukén 'anákami okin barik-ibi ka Benjamínën pishanua manë xampa mërakëxa. ¹³ Usakian mërakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu ninkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a ëmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁴ Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi bërükiani Josénën xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mërakëxa mërari ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbukin aín bëmánanën me tikakëxa, ¹⁵ usai 'ia ka akamabi Josénën kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'ësaribinën kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánën kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kanaanuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukén 'Ibu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikë uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikë uni 'inun nukama 'imiti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi ka Josénën kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mërakë ax kuni ka 'ën ñu mëëmikë uni 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikën. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikën.

Judánën Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánën José 'urama okin kakëxa:

—'Ën kana mi ësokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishtima 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaisana papañu 'ianan nun xukén

'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi ñuixuan nun papa achúshi kaniakëké ka anu 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka achúshi bërí kanikë bënë anu 'ikën, ax ka nun papan kaniakëké 'ixun bëchia 'ikën. 'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'itsaira atua kuëënia, ax ka aín xukén ñua akëñunbia aín titan tuá 'ikën. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bënun kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákën ka aín papa ëinsama tania, an ënkëx ka aín papa ñuti 'ikën. ²³ 'Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtama ismina nu bitsima kixun.

²⁴ Usa 'ain kananuna kuantankëxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. ²⁵ Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utëkëntima 'ain kixun; ²⁶ 'aínbi kananuna nukaman kan: Nux kananuna ënë tuá min nukëñun xukëbëma kuaniman, usa 'ain sapi kananuna ax kuankëbëtanma, a uni isi kuantima 'ain. ²⁷ 'Ën papan ka ësakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'ën xanun ka bëbu tuá rabéishi 'ë tuáxuankëxa; ²⁸ achúshinëx ka 'ëbë 'ibi ënuax nëtëakëxa, usa 'ain kana bëríbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. ²⁹ Usa 'ain ka bërími ubankëxa aín xukén 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nëtëkëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'ën sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

³⁰ Usa 'ain ka 'ën papa uniakë ami 'itsaira sinánkin aín nikë aín ñu mëékë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakaia, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankëbë 'ëx kuankëbë, ³¹ nun papa a istëkënimá masá nuituti bëunan mëskukënenbi bamati 'ikën. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakëké 'aish aín nitëxëkëinshi bamakëbë 'uchokë 'iti 'ain. ³² Usa 'ain kana 'ën papa ësokin kan 'ëxëshi kana an ënë tuá uisai kara 'ia a iskë 'iti 'ain 'imainun kana ësokinribi kan: Amiribishi minu bëtëkën-

ima kana 'ëx 'uchakë 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchoti 'ain. ³³ Usa 'ain kana 'ën mi kain 'ëx sapi kana min ñumëmikë unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakë ënëx kuantamainun 'ëx mi ñu mëëxuni bërúti 'ain. Usa 'ain kamina min aín xukén kamabëa kuantanun a tuá xuti 'ain. ³⁴ Uisa kupí, ¿uisax karana 'ën papanu ënë tuá 'ëbë kuankëbëma 'ëx kuantëkënti 'ain? 'Ën karana 'ën papa masá nuituti tëmëraia isti 'ain.

45

Aín xukénkama Josénën 'ëx kana mitsun xukén 'anáka 'ai kixun ami chikirakëkin 'unánmia

¹ Ësakin kaia Judá sënénkëbëtan ka Josénën tënëti-samaira tankin, an ñu mëëxunkë unikama a rapasu 'ikëbi munuma kuënkëkin kakëxa: ënuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. Ësokian kakëx ka an ñu mëëxunkë unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukén kamáxëshi abë bërúti ka 'ëx kana min xukén 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakëxa.

² Usakin kaibia munuma kuënkëni inkë a ka egipcio unikaman kuakëxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraónnënríbi anua 'ikë aín xubunuxunbi kuakëxa. ³ Usai 'itankëxun ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ëx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara bëríbi tsótax?

Ësakian kakëx a bëtánain 'aish ratúkin ka uínbi uisokinbi káma 'ikën. ⁴ 'Aínbi ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ë 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakëxa a rapasu 'aia, ka Josénën kakëxa:

—'Ëx kana mitsun xukén José ami Egipto menu ukë unikama marua a 'ain; ⁵ usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakën usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi tëmëraia 'akinun ënë menu 'ë bëakëxa. ⁶ Bërí ka rabé baritia numi ënë menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi baritia pain

pishianxa, usa 'ain ka unin 'apákëxbi añu ñubi 'irutima 'ikën. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain ënë menu 'ë pain bëakëxa nun rëbúnki kamaxa ënë menu 'inun, 'imainun ënë unikama upfokin manukima ax kushiira 'ixun ënë menu 'akinun 'ë bëakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menu uti 'ë sinánxuankëxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunti 'imianan aín xubunu ñu mëënnun 'imiakëxa, 'imianan ka anbi Egipto me ënu 'apusa 'ixun unikama ñu mëëmianan kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakëxa. ⁹ Usa 'ain kamina bënëti anua 'ikë anu kuantankëxun nun pa kai kuantu 'ain: Nun xukén José kananuna mëran kixun kamina kai kuantu 'ain, ësai ka min bëchikë José kiaxa: Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imiaxa. Usa 'ain kamina basima bënëti 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain kamina min bakë bëchikëkama 'imainun min babakamaribi bëanan min ñuinakama bëti 'ain, bëia kana anumi mikamax tsónun Gosen kakë me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. ¹¹ Ënumi ukëkana min aintsi 'ibukama këñunbi mitsun piti 'inánan, kamabi mibëa 'ikë akamaribi añu ñubi pishintisamokin 'akinti 'ain; ënuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákëbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikën. ¹² 'Ën xukén Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ësai kia kuakan. ¹³ 'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto ëma ënuxun 'aia iskë, a kamina 'ën papañuixuni kuantu 'ain 'imainun kamina ënuami iskë ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina kati 'ain. ¡Bënëti kamina nun pa bëi kuantu 'ain!

¹⁴ Ësokin atu kai ka José aín xukén Benjamín 'ikúti iankëxa. 'Imainun ka Benjamínëxribi José 'ikúkin tēpat-sati ami iankëxa. ¹⁵ Usai Benjamínbë 'itankëx sënëkin ka Josénën aín xukén apankamaribi bëtsukukakin bitsi intëkéankëxa, ësai pain 'itankëxun ka aín xukénkama abë

rakuétimaishi banakëxa.

¹⁶ Usai 'ikë ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakëxa, kuati ka Josénën xukénkama kara ënë menu bëbaxa kixun sinani kuëenkankëxa. ¹⁷ Usaia 'ikë kuaxun ka faraónën José kakëxa:

—Min xukénkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankëxun kamina anuaxa ukë Canaán menu kuantëkëntanun xuti 'ain, ¹⁸ anu kuantakëxun ka aín papa 'imainun aín aínsi 'ibukama 'ë bëxúnti 'ikën. Bëxunkëxun kana 'ën anua 'inun Egipto me upíira anu ñu 'apákëa upiti 'irukë a 'inánti 'ain, usa 'ain ka ënë me 'ën kaísun 'inánkë ënu 'irukë 'upíira a pi tsóti 'ikën. ¹⁹ 'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me ënu, ka carretakama buánti 'ikën, anúan aín xanu 'imainun atun bëchikékama, 'imainun anun min paparibi bëti. Atux ka uti 'ikën, ²⁰ 'ianan ka aña ñuñu kara bëri 'ikë ami sinanimaishi uti 'ikën, Egipto me ënu 'ikë ñu upíirabu ax ka atunan 'iti 'ikën.

²¹ Usakian faraónën kakëxun ka Jacobnën bëchikë. Josénën faraónën kakësabiokin aín unikaman carretakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakëxa; ²² chupa ióbu kuankian chuakë pëanan pañubianti a 'inánkëxa, 'aínbi ka Benjamín ashi trescientos kuríki manë 'akë 'imainun mapai achúshibëtan sënën chupa aín pañuti 'inánkëxa. ²³ Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabé asno anu purukë Egipto menu 'ikë ñu upíbu, 'imainun bëtsi mapai rabé asno anu purukë trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan ukin pibëtsinti pán akamaribi buanmiakëxa. ²⁴ Usakin ñukama 'inántankëxun ka Josénën kuantanun xukin aín xukénkama kakëxa:

—Bainuax atumina kuani mëëanankanin.

Kaxúan xukëx ka aín xukénkama rikiankëxa.

²⁵ Usakin kaxúan Egipto menua xukëx ka Canaán kakë me anu nuküakëxa, anua aín papa tsókë anu bëbakëxa. ²⁶ Bëbaxun ka usaía 'ikë kama ñuixunkin aín bëchikë achúshinën kakëxa, papan 'ën xukén José ka tsótaxa ax ka Egipto menu 'ikë unikaman 'apu 'ikën, kixuan ñuixunkëx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikë kixun sinánkin ka aín bëchikëkaman ñuixunkë ax ka asérabi 'ikë kixun sinanima ratuti sinánkasmakëxa. ²⁷ Usai 'ikinbi ka atúan ñuixunkëxun Josénëan anun kuantí xuxunkë carreta isanan ñukama aribi isi 'itsaira kuëenkin kuantí sinánkëxa. ²⁸ Sinani ka kiakëxa: “¡'Ën kana kuan 'ën bëchikë José kaisa Egipto menu tsótaxa! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

46

Jacob Egipto menu kuan

¹ Usai 'itankëx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakëkama buani bain kuankëxa. Kuani Beerseba kakë menu bëbaxun ka ñuina rëtankëxun usakin 'ati sinánxun aín papa Isaacnën Dios xaroxuankëxa. ² A imébi ka Diosan abë banakin Jacob 'ikëbia Israel kakin anékë a kuëenkin namámikësokin kakëxa. Kakëxun ka an:

—'Ënu kana 'ain kixun ka kakëxa.

³ Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana Dios min papan rabia a 'ain. Usa 'ain kamina Egipto menu kuantí rakuétima 'ain: Anuxun kana 'ën min rëbúnkikama achúshi ëma kushiira 'ianan chaiira 'itánun 'uákamë 'ëomiti 'ain. ⁴ Usa 'ain kana 'ëx mibëbi Egipto menu kuantí 'ain, anuxun kana amiribishi min rëbúnkikama 'ënbi chikinuxun 'ain. 'Imainun ka mixmi ñukëbë José mi rapasu 'iti 'ikën.

⁵ Usai anuax Diosbë banatankëx ka Jacob Beerseba anuax kuankëxa. Kuania ka aín bëchikëkaman aín papan Jacob 'imainun aín bëchikëkama atun xanukama a këñunbi

'apu faraónëan anúan atux kuanti bëmikë carreta anu pu-ruakëxa. ⁶ Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabëbi Egipto menu kuankin aín 'arakakë ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikë a kamabi ubani kuankëxa. ⁷ Kuankin ka aín bëchikë bëbu 'imainun aín bëchikë xanukama 'imainun aín xuta nukëbënë 'imainun aín baba xanu akama abë kuankin uankëxa.

⁸ Ënëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anëkama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa. ⁹ Rubénën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰ Simeónën bakë bëchikëkama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹ Ënëx ka Levínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Guersón, Quehat 'imainun Merarí.

¹² Ënëx ka Judánën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ënëxribi ka Faresnën bëchikëkama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

¹³ Ënëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

¹⁴ Ënëx ka Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

¹⁵ Ënë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëkama 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

¹⁶ Ënë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí. ¹⁷ Ënë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax

Sérah, kakin anèkè 'iakëxa. Ënë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. ¹⁸ Ënë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchiakama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmiké xanu 'ikëa Labánën aín bëchiké xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkè 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

¹⁹ Ënëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. ²⁰ Ënë kamax ka aín xanu Asenat kaké amia Josénën bakë bëchiké 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchiké 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kaké ëmanu 'iké aín bëchiké xanu 'iakëxa. ²¹ Ënë kamaxribi ka Benjamínnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naamán Ehi, Ros, Mupim, Hupim 'imainun Ard. ²² Ënë kamax ka Raquel 'imainun Jacobnën rëbúnki 'aish catorce uni 'iakëxa.

²³ Ënëx ka Dannën bakë bëchiké Husim kaké 'iakëxa. ²⁴ Ënë kamaxribi ka Neftalí aín bëchiké 'iakëxa: Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun Silem. ²⁵ Ënëkamax ka Bilhán-mia Jacobnën bëchiakama 'iakëxa: Ax ka Labánnëan aín bëchiké xanu Raquel 'inaishia, aín rëbúnkikama 'aish mapai achúshi 'imainun rabé unibëtan sënëinshi 'iakëxa.

²⁶ Ënë unikamax ka Jacobë Egipto menu kuankëxa, usa 'aish ka aín aintsi 'ibukamaishi sesenta 'imainun seis uni 'iakëxa, usa 'ain ka 'ain bëchikënnën xanukama ax tupunkëma 'iakëxa. ²⁷ Ënëx ka Josénën bëchiké rabé Egipto menuxuan aín titan tuá 'iakëxa. Usa 'ain ka Egipto menu sesenta uni Jacobnën aintsi 'ibukama abë bëbakëxa.

²⁸ Usa 'ain ka Jacobnën Judá pain aín xukén José istánun kixun xuakëxa. Xukin ka Gosen kaké me anu bëbaia bitsi unun kixun kamiakëxa, kamikëxa kuantamainun ka Jacob Gosen kaké me anu bëbakëxa, ²⁹ usakin kamikëxun ka Josénën aín carreta anúan aín papa bëñakin bitsi kuanun

méníonun 'amiakëxa. 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi kuankëxa, kuanxun ka aín papa 'ikúkin tēpatsakin bitsi anuax basipain iankëxa. ³⁰ Usai 'itankëxun ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—'Ënbi kana mi ñukësa 'aíshmi nētëa 'ikëbi mi mërarin, usa 'ain ka 'ëx mi istánkëx ñuti asábi 'ikën.

³¹ Usa 'ain ka Josénën aín xukénkama, kanan aín papa aintsi 'ibukama kakëxa:

—Bërí kana 'apu faraón iskin kati 'ain. Iskin kana 'ën xukénkama 'imainun 'ën papan aintsi 'ibukama, axa Canaán menu tsókë, ax ka 'ëbë ënë menu tsóti uaxa kixun; ³² 'imainun ka bëaxa aín ovejakama aín vaca kamabi atun 'arakakë ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja bëruanan vaca 'arakai anun tēkë unibu 'ikën. ³³ Usa 'ain kamina 'apu faraónën añunën kaina tēkanin kixun ñukákëxun, ³⁴ mitsun kati 'ain, nun ñu mëeti ka ovejakama 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikën nun, chaitiokë kaman 'asaribiokin. Usakinmi kakëxun ka Gosen kakë me ënë anumi 'inun mitsu 'inánti 'ikën, egipcio unikamax ka an oveja bëruankë uni 'imainun an vaca bëruankë unikamabë timéax 'iti kuënma unibu 'ikën.

47

¹ Usakin aín xukénkama katankëx ka José 'apu faraón kai kuankëxa. Kuanxun ka kakëxa 'ën xukéantu ka 'ën papabë Canaán menuax bëbaxa, bërí ka Gosen kakë me anu 'ikën, anu ka aín ovejakama aín vacakama 'imainun aín ñukamabëbi uaxa. ² Ésakin kabiani kuanxun ka aín xukénkama mapai achúshi kaískin bibiankin 'apu faraón 'unamiti buánkëxa. ³ Usa 'ain ka 'apu faraónën Josénën xukénkama ñukákin kakëxa:

—¿Añunën kaina mitsux tëin?

Kixun ñukákëxun atun kakëxa:

—An 'apu 'ikē mi ñu mëëxunti nukaman kananuna nun chaitiokékaman 'asaribiokin ovejakama bërúain. ⁴ Nukamax kananuna ënë menu tsóti uan, anu nux 'ikē Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'aíma 'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'aíma 'ikën. Usa 'ain kamina an mi ñu mëëxunti nukama ënë menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakë me a nu 'inánti 'ain.

⁵ Usakian atun kakëxun ka 'apu faraónën José kakëxa:

—Min papa 'imainun min xukéantukamax ka ënë menu mibë tsóti uaxa. ⁶ Usa 'ain ka Egipto me ënëx bërí atunan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina Gosen kakë me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me ënë menu 'ikën, usa 'ain ka anu tsóti atux bërúti 'ikën. 'Imainun kamina achúshi an ñuina 'arakati 'unánkë uní 'ën vacakama bërúanun nanti 'ain.

⁷ Usa 'ain ka Josénën aín papa Jacob aribi 'apu faraón a 'unánmikin aín xubunu uankëxa. Uankëxun ka 'urama okín Jacobnën upiokinshi kakin faraón 'urama okëxa, ⁸ usakian urama okëxun ka 'apu faraónën ñukákëxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bërí mix 'ain?

⁹ Kixuan ñukákëxun ka Jacobnën kakëxa:

—'Ëx kana bërí 'ain ciento treinta baritiañu usa 'ain kana achúshi menushi 'ima kuaínbëkini tsóti niakën. Usa 'ain kana a baritiakaman upiti tsóti 'ianan tëmërai 'iakën, usa 'aínbi kana 'ën chaitiokékama 'iásarabiti kaniakëti tsóti.

¹⁰ Ësakin faraón katankëx ka Jacob 'imainun aín bëchikë José anuaxa banakë anuax kana kuani kabiani chikíakëxa.

¹¹ Usa 'ain ka Josénën 'apu faraónëan kásabiokin aín papa 'imainun aín xukén apankama anua 'inun Gosen kakë 'ikëbi Ramsés kakinribi anëké me upíira a 'inánkëxa. Anua aín aintsikamabëbi tsónun 'inánkë Egiptonu 'ikë me ax ka upíira 'iakëxa. ¹² Usakin, a 'inántankëxun

ka Josénën aín aintsi 'ibukama aín piti akamaribi 'in-ánkëxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuëènia a istankëxun an kuëènkë a cha 'inánan an 'itsama kuëènkë a chukúmashi 'inánkëxa.

Anúan numi chaira 'ikë a baritiakama José Egipto menu 'apu 'ia

¹³ Usa 'ain ka uinu 'ikë menubi trigo a piti 'aíma 'iakëxa, usa 'ain ka a piti ñu 'aíma 'ain 'itsaira numi 'iakëxa. 'Ikëbë ka Egipto menu 'ianan Canaán kakë me anuribi 'ikëbë ka anu 'ikë, unikama numin bamatisa tani 'ikankëxa.

¹⁴ Usai 'ikian anu tsókë unikama 'imainun Canaán kakë me anu 'ikë unikaman trigo marukin 'inánkëxun ka, Josénën kamabi trigo kupían bikë kuríki a timëtankëxun 'apu faraónën xubunu nankëxa.

¹⁵ Èsakian atun trigo marukëbëbi ka Egiptonu 'ikë 'imainun Canaán menu 'ikë unikaman kuríki këñuakëxa, usai atun kuríki këñuan ka José kai egipcio unikama kuankëxa:

—jKuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakëxa kakín ka minmi numin bamaiaibi nu piti 'inankëma ax ka 'aisama 'iti 'ikën, nux kuríkiñuma kupinshi kanaanuna ësai 'in kixun kakëxa.

¹⁶ Èsai kia ka Josénën atu kakëxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakëkama 'ë bëxunkëxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

¹⁷ Èsokian kakëxun ka Egiptonu 'ikë unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín asnokama kupí Josénu buánkëxa, uania ka Josénën a kupín a baritiakaman atun 'arakakë ñuina bianan trigo 'inánkëxa.

¹⁸ 'Aínbi ka a baritia inúkëbëa bëtsi bari 'irukëbëtan José anu kuantëkënxun kakankëxa:

—Minbi kamina 'unan nun kanaanuna mimi unékinma kuríkiñuma kanaanuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakë ñuinakamaribi kanaanuna kamabi mi 'inan. Usa

'ain ka nunnu a mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹ Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain. Usa 'aish kananuna tëmëramikinbi faraón nun menuxunbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën. ¿Uisa kupín kaina min, nun me ëbiani bamatanun nu ënti 'ain?

²⁰ Èsakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹ 'imainun ka Egiptonu 'ikë unikamax Josénën tëmëramikin ñu mëmikë kamabi Egipto menu 'ikë unikama 'iakëxa. ²² Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónën atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³ Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bërí kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'ën kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru ënë 'apáti 'ain, ²⁴ 'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabé 'imainun rabé pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikëkama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵ Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina nun min bamati 'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón tëmëraikin ñu mëëxuni nukama 'iti 'ain, ki ax ka kanankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atëkëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai

achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ēnë bana ka bër'ibi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupíotima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biama 'ikën.

Jacobnën ashikin aín bëchikë José anua ñuia maínti me ñuikin ka

²⁷ Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsóti bërúakëxa. Anu bërúax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Jacob diecisierte baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiañu 'iakëxa.

²⁹ Usai anu 'ixun ka Jacobnën achúshi nètën bërí kana kaniakëkë 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Asérabi 'ën mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'ën kisinu min mëkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatëkëntima okinmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me ënu 'ë maintima 'ain. ³⁰ Usa 'ain kamina 'ën aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me ënu maínti sinánkima anua 'ën chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹ —¡Sinanatëkëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Ēsakian kakëxuan Josénën sinanatëkëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tēpiti ami tētuti ñanati 'iakëxa.

48

Jacobnën upíokin sinánxunkin Josénën bëchikë Efraín 'imainun Manasés ka bana

¹ Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabé Manasés 'imainun

Efraín uankëxa. ² Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa kixun ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun kuati kushitisama tanibi anua uxxë anuax nirui tsórakëakëxa. ³ Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë ëma Canaán me anuax 'ëmi mëra kin upíokin sinánxunkin, ⁴ ënë bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami ëma oi bukunun 'imiti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama ënë me 'inánti 'ain. Atunan ka ënë me xëñbua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵ Bërí ka min bëchikë rabé Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me ënu mibë tsóti ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶ Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukén apanëa kasunania 'ain me biti 'ikën. ⁷ 'Ën kana ësokin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantëkënkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min tita Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata ëma anun kuantí bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë ëma bërí 'ikën.

⁸ Ësakin kakinbi ka Jacobnën Josénën bëchikë rabé isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—Ënëx kara, ¿uikama 'ik?

⁹ —Ënëx ka 'ën bëchikë rabé Nukën 'Ibu Diosan Egipto me ënuxun 'ë 'inánkë 'ikë —kixun ka Josénën kakëxa.

Ësakian kakëxun ka aín papan kakëxa:

—'Ë 'urama kamina min bëchikë bëti 'ain, 'ën kana Dios an 'ë sinánxuan usaribi okin upíokin sinánxunti 'ain.

¹⁰ Usa 'ain ka Jacobnën kaniakëkin upíokin isama 'ikën. Usakian upíokin iskëbëtanma ka Josénën aín bëchikë rabé a 'urama okëxa, 'urama oia ka Jacobnën 'ikúkin bikin bëtsuku kakin aín kisinu tsónpakëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxun ka José katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi istëkënti sinánkëma 'ain sinaniamabi ka Diosanbi 'ën min bëchikë këñunbi mi istëkë-nun 'ë 'imiaxa.

¹² Ësakian 'aia ka Josénën aín bëchikë rabé aín papan kisinua tsókë a bitsi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa.

¹³ Usai 'itankëxun ka mëinkin aín bëchikë Efraín aín mëkën mëkeu bianan, Manasés aribi mëmiu biakëxa, bitankëxun ka aín papa rapasu urama buánkëxa. Usakian 'akëx ka Efraín aín xuta Jacob mëkeu nimainun Manasés axribi a mëmiu niakëxa. ¹⁴ 'Aínbi ka Jacobnën ami mësh-pakin aín mëkën rabé mëkeu 'ikë a Efraínën maxkánu nankin upiókin sinánxunkin axa 'anáka 'aínbi, nankinshi ka Manasésnën maxkánuribi aín mëkën mëmiu axa aín apan aín nankëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka ain bëchikë José a ësokín upiókin sinánxunkin kakëxa: “Nukën 'Ibu Dios an kakës-abi okían 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios an ka a nëtëán 'ën titan tuaia 'ë bërúan 'ixun bërúbi uinu karana kuani anuabi 'ë bërúaiia, ¹⁶ usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikëbi an 'ë bërúankë anribi ëné tuákamaribi bërúánti 'ikën. Usa 'ain ka ëné tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira bakë bëchipati 'uakamë 'ëoanan kamabi menu kuani aín ëmaitsi ëmaitsi 'ai tsókanti 'ikën.”

¹⁷ Usakian aín papan 'akë Josénën iskëxbi ka 'atimakian aín mëkën mëkeu Efraínën maxkánu nankë 'iakëxa, usakian 'akëbi ka aín papan mëkën Efraínën maxkánua bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸ usakin 'akin ka ësokín kakëxa:

—jUsakin 'axuma ka 'a papan! Ënëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mëkën mëkeu 'ikë aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka usakin 'aisama tankin aín papan kakëxa:

—jKana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unánxun kana 'ain! Axribi ka achúshi ëma chaiira 'ianan raírikama

'ikēsamaira 'inuxun 'aia. 'Aínbi ka aín xukén 'anáka
 ënëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'ëoi ëma itsiribi ëma
 itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun
 'aia.

²⁰ A nëtënbi ka Jacobnën ësokin kakin upíokin sinánx-
 uankëxa:

—Israelkaman ka mitsun anë upíokin sinánxunkin bëtsi
 kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés
 'asaribiokin mi 'ati 'ikën, ësokin 'akin ka Jacobnën Efraín
 aín apansa 'imianan Manasés aín 'anákaa 'imiakëxa.

²¹ Usakin katankëx sënëkin ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbi ka
 Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min
 chaitiokëkama anu tsóa me anubi mi buántëkënti 'ikën.

²² Usa 'ain kana min xukénkama 'inánkēsamaira okin
 mi 'inan: Siquem kakë me a mi 'inánti 'ain, ax ka abë
 'akanantankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

49

Ashikian Jacobnën aín bakë bëchikëkama ká bana

¹ Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikëkama anua
 unun kixun kamiakëxa: “Kamikëxa anu rikuatsinkë ka 'ë
 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bërí kana usaími
 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

² 'Ën bëbu bakë bëchikëkama ësokin mitsu kamainun
 kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain,
 'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa
 Jacob 'ikëbia Nukën 'Ibu Diosan Israel kakinribi
 anëa 'ain.

³ Rubén, mix kamina 'ën bakë bëchikë apan 'ain,
 usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain,
 mix kamina kushi 'ianan raírj kamasamaira 'inuxun 'ain.

⁴ 'Aínbi kamina mix 'ën rëkuén bakë bëchikë 'itima 'ain,
 mix kamina achúshi baka shër'é uínbi bëaraisama usaribi
 'ain:

mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë

'atimaoui an 'ë ñu mëëxunkë 'ën xanubë 'iakën.

⁵ Simeón 'imainun Leví mix kamina xukén rabébi 'ain;
usa 'ixun kamina min manë xëtokën 'akin anun bënëkin-
shi uni këñuakën.

⁶ Uinsaranbi kana anumi mitsux timékë anu 'ëx
'isamatanin.

Usa 'ixun kamina min chirabakë 'atima okankë anun
nishkiani kuanxun unikama 'akën,
usakin 'anan kamina vaca,

ain bënë ain ipukunu 'ikë ain punu tēakēsariibi okin 'akën.

⁷ Usa 'ain kamina mitsux nishi 'atimaira sinánñubu 'ain!
Usa 'aish kamina mitsux ñuina raékëma 'ikēsariibiti sinani
nishin.

Usa 'ain kana 'ën mi rabé asérabi bëtsi bëtsi menu kuanimi
Israel ëmakanuax 'urai
mi amanu amanu kuanun 'imiti 'ain.

⁸ Judá min xukén apankama 'imainun 'anáka kamanriibi
ka mi rabinuxun 'aia.

Usakin mi rabi ka min xukénkamax mi bëmánon nirakëti
ñanati tētúbuti 'ikën,

kamina axa mimi nishkë unikama abë 'akanankin mi
kupitanuma 'anuxun 'ain.

⁹ Judá mix kamina 'ën bakë bëchikë 'ain.

Usa 'aish kamina achúshi 'inuánëñ tuá bërí kanikënëan
'ain piti ñuina bixun bënëkinshi tētúbuxun pi-
tankëx menu rakábukë usaribi 'ain,

usai 'i kamina 'inuán ain titaxa 'ikēsariibiti 'iti 'ain

¿Uin kara usaími 'ia mi ubiote kuëñti 'ik?

¹⁰ Uínbi ka ain kushi Judá bikuantima 'ikën,

'imainun ka ain manë tsati 'apun tuinkë 'ikëa tuinkë a
bikuantima 'ikën,

a manë tsatin 'ibuka unuxun 'aia

usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikaman ax kikēsabiokin
'anuxun 'aia.

¹¹ An ka uvas 'apákë kamami bërí kanikë ain burro tēkërë
kati 'ikën,

'anan ka aín chupa kamabi uvas baka
vino 'akë anun chukati 'ikën.

¹² Aín bërux ka uvas baka vino 'akë aín chëxësamaira
'ikën;

'imainun ka aín xëtakamaxribi vaca xuma uxubëtan sënë-
maira uxuira uxu 'ikën.

¹³ Zabolónën rëbúnkin kamax ka parúmpapa kuëbí
tsónuxun 'aia,
anua 'aisamaira manë nunti këñuruti butun a urama
kamina 'inuxun 'ain.

Usa 'ain ka min me anua Sidón kakë ëma anu sënëñbi
'unántiokë 'iti 'ikën.

¹⁴ Isacar mix kamina an ñu papikë ñuinanëxa anuxun
pimiti aín xubunu tantikësa 'inuxun 'ain.

¹⁵ Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë isia,
anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën,
usai 'ikin ka kana 'aima kima tëmëramikin ñu mëëmikë
'iti 'ain.

¹⁶ Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu 'ixun
'akinti 'ikën, ax ka achúshi
uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.

¹⁷ Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu tsókësa
'iti 'ikën,
usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo natëxkëbë anu
'ikë uni pakëti 'ikën,

ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman 'akëx-
unbi mikaman 'amitima 'ain,
kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.

¹⁸ ¡Nukën 'Ibu minmi 'ë iémiti kana kuëënin! ësokin ka
Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën kakëxa.

¹⁹ Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunën abë
'akanankin 'anuxun 'aia.

'Aínbi ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.

²⁰ Aser min piti ñukama ax ka nëishirabu 'iti 'ikën, usa 'ain
ka min piti ñu axribi
'apukaman písa upíbu 'iti 'ikën.

²¹ Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbi ubíokëma nikë,
aín tuakëxa upíira 'ikë usaribi 'iti 'ikën.

²² José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka kuëbí
nikë,
axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan, pëñanakëkin
anun xubu bëarakë me mapubuinkë usarabi 'iti
'ikën.

Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui
bukunuxun 'aia.

²³ Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman istisama
tankin timakin,
aín pia ami pukin ënkinma ubionuxun 'aia;

²⁴ 'aínbi ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi uni
'ixun ainra
an 'akatsikixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati 'ikën;
usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'Ën 'Ibu Dios a 'ën
rabikë kushiira kushi,
¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu
bërúanti 'ikë!,

²⁵ ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi 'akin-
uxun 'aia;
Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi upiokin
'akinti 'ikën!

¡Naíkamë 'ëo manámixunbi ka 'uí 'ibútanun mi upíokin
sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukëmëu 'ikë me anuaxbia 'umpax
utanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka min ñuinakama tuaia 'anan xanu bakënti aribi
upíokin sinánxunti 'ikën!

²⁶ Min papan ka upiokin mi sinánxunkin
aín papan 'asaribiokin mi upíokin sinánxuanxa.

Ax ka bashikama këñúkëbëbi këñutima 'ikën,
upíokin sinánxunkë ax ka Josénën maxkánubi 'iti 'ikën,
akana aín xukénkama 'akima 'ën kaísan.

²⁷ Benjamín, min rëbúnki kamaxribi ka tsira 'inu,

nékēnēan pēkarakuantsinkēma 'ain ishi aín piti ninua
ñuina bixun,
pitankēxun bari xupibukēbētan aín tēxēkē a 'ain raíribē-
tan pikēsa usa 'iti 'ain.

Usaribi okin kamina axa mimi nishkin kēñukatsikixun
'akēxunbi minra axa mimi nishkē unikama 'ati
'ain.”

²⁸ Ēnēkamax ka mapai rabé 'imainun rabé ñaká Ja-
cobnēn bakē bēchikēkama 'iakēxa, usa 'ikē ka aín papan
achúshi achúshi upíokin sinánxunkin kakēxa.

Jacob ñua ñuikē bana

²⁹ Achúshi nētēn ka Jacobnēn aín bakē bēchikēkama
ēsokin kakēxa: “Ēnuax 'itsama nētē 'ikēbē kana ñuti
'ain. Usa 'ain kamina 'ē ñuia ēnu mainkima anua 'ēn
chaitiokēkama maían kini anubi 'ē maínti 'ain, ax ka
Efrón kakē hitita uni aín me 'ikēn,³⁰ usa 'aish ka Canaán
me anu 'ikēn; ax ka Macpelá kakē me anu 'ikē kini
'ikēn, ax ka Mamré bēmánau 'ikēa Abrahamnēn Efrón-
nēn me kēñunbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua
'iakēxa. ³¹ Anu ka aín bēchikē kaman Abraham 'imainun
aín xanu Sara maíankēxa, 'imainun ka Isaackēñun aín
xanu Rebeca aribi maíankēxa, maíñña 'aínbi kana 'ēnribi
anu 'ēn xanu Lía maíankēn. ³² Anu 'ikē me 'imainun
kini ax ka 'ēn xutan hitita unikamanua marua 'ikēn.”
³³ Ēsokin pain aín banakamaira kama aín bakē bēchikē
ñuixunkin sēnéontankēx rakabutēkēnibi ka Jacob aín
bana ñomētishi ñuakēxa.

50

¹ Usaia 'ain bana ñomēti nētēti ñuia ka Josénēn aín papa
'ikúkin bikin bētsuku kakēxa. ² 'Atankēxun ka Josénēn
an uni 'insínia ronkē rukuturukama aín papa Jacobnēn
nami anētima kupían ron upíokin 'anun kakēxa, us-
akian kakēxun ka rontankēxun upíokin chupan rabunxun
nankēxa. ³ Usakin 'akin ka cuarenta nētē 'imikin anun

anētima ron 'akëxa a nētë kamax ka anun usokin 'ati 'iakëxa.

Usakin 'akë 'ain ka egipcio unikamax 'itsaira masá nuitukin setenta nētë 'imi 'itsaira rarumakëxa, ⁴ usai ati nētëkaman aín papa sinani nitéxëtankëxun ka Josénën 'apu faraón aín xubunu 'ikë aín kushi kamabë pain banakëxa, banakin ka ësokin kakëxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'ë 'akinsa tankin karamina 'apu faraón ësokin 'ë kaxuni kuantu 'ain. ⁵ 'Ën papan ka ñutisamapan rakáxun, ësokin 'ë kaxa sinántëkëntima okin anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakë me anubi maínun kixun 'ë kaxa, usa 'ain kana 'ënbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'ën mi ñukatin 'ë karamina 'ën papa maíntanun 'ë xutima 'ain, maínbëtsini kana utëkënti 'ain. ⁶ Kixuan kamikëxun ka faraónën kakëxa:

—Min papa kamina usakin anua mi kakë usakinbi maini kuantu 'ain. ⁷ Usa 'ain ka José aín papa maini kuankëbë, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónën xubunu 'ikë 'imainun Egipto menu an ñu mëékëkamaribi kuankëxa, ⁸ kuankëbë ka Jacobnën aintsi 'ibukama 'imainun Josénën xukéantukamaribi atubë kuankëxa. Kuankin ka Gosen kakë me anu uniakë xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ëbiankëxa. ⁹ 'Imainun ka uni aín carreta caballonëan nirinbiankin uankë anúnribi José kuania buani 'itsaira uni rikiankëxa, usa 'aish ka 'aisamaira uni aín caballonën tsótax kuankankëxa.

¹⁰ Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikë Jordán baka kuainakëkë anu bëbaxun 'aisamaira uni timëkamë 'ëökë ax masánuituti ini rarumakëxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabé nētë anuax 'itsaira iankëxa. ¹¹ Usai 'iaka anu tsókë cananeo unibunën 'aisamaira timëkamë 'ëökë isakëxa, isí ka kikankëxa: egipcio unibu ka uni ñukë mainux timëkamë 'ëoxa kiox kikankëxa. Usai

anuax 'ikë ka Abel-misraim kakin anëakëxa, ax ka Jordán baka amiaxa bari urukë au 'iakëxa.

¹² Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutisama 'ixun kakësabiokin kamabi 'akëxa, ¹³ usakin 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kini, Abrahamnën Efrón kakë uni hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kinix ka Mamré kakë me amiaxa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴ Usokin aín papa maíntankëx ka, José amiribishi Egiptonu aín xukénkama 'imainun abëa kuankë unikamabë kuantëkëankëxa.

Ashitia José a nètën usai 'ia ñuikë bana

¹⁵ Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukénkaman ësokin sinánkëxa: Bërí sapika Josénën nun painu 'atimo a sinánkin nuribi 'atima oti 'ikën. ¹⁶ Èsokin sinánkin ka aín xukéantun kamiakëxa: Nun papa ñutisama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ ësokin mi kanun: Min xukénkama kamina an mi 'atima oi 'ucha 'ikëbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Èsakian a kamikë unikaman kakëxun kuati ka José iankëxa.

¹⁸ Usai 'ian ka aín xukén 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakëti rantipuruni aín bëmánanën me tikai tsóbukin kakëxa:

—Ènu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mëmikë uni 'iti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka Josénën atu kakëxa:

—Kamina rakuënkantima 'ain. 'Èx kana Diosma 'ain. ²⁰ Mikaman kamina 'ë 'atima oti sinánkën, usakin mitsun 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan 'atima okin 'akë a upiókin bërínu iskë ñukama ënë mëníoxa: usa 'ain kana 'ën 'itsaira uni bamati 'ikëbi 'akian. ²¹ Usa 'ain kamina mitsux rakuétima 'ain. 'Èn kana mikama 'imainun mitsun

bëchikëkamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Ësokin kakin ka Josénën aín xukénkama upíokin sinánmiakëxa.

José ñua ñuikë bana

²² Usakin kamabi ñu pain 'atankëx ka José aín papan aintsi 'ibukamabë Egipto menubi tsóakëxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakëxa, ²³ usai anu tsóxun ka Efrainën bëchikënëan bëchikë aín xutakama isakëxa. Isanan ka Manasésnën rëkuén bëchikë Maquir kakë aín xutan bëchikëkamaribi 'itsaira 'ikë isakëxa.

²⁴ Achúshi nëtën ka Josénën aín xukénkama kakëxa: 'Ëx anun ñuti nëtë ka 'urama 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën, usa 'ixun ka ënë nëtënuua anbi mitsu chikinbiakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikën. ²⁵ Ësakin kakin ka José aín xukén kaman a sinanatëkëntima okin atun kanun kakëxa: Asérabi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën. Usa 'ain kamina mitsun 'ëx ñuia ënu maínkinma ënuua 'ë buánti 'ain. ²⁶ Usai pain 'itankëx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankëxun upíokin sabananën rabunxun anu uni bamaia maínti 'akë cajun achúshinu 'aruakëxa, 'aruxun anu maintia mëníokë anu maíankëxa, ësokin ka José ñukë 'akankëxa ashi.

Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain bana
New Testament in Cashibo-Cacataibo (PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective

copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Dec 2021 from source files dated 30
Nov 2021

c8d73d75-386c-5f5e-a601-116dba3dae9b